MICHELANGELO
sonetti

MICHELANGELO

sonetti

МИКЕЛАНДЖЕЛО

сонеттæ
▪
сонеты

Ирон æвзагмæ
Кокайты Тотрадзы
тæлмац

Дзæуджыхъæу
2010

84(4Ит)
М–82

Издание осуществлено при поддержке
ОАО «Ариана–С»

Идея оформления
Л.Г. Чилахсаевой

Подбор иллюстративного материала
Р.Ш. Кокаев

Микеланджело Б.
М–82 Сонеттæ [Текст] /Б.Микеланджело: ирон æвзагмæ Кокайты Т. тæлмац – Дзæуджыхъæу: Ир, 2010 – 255 ф.

Микеланджело Б.
Сонеты

ISBN 978-5-7534-1234-8

В настоящем сборнике впервые представлены в переводе на осетинский язык стихи итальянского скульптора, живописца и зодчего эпохи Возрождения Микеланджело Буонарроти.

Книга проиллюстрирована работами великого мастера.

М $\frac{4702500202-36}{М131(03)-10}$ 48–10 **84.4Вл**

© ГУП РСО–Алания «Издательство «Ир», 2010
© Кокайты Т.А., составление,
перевод на осетинский язык, 2010
© Григорян В.С., оформление, 2010

ISBN 978-5-7534-1234-8

ТÆЛМАЦГÆНÆГÆЙ

Хуыцауы комытæф кæмæ фæхæццæ вæййы, уый цард арфдæр фенкъары, йæ дунеæмбарынад бæрзонддæр слæууы, йæ уддзырагъ тынгдæр фæсудзы. Йæ курдиат цы сфæлынды, уый фидæны дугтæм аххæссы.

Микеланджело — дургæрдæг (скульптор), Микеланджело — хуызфыссæг, Микеланджело — аразæг, Микеланджело — поэт...

Кæддæр мæ иу зонгæйæн куы ской кодтон, зæгъын, хорз уаид Микеланджелойы сонеттæ иронау куы сдзуриккой, уæд бадис кодта: «Æмæ Микеланджело æмдзæвгæтæ дæр фыста?»

Микеланджело стыр скульптор уыд, стыр нывгæнæг уыд, фæлæ ма æвæджиауы æмдзæвгæтæ фыста, уый, канд ирон лæг нæ, йе 'мзæххонтæ дæр нæ зыдтой бирæ азты дæргъы. Абон Микеланджело-поэты зонынц дунейы адæмтæ, сдзырдта æндæр æмæ æндæр æвзæгтыл. Уымæ гæсгæ мæн дæр бафæндыд, цæмæй италиаг куырыхон лæджы æмдзæвгæтæ иронау зæлой нæ ирон зæххыл, æмæ ирон поэзиуарзджытæ чысыл феввахсдæр уой йæ дзырды фарнмæ.

Цалдæр азы рацыд, ацы куыст кæнын куы райдыдтон, уæдæй, растдæр зæгъгæйæ та сæм бавнæлдтон, Уильям Шекспиры сонеттæ мæ тæлмацæй хицæн чиныгæй рухс куы федтой, уый хæдуæлвæд — 2001 азы.

Шекспиры сонетæн ис йæхи формæ — хонгæ дæр æй афтæ кæнынц: Ш е к с п и р ы с о н е т — арæзт у æртæ цыппаррæнхъон æмæ кæронбæттæн дыууæ рæнхъæй. Рифмæтæ кæнынц abab cdcd efef gg. Микеланджелойы сонет та у к л а с с и к о н с о н е т: арæзт у дыууæ катрен æмæ дыууæ терцетæй — кат-

рентæ сты цыппаррæнхъонтæ æмæ рифмæтæ кæнынц: abba abba, терцеттæ сты æртæрæнхъонтæ æмæ рифмæтæ кæнынц cdc dcd (cde cde, ccd ede). Куыд уынæм, афтæмæй классикон сонеты формæ вазыгджындæр у Шекспиры сонетæй. Уыимæ вазыгджын у Микеланджело йе стихы цы хъуыды æвæры, уый дæр. Кæд Шекспир æрмæстдæр дзырды дæсны у æмæ йæ хъуыдытæ кæрды аив дзырды бындурыл, уæд Микеланджело та хуызфыссæг æмæ дургæрдæджы барæнтыл бары дзырды ад — хуыз æмæ дуры сусæгты руаджы нын раргом кæны йæ зæрдæйы цин æмæ хъыгтæ.

Фæрсджытæ фæуыдзæн: «Æвзаг нæ зонгæйæ куыд æмæ цы хуызы ис тæлмацгæнæн?» Уыцы фарстæн æз дзуапп нæ ратдзынæн, уымæн æмæ нæй дзуапп раттæн Микеланджело Давиды куыд æмæ цы хуызы сарæзта, уымæн. Алы сфæлдыстадон кусæгмæ дæр ис йæхи сусæгтæ. Зæгъдзынæн æрмæстдæр уый æмæ мæм уыдысты æмдзæвгæты оригиналтæ (чиныджы сæ дæттын), стæй дæлрæнхъон тæлмацты дыууæ варианты — ацы хъуыддаджы мын бахъуыс кодтой Харебаты Яковы чызджытæ Таня æмæ Тамарæ. Ныртæккæ цæрынц Италийы — бузныг сын зæгъын. Уымæй уæлдай мæм уыдысты А. Махов, А. Эфрос æмæ А. Вознесенскийы тæлмацтæ.

Уырыссаг æвзагыл сæ дæттын А. Маховы тæлмацæй — куы йæм бадзырдтон, бар мын ратт дæ тæлмацтæ чиныджы бакæенынмæ, зæгъгæ, уæд тынг бацин кодта, — æхсызгон ын уыд Микеланджело иронау дæр кæй сдзурдзæн, уый.

Ирон æмæ уырыссаг тæлмацты 'хсæн, кæй зæгъын æй хъæуы, хицæндзинæдтæ уыдзæн, фæлæ уым диссагæй ницы ис, уымæн æмæ сæ А. Махов тæлмац кодта италиаг æвзагæй, æз та сæм дарддæрты бавнæлдтон. Æмæ цалынмæ ирон лæг италиаг æвзаг базона æмæ сæ хуыздæр раива, уæдмæ уал, зынаргъ чиныгкæсæг, æз мæ тæлмацтæ дæ размæ хæссын æмæ сын рæсттæрхонгæнæг у.

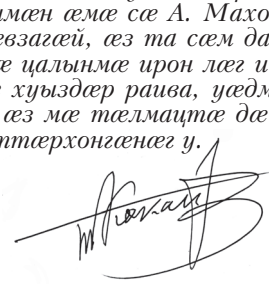

MICHELANGELO

sonetti

▪

сонеттæ

▪

сонеты

1

Molti anni fassi qual felice, in una
brevissima ora si lamenta e dole;
o per famosa o per antica prole
altri s'inlustra, e 'n un momento imbruna.

Cosa mobil non e che sotto el sole
non vinca morte e cangi la fortuna.

1

Ænæмæт азты иугæндзон фæлхат
Æваст æрхæссы маст æмæ дызæрдыг.
Мæрдырох бафтдзæн иуафон дæ зæрдыл,
Бæсты бикъ фест, — нæ фæцæудзынæ дард.

Фæлывддзинад кæмфæнды дæр æвзæры,
Фæливын зоны хуры цæст дæр хатт.

На смену бегу безмятежных лет
Приходят разом горькие сомненья.
Для всех живущих неизбежно тленье —
Хоть трижды знатен будь, пощады нет.

Обманчиво любое наважденье,
И переменчив даже солнца свет.

2

Sol io ardendo all'ombra mi rimango,
quand'el sol de' suo razzi el mondo spoglia:
ogni altro per piacere, e io per doglia,
prostrato in terra, mi lamento e piango.

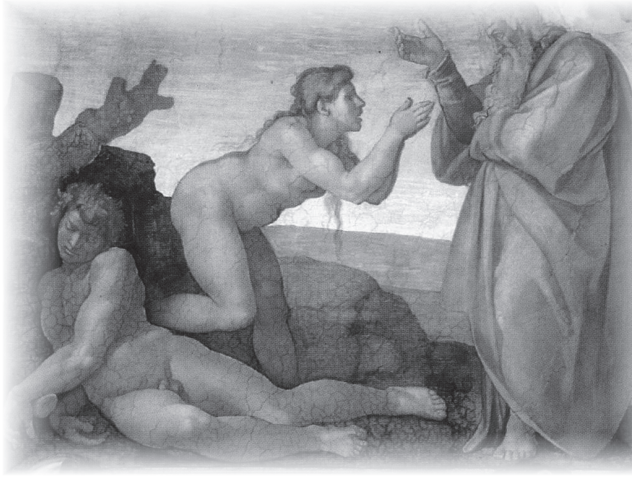

2

Хур арвгæрон йæ фæстаг тын фæрсудзы,
Æмæ та дуне тар фынтыл фæхæст.
Дæлгоммæхаудæй — иунæг æз æрмæст —
Ныдздзыназын, — мæ уд цырагъау судзы.

Погас за горизонтом луч заката,
И мир забылся беспробудным сном.
Лишь я, простертый на земле пластом,
Рыдаю, а душа огнем объята.

3

Grato e felice, a' tuo feroci mali
ostare e vincer mi fu gia concesso;
or lasso, il petto vo bagnando spesso
contr'a mie voglia, e so quante tu vali.
E se i dannosi e preteriti strali
al segno del mie cor non fur ma' presso,
or puoi a colpi vendicar te stesso
di que' begli occhi, e fien tutti mortali.
Da quanti lacci ancor, da quante rete
vago uccelletto per maligna sorte
campa molt'anni per morir po' peggio,
tal di me, donne, Amor, come vedete,
per darmi in questa eta piu crudel morte,
campato m'ha gran tempo, come veggio.

3

Уыдтæн зæрдæрай, — хин-кæлæнтæй — дард,
Мæ мондæгтæн ныххæцыдтæн сæ хурхыл,
Фæлæ та марынц мæн мæ монцтæ хурхæй, —
Æвæндонæй та ссыгъд мæ риуы арт.

Цæмæй дæ уарзтæй ма 'ййафон хъыгдард,
Дæ тызмæг ахаст фаудтон æз æдзухæй.
Дæ кæлæнтæ ныссæндын уыд мæ тухæн,
Фæлæ мæхиуыл карз æфхæрд æруад.

Лæппын маргъау æз алкæм рогæн тахтæн,
Нæ бонты згъорды никæд зыдтон тыхст,
Фæлæ дæ хызы смидæг дæн, о, Доннæ.

Хæрзæбон ныр мæ рæсугъд цардæн загътон,
Амуры къæппæг бакодта йæ куыст, —
Сæрибар цард, нæй, нал уыдзынæн зонæг.

Был счастлив, избежав коварство чар
И заглушив в себе порывы страсти.
Но сызнова я стражду от напасти —
Рассудку вопреки в груди пожар.

В надежде подавить любви угар
Я проклинал жестокость вашей власти
И разрывал уловок хитрых снасти,
За что в отместку получил удар.

Порхал я всюду, как птенец, бывало,
И беззаботно жил день ото дня.
Но угодил, о донны, в ваши сети.

Пора моя на воле миновала —
Захлопнулась Амура западня,
И мне свободы не видать на свете.

4

Quanto si gode, lieta e ben contesta
di fior sopra ' crin d'or d'una, grillanda,
che l'altro inanzi l'uno all'altro manda,
come ch'il primo sia a baciar la testa!
Contenta e tutto il giorno quella vesta
che serra 'l petto e poi par che si spanda,
e quel c'oro filato si domanda
le guanci' e 'l collo di toccar non resta.
Ma piu lieto quel nastro par che goda,
dorato in punta, con si fatte tempre
che preme e tocca il petto ch'egli allaccia.
E la schietta cintura che s'annoda
mi par dir seco: qui vo' stringer sempre.
Or che farebbon dunche le mie braccia?

4

Йæ сызгъæрин дзыккутыл ын æнцадгай
Æрбынат кодта дидинджыты быд.
Ныр дидинджытæй алкæй дæр фæнды,
Йæ урс ныхæн куы ба кæнид фыццагдæр.

Тæхудиаг йæ къаба у æцæгдæр,
Йæ къуыбыр риутæн чи ‘мбæхсы сæ зыд,
Кæнæ йæ пух рустæ кæмæй зонынц рæвдыд,
Гъе, уыцы аив хæрдгæбыд æфцæггот.

Бынтон диссаг у уыцы алдымбыд,
Хæрдгæхуыдæй цæхæртæ чи фæкалы
Æмæ йæ хъуырыл чи тыхсы æдзухдæр.

Æнæзынгæ цы камари æрзылд
Йæ синысæртыл, хурхæй мæн уый мары.
Цы кусиккой йæ бæсты уым мæ къухтæ!

Чело прелестное слегка лаская,
На золотых кудрях лежит венок.
И каждый вдетый в волосы цветок
Быть первым норовит, главу лобзая.

Девичий стан свободно облегая,
Хитон спадает складками у ног.
Лебяжьей шеи и пунцовых щек
Касается наколка кружевная.

Но радость большую дано познать
У ворота атласной ленте гладкой:
Она по нежным персям вьется днями.

Ей неприметный поясок под стать —
Он к чреслам прижимается украдкой.
О что бы натворил я тут руками!

5

Signor, se vero e alcun proverbio antico,
questo e ben quel, che chi puo mai non vuole.
Tu hai creduto a favole e parole
e premiato chi e del ver nimico.
I' sono e fui gia tuo buon servo antico,
a te son dato come e' raggi al sole,
e del mie tempo non ti incresce o dole,
e men ti piaccio se piu m'affatico.
Gia sperai ascender per la tua altezza,
e 'l giusto peso e la potente spada
fussi al bisogno, e non la voce d'ecco.
Ma 'l cielo e quel c'ogni virtu disprezza
locarla al mondo, se vuol c'altri vada
a prender frutto d'un arbor ch'e secco.

5

Синьор, дæ митыл æз фæкæнын дис.
Æцæгæй дæр: кæй бон у, уый нæ фæнды.
Козбау лæг дын рæсугъд тынтæ нывæнды, —
Дæ рæдауæй йæм хорзæхтæ дæр ис.

Дæ цагъайраг — мæ ис æмæ мæ бис
Дæуæн нывондæн хастон æз кæдфæнды,
Фæлæ дæ тызмæг не сразы мæ фæндыл, —
Нæ банкъардтай мæ уды дудгæ рис.

Æнхъæл уыдтæн: дæ бæрзонддзинад хондзæн
Йæ галуантæм мæн — азæлды бæсты —
Рæстаг тæрхонæн — хъамайыл хæссæгау.

Уæлæрвты дæр нæй иу аргъгæнæг хорзæн,
Гъе, уый тыххæй мæ тухитæ куы сты
Хуыскъ бæласмæ дыргъыхорзмæ кæсæгау.

Пословица, мой государь, известна
О том, как видит око — зуб неймет.
Завистников у нас невпроворот.
Угодливость тебе, как вижу, лестна.

От смелых мыслей духу было тесно,
Когда прославить я решил твой род,
Забыв, что бездарям у нас почет,
А вдохновенье вовсе не уместно.

Мечтал я верность доказать в делах,
Но не обласкан за свое раденье —
В ответ мне прозвучало эхо гнева.

Не ценится добро на небесах,
Коль за тяжелый труд вознагражденье
Просить я должен у сухого древа.

6

Chi e quel che per forza a te mi mena,
oilme, oilme, oilme,
legato e stretto, e son libero e sciolto?
Se tu incateni altrui senza catena,
e senza mane o braccia m'hai raccolto,
chi mi difendera dal tuo bel volto?

6

Ænахуыр цинæй базмæлыд мæ зæрдæ.
О, уарзын æй æрфæндыд!
Сæрибар цардæн, ау, æрцыд кæрон?!
Ænæ рæхысæй сбастой кæд æндæрты,
Кæд у мæнæн дæр ме ‘намонд нывгонд, —
Дæ хинтæй мæ ысуæгъд кæндзæн кæй зонд?

В волнении душа затрепетала.
Увы, страстей взалкала!
Ужель свободы буду я лишен?
Раз без оков ты всех других сковала,
И мой печальный жребий предрешен.
Кем буду я от чар твоих спасен?

7

Qua si fa elmi di calici e spade
e 'l sangue di Cristo si vend'a giumelle,
e croce e spine son lance e rotelle,
e pur da Cristo pazienzia cade.
Ma non ci arrivi piu 'n queste contrade,
che n'andre' 'l sangue suo 'nsin alle stelle,
poscia c'a Roma gli vendon la pelle,
e ecci d'ogni ben chiuso le strade.
S'i' ebbi ma' voglia a perder tesauro,
per cio che qua opra da me e partita,
puo quel nel manto che Medusa in Mauro;
ma se alto in cielo e poverta gradita,
qual fia di nostro stato il gran restauro,
s'un altro segno ammorza l'altra vita?

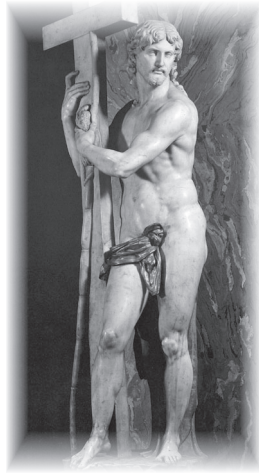

7

Зæрин дзуæрттæй ам рацæгъдынц æрцытæ,
Рæстаджы туг кæнынц æнæвгъау уæй,
Æркæрдынц тахъа кады нуазæнæй,
Чырыстийы ном сæгад ис, ысдзырддаг.

Гæлхæрд адæмæй ферох фарны хъуыддаг, —
Голгофмæ надыл иу азмæлæг нæй.
Нырриздзæн Рим йæ удхайраг фыдтæй,
Фæхаудзæни йæ кад æмæ йæ цытæй.

У хорзæх ам фыддæр цыфыддæр рыстæй, —
Лæджы æрсуры алы ран дæр фыд,
Нæ ФЫДЫ каст — Медузæйы рæхуыстау.

Хуыцæуттæ домынц фидыдады дзырд.
Нæй фервæзæн цагъайраджы рæхыстæй,
Уæлæрвты дæр нæ зондзыстæм рæвдыд?

Куют мечи из водосвятных чаш.
Все на потребу: крест и плащаница.
Христова кровь в продаже, как водица.
Невозмутим и нем Спаситель наш.

Воинственна толпа, вошедши в раж.
Но на Голгофу путь не повторится —
Падет на Рим возмездия десница
За святотатство, ханжество и блажь!

Здесь милость тягостней любой обузы.
Повсюду злые козни — дела нет,
И папский гнев страшней угроз Медузы.

Смиренья небо требует в ответ.
Порвем ли мы привычек рабских узы,
Чтоб искупления увидеть свет?

8

Quanto sare' men doglia il morir presto
che provar mille morte ad ora ad ora,
da ch'in cambio d'amarla, vuol ch'io mora!
Ahi, che doglia 'nfinita
sente 'l mio cor, quando li torna a mente
che quella ch'io tant'amo amor non sente!
Come restero 'n vita?
Anzi mi dice, per piu doglia darmi,
che se stessa non ama: e vero parmi.
Come posso sperar di me le dolga,
se se stessa non ama? Ahi trista sorte!
Che fia pur ver, ch'io ne trarro la morte?

8

Мæ удхæрттæн нæ уынын æз сæ кæрон.
Кæд уарзт мæныл дæр хинæй абон рацыд,
Цы ма хæссын мæ зæрдæ уæд зынг арцыл?
Ныккодта мыл дыууæ хатты зындон:
Кæй хуыз хастон æрдхæрæнау мæ уды, —
Мæ фæдыл уый сæрбæрзондæй ныххуды.
Зæрдæцæфæн мын бакой кодта ноджы,
Кæй никуы хъазыд уарзты монц йæ уæнджы.
Мæн чи суры йæ цурæй абон дарддæр,
Уый удыхос мæнæн куыд хъуамæ ратта?
О, ме ‘намонд! Цы ма у, цы, мæ цард та?!

Терзаниям моим конца не видно.
Зачем же сердце обрекать на пытку,
Когда любовь скупа и на улыбку?
Но мне вдвойне обидно:
Ведь та, к которой я прилип душою,
Безжалостно смеется надо мною.
Чтоб пуще досадить, она призналась,
Что страстью никогда не загоралась.
И от нее ль, коль гонит, отвергая,
Ждать сострадания? О доля злая!
Надежды нет. Зачем мне жизнь такая?

9

La fama tiene gli epitaffi a giacere;
non va ne inanzi ne indietro, perche son morti,
e el loro operare e fermo.

9

Нæу эпитафи мур æххуыс дæр кадæн —
Æппарæн — нæй, нæдæр æм ис æфтауæн:
Мæлæт æвæры алцæуыл ыстъæлф!

Напрасны эпитафии для славы —
К ней нечего прибавить иль убавить:
Со смертью всем деяниям конец.

10

El Di e la Notte parlano, e dicono:
Noi abbiano col nostro veloce corso condotto
alla morte el duca Giuliano; e ben giusto
che e' ne facci vendetta come fa.
E la vendetta e questa: che avendo noi
morto lui, lui cosi morto ha tolta la luce a noi
e cogli occhi chiusi ha serrato e' nostri,
che non risplendon piu sopra la terra.
Che arrebbe di noi dunche fatto, mentre vivea?

10

Фæкæны Æхсæв Бонимæ ныхас:
— Кæд æмæ ныр нæ иугæндзон тъæбæрттæй
Мах герцог Джулианойы ныммардтам,
Уæд махæй уый дæр исдзæни йæ маст.
Кæд æй мæлæт æгæр раджы ыссардта,
Уæд сæфдзыстæм æнусбонтæм йæ фæндæй,
Æрмынæг уыдзæн а зæххыл нæ фæд.
Цы уыдаид, куы ма цардаид, уæд?

Ведут в тиши беседу Ночь со Днем:
— Поскольку нашим бегом быстротечным
Мы погубили герцога Джульяно,
О мести мысль уже созрела в нем.
Коль скоро смерть его скосила рано,
Он покарает нас с тобой навечно,
Чтоб не сиять нам боле над землей.
Что с нами стало бы, будь он живой?

11

Crudele, acerbo e dispietato core,
vestito di dolcezza e d'amar pieno,
tuo fede al tempo nasce, e dura meno
c'al dolce verno non fa ciascun fiore.
Muovesi 'l tempo, e compartisce l'ore
al viver nostr'un pessimo veneno;
lu' come falce e no' sian come fieno,
. . . . . .
La fede e corta e la belta non dura,
ma di par seco par che si consumi,
come 'l peccato tuo vuol de' mie danni.
. . . . . .
. . . . . .
sempre fra noi fare' con tutti gli anni.

11

Мæ зæрдæ, о, уынгæджы дæ фæдæн:
Дæ цин хæсгæ, æмбæхсыс сайды уаргъ.
Дæ лæвæрттæн та — мигъвæлмау сæ аргъ, —
Æхцондзинад нæ ныууадзынц лæгæн.

Сахаты фат — йæ барæн рæстæгæн,
Нæй, а царды нын ницы у зынаргъ,
Æркæрдынц азтæ, хус хæмпæлау, мах,
.....

Рæсугъд дæр у, рæстæууæнкау, фæлывд,
Уый никæд ничи бахиздзæн фыдæхæй,
Гъестæй дзы ничи бахъахъхъæндзæн хал дæр.

.....
.....
Стæм иууылдæр мах рæстæджы цагъартæ.

О сердце, как истерзан я тобой!
Ты даришь нежность, дабы скрыть обман.
Твои посулы тают, как туман,
Быстрей, чем отцветет земля весной.

Гонимо время на часах стрелой.
Вся наша жизнь не боле, чем дурман,
И годы косят всех нас, как бурьян.
.....

Изменчива, как верность, красота —
Ничто не оградит от увяданья.
Потуги уберечь ее напрасны.

.....
.....
И бегу времени мы все подвластны.

12

Mille rimedi invan l'anima tenta;
poi ch'i' fu' preso alla prestina strada,
di ritornare endarno s'argomenta.
Il mare e 'l monte e 'l foco colla spada:
in mezzo a questi tutti insieme vivo.
Al monte non mi lascia chi m'ha privo
dell'intelletto e tolto la ragione.

12

Нæй, нал ис хосгæнæг мæ уды низæн,
Æз равзæрстон мæхæдæг ацы над,
Цæмæй кæронмæ хатон уды риссаг.
Æгæрон денджыз, хæхтæ, арт, стæй кард
Уыдзысты ме ‘рдхæрдтæ ныræй фæстæмæ,
Фыццаджы цин мæм нал цæуы хæстæгмæ,
Мæ зонд дæр мæ — фырадæргæй — фæдард.

Душе моей не будет исцеленья,
И отреченья путь я сам избрал,
Чтоб пожинать сполна плоды забвенья.
Огонь и море, горы и кинжал —
Вот сотоварищи мои отныне.
Былого вдохновенья нет в помине,
И даже разум недругом мне стал.

13

I' fu', gia son molt'anni, mille volte
ferito e morto, non che vinto e stanco
da te, mie colpa; e or col capo bianco
riprendero le tuo promesse stolte?
Quante volte ha' legate e quante sciolte
le triste membra, e si spronato il fianco,
c'appena posso ritornar meco, anco
bagnando il petto con lacrime molte!
Di te mi dolgo, Amor, con teco parlo,
sciolto da' tuo lusinghi: a che bisogna
prender l'arco crudel, tirare a voto?
Al legno incenerato sega o tarlo,
o dietro a un correndo, e gran vergogna
c'ha perso e ferma ogni destrezza e moto.

13

Мæ ивгъуыд цард адджын фыныл нæ барын,
Уыдтон мæлæт дæр, кодта мын тæрхон.
Фæхалас дæн, фæлæ мæ уд — æвзонг,
Мæ аххос нæу, мæ зæрдæ дыл кæй дарын.

Уæззау цæфтæ мыл ихуарæгау уарыд, —
Куыд-иу рыстæн, куыд нал-иу уыд мæ бон!
Куы сæ ‘рымысын — фесты цард зындон,
Мæ риу ныхъхъæрзы, цæстысыг нызгъалын.

Амур, хæссын мæ хъыг æмæ мæ зын.
Мæн ницуал уырны — зæрдæ маст фæрсудзы.
Цæмæн ма æхсыс афтид мысан, цæй?!

Æмбыд бутъройæ нал рантысы зынг,
Афтид зæрдæ мысинæгтæй нæ судзы, —
Æздæхæн та æвзонджы бонтæм нæй.

Былую жизнь я не назвал бы сладкой.
Со смертью знался и бывал казнен;
Весь поседел, но дух мой не пленен.
Моя ль вина, что верю я с оглядкой?

Как корчился я, сжатый мертвой хваткой,
Удары сыпались со всех сторон.
Лишь вспомню, сердце испускает стон
И от обиды слезы лью украдкой.

Амур, я полон боли и обид.
Изверился — напрасны обещанья.
Зачем пустую цель разить стрелой?

Гнилая древесина не горит,
И старца не зажгут воспоминанья —
Он не вернется к юности былой.

14

I' fe' degli occhi porta al mie veneno,
quand' el passo dier libero a' fier dardi;
nido e ricetto fe' de' dolci sguardi
della memoria che ma' verra meno.
Ancudine fe' 'l cor, mantaco 'l seno
da fabricar sospir, con che tu m'ardi.

14

Мæ цæстытæй æз марджы хъæстæ нуазын,
Мæ мысинæгтæн райхæлдтон сæ ком,
Æрттигъ фæттæн мæ зæрдæсæр у гом,
Мæ риу, куырдадзау, пиллон цæхæр уадзы.
Мæ удрæбын та цин фырцинæй хъазы, —
Нырма дæр у æвæлмон уд куыстхъом.

Через глаза я наполняюсь ядом,
В копилку вздохов память превратил
И острым стрелам душу обнажил.
В груди, как в кузнице, все пышет адом,
И в сердце так и бьют удары градом.
Кузнец удалый преисполнен сил.

15

Quand'il servo il signor d'aspra catena
senz'altra speme in carcer tien legato,
volge in tal uso el suo misero stato,
che liberta domanderebbe appena.
E el tigre e 'l serpe ancor l'uso raffrena,
e 'l fier leon ne' folti boschi nato;
e 'l nuovo artista, all'opre affaticato,
coll'uso del sudor doppia suo lena.
Ma 'l foco a tal figura non s'unisce;
che se l'umor d'un verde legno estinge,
il freddo vecchio scalda e po' 'l nutrisce,
e tanto il torna in verde etate e spinge,
rinnuova e 'nfiamma, allegra e 'ngiovanisce,
c'amor col fiato l'alma e 'l cor gli cinge.
E se motteggia o finge,
chi dice in vecchia etate esser vergogna
amar cosa divina, e gran menzogna.
L'anima che non sogna,
non pecca amar le cose di natura,
usando peso, termine e misura.

15

Цагъайрагæн нæ ныббарстай йæ азым, —
Æгоммæгæс кæй уыд — æрцыди хаст.
Йæ цæстыты — фæсмоны сабыр тас:
Æрчырыстон, — йæ хъысмæтæн фæразы.
Рæхысбаст ку' уа домбай, уæд дзы ис хъазæн,
Уа кобрæ, стай — нæ сæ ис ахстæй тас.
Бæрзонд аивад уый бамбардзæн раст,
Кæмæ ис ныфс, стæй чи зоны фæразын.
Зынгæн нæ кæны уыцы хорзæх фаг,
Æвзонг удтæм йæ судзагæй æххæссы,
Фæлæ мæ хуызæн хус къодахæн та
Йæ уазал риумæ тафсы хос æрхæссы.
Цыма та уалдзæг их-фæзгъæр æртад, —
Йæ уидаг та цъæхбын сыфтæр ысхæссы.
Æрмæстдæр уæд æдылымæ фæкæсы:
Зæронды цард фæци, йæ туг æруазал.
Ау, монцтæ зонын фидиссагæн баззад?
.....

Утратил раб надежду на прощенье,
За ослушанье сидя в кандалах.
Покорность узника в его глазах —
Смирившись, он не жаждет вызволенья.
В неволе лев — само повиновенье.
И тигр иль кобра не внушают страх.
В искусстве толк, как и в других делах,
Познает тот, кто обретет терпенье.
Вот уж чего недостает огню,
Который болью юность поучает,
Но старому, как я, сухому пню
Он сердце хладное отогревает.
И будто вешнему послушна дню
Коряга вдруг листвою обрастает.
Глупец лишь утверждает,
Что старость отжила свой век и вздорна.
Да разве знаться с чувствами зазорно?
.....

16

Quand'avvien c'alcun legno non difenda
il propio umor fuor del terreste loco,
non puo far c'al gran caldo assai o poco
non si secchi o non s'arda o non s'accenda.
Cosi 'l cor, tolto da chi mai mel renda,
vissuto in pianto e nutrito di foco,
or ch'e fuor del suo propio albergo e loco,
qual mal fie che per morte non l'offenda?

16

Бæлас æд уидæгтæ куы стонай зæххы арфæй,
Уæд бахус вæййы, нал дзы вæййы цард:
Цы фæхонæм йæ къабузтæ, йæ кад,
Уый уад ныддымы дун-дунейы тарфмæ.

Куы схауа зæрдæ иугæр риуы арфæй, —
Фæркгай фæхаудзæн уадидæгæн дард:
О, уымæн дæр цæрдхос у уды арт,
Раст бæласæн зæххы сой куыд у, афтæ.

Коль вырвать древо из земли с корнями,
Оно увянет — жизнь заглохнет в нем.
А то, что было кроной и стволом,
Истлеет и развеется ветрами.

И сердце вырвав из груди руками,
Его убьем разлукой с очагом.
Оно питаемо души огнем,
Как дерево — земными родниками.

17

Fuggite, amanti, Amor, fuggite 'l foco;
l'incendio e aspro e la piaga e mortale,
c'oltr'a l'impeto primo piu non vale
ne forza ne ragion ne mutar loco.
Fuggite, or che l'esemplo non e poco
d'un fiero braccio e d'un acuto strale;
leggete in me, qual sara 'l vostro male,
qual sara l'impio e dispietato gioco.
Fuggite, e non tardate, al primo sguardo:
ch'i' pensa' d'ogni tempo avere accordo;
or sento, e voi vedete, com'io ardo.

17

Æвзонг ма чи у, сурут уарзт уæхицæй!
Тæссаг æмæ мæлæтдзаг у йæ арт.
Æмхуызон тых сын зондимæ нæ рард
Æмæ йæ хызæй ничердæм ис лидзæн.

Уæхи дзы хизут! Мæнæ æз — æвдисæн:
Йæ нысанæй нæ ивгъуыйы йæ фат,
Йæ фаты ныхмæ ничи ссардта уарт
Æмæ йæ карзæй алчи дæр фæриссы.

О, уарзты артмæ ма цæут хæстæг!
Æз фервæзынмæ хъавыдтæн йæ карзæй,
Фæлæ мæ цин æгæр раджы фæмæнг.

Бегите прочь, юнцы, от искушенья!
Огонь опасен и смертельно жжет.
В согласии с ним разум не живет,
И от сетей коварных нет спасенья.

Бегите от любви без промедленья!
Стрела без промаха по цели бьет.
Влюбленных участь — знаю наперед —
Стать жертвой злой игры и наважденья.

Бегите от любовного огня!
Глупец, я тщился сохранить свободу,
А ныне весь горю, судьбу кляня.

18

Ogn'ira, ogni miseria e ogni forza,
chi d'amor s'arma vince ogni fortuna.

18

Цыфæнды маст, фыдæх æмæ фыддзинад
Фæсурдзыстæм нæ судзгæ уарзты руаджы.

Напасть любую, гнев и злую силу
Мы одолеем с помощью любви.

19

Vivo al peccato, a me morendo vivo;
vita gia mia non son, ma del peccato:
mie ben dal ciel, mie mal da me m'e dato,
dal mie sciolto voler, di ch'io son privo.
Serva mie liberta, mortal mie divo
a me s'e fatto. O infelice stato!
a che miseria, a che viver son nato!

19

Тæригъæдты цæрын, цæуын мæлæтмæ.
Уæлæрвтæй — уарзт, мæ мондæгтæй та — маст.
Фæкодтой мæ æлгъаг митæ уæнгсаст
Æмæ хъæрзын фырадæргæй, фырмæтæй.

Мæ сæрибар, фæсдзæуинау, йæ мæстæй
Ног азылдис, æрцард мæ риуы тас.
Фæзындтæн дунемæ, цæмæй уон тарыл баст?

Грешно живу, погибель приближая.
Добро от неба, зло — в моих страстях.
Утратив волю, я погряз в грехах
И только им принадлежу, страдая.

Моя свобода, как служанка злая,
Вновь отвернулась. Мною движет страх.
Ужель рожден я, чтобы жить впотьмах?

20

La vita del mie amor non e 'l cor mio,
c'amor di quel ch'i' t'amo e senza core;
dov'e cosa mortal, piena d'errore,
esser non puo gia ma', ne pensier rio.
Amor nel dipartir l'alma da Dio
me fe' san occhio e te luc' e splendore;
ne puo non rivederlo in quel che more
di te, per nostro mal, mie gran desio.
Come dal foco el caldo, esser diviso
non puo dal bell'etterno ogni mie stima,
ch'exalta, ond'ella vien, chi piu 'l somiglia.
Poi che negli occhi ha' tutto 'l paradiso,
per ritornar la dov'i' t'ama' prima,
ricorro ardendo sott'alle tuo ciglia.

20

Мæ уарзт мæ зæрдæйы æвджид нæ уыд, —
Нæ баууæндыдтæн зæрдæйыл мæ сæнттæ,
Фæливæг у — кæны æдзух æфсæнттæ,
Йæ монцтæ йын ыскарз кæны дæ уынд.

Куы бауагъта Хуыцау зæххонты уд,
Цæстырухс радта мын, дæуæн — тæмæнтæ,
Æнæхатыр — дæ цæстыты цæхæртæ, —
Уæвгæ зæххыл æнусон ницы у.

Арт хъармимæ куыд фæкæны æнгомдæр,
Æрвон æмæ рæсугъд сты афтæ кæд,
Уыдзæн æнусон уæд хæдхуызы гуырæн.

Рæсугъды хин-кæлæнтæн нæй кæрон дæр,
Æууæндын æз: уæд фендзынæн дзæнæт,
Дæ цæстыты куы уа æрвон рухс суынæн.

Любовь живет вне сердца, но со мной,
И не от сердца ей мое признанье.
Ведь ретивое — вздорное созданье,
И с ним смятенье в чувствах — не покой.

Господь нас, смертных, одарив душой,
Мне зоркость зренья дал, тебе — блистанье.
Пленительно твое очарованье,
Хотя ничто не вечно под луной.

Как пламя и тепло нерасторжимы,
Божественность прекрасному сродни,
И вечность ожидает совершенство.

О, чары красоты неодолимы!
Я верю: райские наступят дни,
Когда в твоих очах узрю блаженство.

21

Oltre qui fu, dove 'l mie amor mi tolse,
suo merce, il core e vie piu la la vita;
qui co' begli occhi mi promisse aita,
e co' medesmi qui tor me la volse.
Quinci oltre mi lego, quivi mi sciolse;
per me qui piansi, e con doglia infinita
da questo sasso vidi far partita
colui c'a me mi tolse e non mi volse.

21

Мæ удылхæцæг — карз æмæ хæдбар,
Мæ рухс фæндтæ мын базыдта Уый сурын,
Мæ цин, фыццагау, цингæнгæ нæ дзурын, —
Фæхаста йæ мæ зæрдæйы æлдар.

Æз ивгъуыд бонтæн басгуыхтæн цагъар...
Мæ уды рыст æвæрын дойнаг дуры.
Мæ удлæууæн кæд нал амбæлы хурыл,
Уæддæр ма æз æрвитын ам мæ цард.

Мной правит рок — жестокий властелин,
И он нарушил все мои надежды.
Нет, не гореть мне радостью, как прежде,
Ее унес с собой мой господин.

Остался я рабом лихих годин...
Боль в камень облекаю, как в одежды.
Ушел кумир, закрыв навеки вежды,
А я покуда здесь скорблю один.

22

In me la morte, in te la vita mia;
tu distingui e concedi e parti el tempo;
quante vuo', breve e lungo e 'l viver mio.
Felice son nella tuo cortesia.
Beata l'alma, ove non corre tempo,
per te s'e fatta a contemplare Dio.

22

Мæлæт хæссын — ды дæ мæ уды рухс
Æмæ цыфæнды карз мæ хъысмæт ма уæд, —
Æхцон мын у, кæй мæм дарыс дæ хъус.

Тæхуды, чи 'ууæнды Хуыцауыл,
Йæ кары карзæй чи разыны буц,
Кæй нæ бакæны сау рæстæг йæ ауон.

Во мне хлад смерти — жизни свет в тебе.
И как бы ни был мой удел несчастен,
Я рад, что внемлешь ты моей мольбе.

Блажен, кто Богу всей душой причастен,
Не подчиняясь никакой судьбе,
Кто времени и тлену неподвластен.

23

Quanta dolcezza al cor per gli occhi porta
quel che 'n un punto el tempo e morte fura!
Che e questo pero che mi conforta
e negli affanni cresce e sempre dura.
Amor, come virtu viva e accorta,
desta gli spirti ed e piu degna cura.
Risponde a me: - Come persona morta
mena suo vita chi e da me sicura. -
Amore e un concetto di bellezza
immaginata o vista dentro al core,
amica di virtute e gentilezza.

23

Æнæнтау рæстæг риуы ссудзы арт,
Цыма фæсхъызт цъæх уалдзæг цин ысхойы!
Мæ монцты уылæн сагайы æмбойны, —
Ныррох мæ вæййы зæрдæйы æнкъард.

Нæй уарзтмондагæн азтæ, кæнæ кар:
Зæрондæй, ногæй — суадзынц дзы сæ дойны.
Амуры фæдзæхст никуы уыди койаг:
«Кæй нæй мæ хорзæх, уый зæххыл нæ цард.»

Рæсугъдмæ бæлдæн никуы уыди арæн:
Бæллын æм æз, зæрдæйæ йæм тындзын.
Рæстæууæнкау нæй уымæн дæр ысбарæн.

.....

О, дивная пора для всех сердец,
Как после стужи вешнее цветенье!
Я полон вновь истомы и волненья —
Мой скорбный дух воспрянул наконец.

Любви подвластны старец и юнец.
И в ней они находят утешенье.
Амура справедливо изреченье:
«Кто в жизни не знавал меня — мертвец».

Влеченье к красоте неодолимо.
О ней я грежу, сердцем к ней стремлюсь.
Она, как вера, непоколебима.

.....

24

Del fiero colpo e del pungente strale
la medicina era passarmi 'l core;
ma questo e propio sol del mie signore,
crescer la vita dove cresce 'l male.
E se 'l primo suo colpo fu mortale,
seco un messo di par venne d'Amore
che mi disse: - Ama, anz'ardi; che chi muore
non ha da gire al ciel nel mondo altr'ale.
I' son colui che ne' prim'anni tuoi
gli occhi tuo infermi volsi alla beltate
che dalla terra al ciel vivo conduce. -

24

Ирвæзæн мадзал агуырдтон зынг фæттæй,
Цæмæй мæ зæрдæ ма зона сæ рыст.
Мæ буц паддзах куы нæ уына мæ тыхст,
Уæд ын йæ цард æнцойдзинад нæ дæтты.

Ныккалдтон алвыдтæ æз дæр хъысмæтæн.
Куы фæдæн, куы, уæвгæ, мæлæтдзаг цæф:
Мæ мастыл мын, цыма, æркодта цæхх
Амур, æрдзырдта: «Бафæраз дæ мæтæн.

Ды дунемæ куы фæзындтæ, раст уæд
Дæу æз æрвон цæхæримæ ныббастон, —
Уæлæрвты сусæг зондзынæ йæ фæрцы».

.....

От острых стрел искал я исцеленье,
Чтоб сердце от ударов защитить.
Мой господин не может дня прожить
Без мук моих и шлет мне искушенья.

Смертельного не избежав раненья,
Я принялся судьбу свою корить.
Желая мне пилюлю подсластить,
Амур промолвил: «Наберись терпенья.

Едва ты при рожденье мир узрел,
Тебя я с высшей породнил красою,
И с ней при жизни ты познаешь небо».

.....

25

Quand'Amor lieto al ciel levarmi e volto
cogli occhi di costei, anzi col sole,
con breve riso cio che preme e dole
del cor mi caccia, e mettevi 'l suo volto;
e s'i' durassi in tale stato molto,
l'alma, che sol di me lagnar si vole,
avendo seco la dove star suole,
. . . . . .

25

Мæнмæ дæр уарзт рæдау куы вæййы хатт,
Куы вæййын хурау йе ‘нгасæй рæвдыд,
Уæд айрох кæнын царды æлгъаг цыд, —
Мæ бахудтæй мæ хъыг фæсурын дард.

Фæлæ мын уый æдзух куы кæнид кад, —
Нæ зонин уæд мæ хъуыдыты æндыгъд,
Уæд фениккат мæ базырты ныттыгъд.

.....

Когда порой любовь ко мне щедра,
Согретый ею, как дневным светилом,
Я забываю о житье постылом,
И грусть улыбка гонит со двора.

А будь она всегда ко мне добра,
Не предавался б мыслям я унылым,
И дух мой скорбный не был бы бескрылым.

.....

26

Spirto ben nato, in cu' si specchia e vede
nelle tuo belle membra oneste e care
quante natura e 'l ciel tra no' puo fare,
quand'a null'altra suo bell'opra cede:
spirto leggiadro, in cui si spera e crede
dentro, come di fuor nel viso appare,
amor, pieta, merce, cose si rare,
che ma' furn'in belta con tanta fede:
l'amor mi prende e la belta mi lega;
la pieta, la merce con dolci sguardi
ferma speranz' al cor par che ne doni.
Qual uso o qual governo al mondo niega,
qual crudelta per tempo o qual piu tardi,
c'a si bell'opra morte non perdoni?

26

Нæ кæны никæд уды цæхæр кайгæ!
Фæсудзы нын алæмæты цырагъ,
Æндæр рухсæн куы нæй йæ цуры аргъ,
Нæ зоны зæхх æндæр хуыздæры райгуырд.

Дæн дун-дунетæй алы хатт дæр райгонд,
Мæ дойны мын куы басæтты æртах,
Уæд мын вæййы уæлæрвты рухс зынаргъ, —
Ныррох кæнын мæ ивгъуыд бонты найгæнд.

Æфсарм, æгъдау æмæ йæ сусæг мæт
Ныссагътой мæн æнæвгъауæй сæ ныхтæ, —
Ныраей фæстæмæ Уый номæн цæрын.

Цымæ уыдзæни афтæ дæр: хъысмæт,
Кæнæ та низ, кæнæ æгъатыр тыхтæ
Æвæлмон удыл бафтаудзысты рын?

Благословенно духа отраженье!
Он поражает редкой глубиной,
И лик сияет новой красотой —
Земля не знает равного творенья.

Все в мире для меня как откровенье,
Едва я жажду утолил росой
И подружился с негой неземной,
Забыв свои былые огорченья.

А кротость, нежность и в очах мольба
Вселяют веру — красота пленила.
Отныне только ею буду жить!

Ужели может статься, что судьба,
Хвороба тяжкая иль злая сила
Способны совершенство загубить?

27

Dimmi di grazia, Amor, se gli occhi mei
veggono 'l ver della belta c'aspiro,
o s'io l'ho dentro allor che, dov'io miro,
veggio scolpito el viso di costei.
Tu 'l de' saper, po' che tu vien con lei
a torm'ogni mie pace, ond'io m'adiro;
ne vorre' manco un minimo sospiro,
ne men ardente foco chiederei.
– La belta che tu vedi e ben da quella,
ma cresce poi c'a miglior loco sale,
se per gli occhi mortali all'alma corre.
Quivi si fa divina, onesta e bella,
com'a se simil vuol cosa immortale:
questa e non quella agli occhi tuo precorre. –

27

— Зæгъ-ма, Амур, мæ сæнтты буц рæсугъды
Ысуыдта уый æппынфæстаг мæ цæст,
Æви, мыййаг, фæдсайынæн æрмæст
Æбæрæг сурæт равзæрста мæ хъуыды?

Нæ йæ зоныс?! Уæ дыууæйы рæвдыдæй
Фæдæн æгъуыссæг. Уадз! Фæлæ æмбæхст
Фæлмæн фæхудт рæвдауын. У æфсæст
Мæ уд цæхæрæй, — баззайа æвыдæй.

— Æцæг рæсугъд дæ цуры ис дæуæн,
Æрмæст йæ цæхæр анхъæвзы уæд дардыл,
Куы йæ суына дæ цæсты фæрцы уд.

Уым райсы уый æрвон рухсы кæлæн,
Йæхи фæхъары сфæлдисæджы кадыл, —
Гъе, уымæй у дæ цæстæнгас рæвдыд.

— Скажи, Амур, в чем сущность красоты?
К ней устремлен я сердцем — нет с ним сладу.
Ужель в самом себе искать отраду
И в грубом камне воплощать мечты?

Зачем коварно искушаешь ты
И помыслам моим чинишь преграду?
За верность и за тяжкий труд в награду
Дозволь живые лицезреть черты.

— Знай, ты пленен особой красотой,
К которой устремлен любой творец,
Мечтая высшее постичь блаженство.

Она сравнима с раннею весной,
И в ней душа нашла свой образец.
Познав ее, познаешь совершенство.

28

La ragion meco si lamenta e dole,
parte ch'i' spero amando esser felice;
con forti esempli e con vere parole
la mie vergogna mi rammenta e dice:
- Che ne riportera' dal vivo sole
altro che morte? e non come fenice. -
Ma poco giova, che chi cader vuole,
non basta l'altru' man pront' e vittrice.
I' conosco e' mie danni, e 'l vero intendo;
dall'altra banda albergo un altro core,
che piu m'uccide dove piu m'arrendo.
In mezzo di duo mort' e 'l mie signore:
questa non voglio e questa non comprendo:
cosi sospeso, el corpo e l'alma muore.

28

Кæуы, дзыназы адæргæй мæ зонд,
Куыд хъавыдтæн мæхи дæ уарзтмæ тавын!
Сыгъдæг бæллицты арфæйаг бæрзонд
Мæн худинагæй бахизынмæ хъавы.

«Цæхæрæй райсдзæн Феникс-маргъ йæ конд,
Æппæт иннæтæн æрдз бынысæфт уафы».
Цы зæгъон æз: мæ тæрныхыл нывгонд
Кæйдæр къухæй ныссæрфынмæ нæ хъавын.

Уæлвонг монцтæн æз райхалин сæ хин,
Фæлæ йæ уаг мæ мидзæрдæ нæ ивы,
Нæ рох кæны æрдхæрæн уарзты рындз.

Дыууæ мæлæтæн кувæг у мæ цин:
Сæ иу у карз, сæ иннæ мæ фæливы
Æмæ фæллайын, тайын, руайын æз.

Покамест я витаю в облаках,
От красоты не отрывая взора,
Мечты мой разум развевает в прах,
Предостеречь желая от позора.

«Воскреснет только Феникс на углях,
А остальные сгинут без разбора».
Но я к советам глух, забыв про страх,
И заглушаю всякий глас укора.

Видать, сносить лишенья — мой удел,
Хоть сердце разрывается на части
И я от бед житейских поседел.

Давно меня преследуют напасти,
И все же мысль о смерти я презрел —
Живу, покуда не сгорю от страсти.

29

Mentre c'alla belta ch'i' vidi in prima
appresso l'alma, che per gli occhi vede,
l'immagin dentro cresce, e quella cede
quasi vilmente e senza alcuna stima.
Amor, c'adopra ogni suo ingegno e lima,
perch'io non tronchi 'l fil ritorna e riede.

29

Мæ курдиат — æрвон рæсугъдыл баст,
Мæ райгуырдæй мæ риуы уый æрцарди,
Мæ удæн æй уæлдай хорзæхæн рарди.
Ныр мæнæ хурхæй мары мæн йæ маст.

Зæххон дзæнæт мын кæд нывæнды уарзт,
Уæддæр мæ тыхстæй сисин къух мæ цардыл.

Мой гений дружен с высшей красотой.
Она меня с рожденья уязвила
И душу целиком заполонила —
Вот и мечусь, охваченный тоской.

Хоть посулил Амур мне рай земной,
Порвал бы жизни нить — все так постыло.

30

Se 'l mie rozzo martello i duri sassi
forma d'uman aspetto or questo or quello,
dal ministro che 'l guida, iscorge e tiello,
prendendo il moto, va con gli altrui passi.
Ma quel divin che in cielo alberga e stassi,
altri, e se piu, col propio andar fa bello;
e se nessun martel senza martello
si puo far, da quel vivo ogni altro fassi.
E perche 'l colpo e di valor piu pieno
quant'alza piu se stesso alla fucina,
sopra 'l mie questo al ciel n'e gito a volo.
Onde a me non finito verra meno,
s'or non gli da la fabbrica divina
aiuto a farlo, c'al mondo era solo.

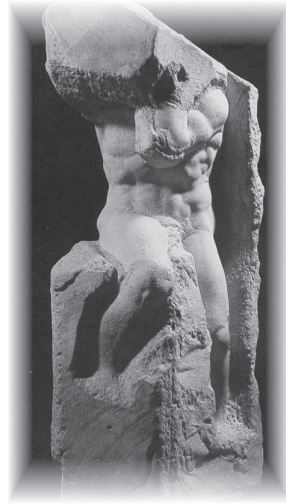

30

Куы мæ ‘рфæнды мæ хъуыдыты фæдисы
Æгомыг дуры бавæрын мæ мæт, —
Дзæбуджы фæрцы разыны мæ фæнд,
Мæ курдиат вæййы мæ цæф-æвдисæн.

Æвæццæгæн, кæддæр-кæддæр фæлдисæг
Куы ‘вæрдта ацы рухс дунейæн фæтк,
Цæхæркал дзæбуг иста афтæ уæд
Æмæ ма нæ ныр дæр æфтауы дисы.

Уæлæрвтæм цас бæрзонддæр исын æз
Æвзыгъд къухæй мæ уæззау дзæбуг, уас
Мæ хъуыдытæ æххæстдæрæй нывæндын.

Зæрдæвæндон уæд разыны мæ куыст,
Уæлæрвтимæ куы вæййын удæй баст,
Куы разынын дзæбуг Хуыцауы къухы.

Когда во власти смелых устремлений
Берусь я в камне воплотить черты
И молотом осуществить мечты,
Ударом мощным властно правит гений.

Но есть иной властитель побуждений
Недосягаемой нам высоты —
Великий прародитель красоты
И несравненных на земле творений.

Чем выше я вздымаю к небесам
Тяжелый молот ловкою рукой,
Тем больше в изваянье вдохновенья.

Но замечаю, как моим делам
Недостает величия порой:
Знать, высшего лишен я разуменья.

31

Quand'el ministro de' sospir mie tanti
al mondo, agli occhi mei, a se si tolse,
natura, che fra noi degnar lo volse,
resto in vergogna, e chi lo vide in pianti.
Ma non come degli altri oggi si vanti
del sol del sol, c'allor ci spense e tolse,
morte, c'amor ne vinse, e farlo il tolse
in terra vivo e 'n ciel fra gli altri santi.
Cosi credette morte iniqua e rea
finir il suon delle virtute sparte,
e l'alma, che men bella esser potea.
Contrari effetti alluminan le carte
di vita piu che 'n vita non solea,
e morto ha 'l ciel, c'allor non avea parte.

31

Мæ бæллицтæ цыренгæнæг чи разынд,
Æнусбонтæм мæ цурæй уый фæцыд.
Лæваргонд махæн уый цы æрдзæй уыд, —
Æфсæрмæй судзы. Мах кæуæм, дзыназæм.

Фæлæ мæлæт дæр афтæ карз нæ разынд:
Мæ хурты хурæн н' ахаста йæ тын, —
У уарзт тыхджын — йæ тыхтæ нын дæтты:
Зæрдæйæн — цард, уæлæрвтæ — уды хъазтæн.

Фыдохы скарзæн хъавыд кæд мæлæт
Ныллыг кæнын йæ бæрзонд цинты азæлд,
Цæмæй мыггагмæ фесæфа йæ фæд,

Уæд дзæгъæлы! Æрвон фыстыты разынд,
Йæ цардæй йын фылдæр кæй уыд лæвæрд, —
Хуыцæутты цур сыгъдæгудæй кæй хъазы.

Ушел властитель всех моих желаний.
Посрамлена природа на сей раз —
Достоинствами был он выше нас,
И потому нам не унять рыданий.

Злодейству нет отныне оправданий.
Напрасно смерть ликует в скорбный час
Всевышний праведную душу спас:
Призвав к Себе, избавил от страданий.

Хотя его натуры честной суть
Так тщится опорочить злая сила,
Желая разом все перечеркнуть,

Чтоб имя доброе молва чернила,
Нам памятен проделанный им путь,
И вечной славе не страшна могила.

32

Se l'immortal desio, c'alza e corregge
gli altrui pensier, traessi e' mie di fore,
forse c'ancor nella casa d'Amore
farie pietoso chi spietato regge.
Ma perche l'alma per divina legge
ha lunga vita, e 'l corpo in breve muore,
non puo 'l senso suo lode o suo valore
appien descriver quel c'appien non legge.
Dunche, oilme! come sara udita
la casta voglia che 'l cor dentro incende
da chi sempre se stesso in altrui vede?
La mie cara giornata m'e impedita
col mie signor c'alle menzogne attende,
c'a dire il ver, bugiardo e chi nol crede.

32

Ræсугъддзинады фарнæн искæд бон
Хæрзхъуыддæгтæ куы саразин мæ рады,
Уæд, чи зоны, кæмæ у тыхст нымады, —
Мæнмæ фæхудид мидбылты æргом.

Мæ бæллицтæ фыццагау сты æрвон,
Фæлæ мыл, цыма, удхор пъæззы бады, —
Мæ рыст уæнгтæн сæ фырфæллад æз хатын.
Уæлæрвтæм бæллын никуы уыд æнцон.

Сæ дам-думтæн фæуæд æрмæст æфсæнттæ, —
Нæ зондджынтæм куыд бахъардзæн ныхас,
Кæд алкæй дæр сæхи барæнтыл барынц?!

Нæ базыдтон æмбæхсын æз мæ фæндтæ,
Хæлæгæймард нæ вæййы никуы раст.
Мæ хæлар дæр кæй рæдийы — æмбарын.

О, если бы бессмертье красоты
Я мог делами выразить хоть малость,
Возможно, тот, кому не чужда жалость,
Впустил бы в храм любви и доброты.

Как прежде, помыслы мои чисты,
Но тягостна и непривычна вялость,
И бренной плоти чувствую усталость.
Мучительны о вечности мечты!

Столь нетерпимые всегда в сужденьях,
Поймут ли наши умники слова,
Всех подгоняя под свою же мерку?

Мне незачем таиться в устремленьях,
И заблуждается, глумясь, молва.
Не прав мой друг, как вышло на поверку.

33

S'un casto amor, s'una pieta superna,
s'una fortuna infra dua amanti equale,
s'un'aspra sorte all'un dell'altro cale,
s'un spirto, s'un voler duo cor governa;
s'un'anima in duo corpi e fatta etterna,
ambo levando al cielo e con pari ale;
s'amor d'un colpo e d'un dorato strale
le viscer di duo petti arda e discerna;
s'amar l'un l'altro e nessun se medesmo,
d'un gusto e d'un diletto, a tal mercede
c'a un fin voglia l'uno e l'altro porre:
se mille e mille, non sarien centesmo
a tal nodo d'amore, e tanta fede;
e sol l'isdegno il puo rompere e sciorre.

33

Куы вæййы уарзт æрвон æмæ сыгъдæг,
Куы разынынц дыууæ зæрдæйы бастау,
Куы ныббыхсынц сæ хъизæмайраг мастæн,
Куы нæ вæййы сæ миты мисхал мæнг,

Бæрзондæй уæд æппæт хæрзтæ уынæг —
АМУР — ныццæвы уарзæтты йæ фатæй,
Цæмæй сæ дыууæйæн, æнустæм хастæй,
Уæлæрвты уа сыгъдæг бынат бæрæг.

Кæд с' алчи дæр æгæрон уарзтæй уарзы,
Кæд иу фæндæй æрцæуынц фидар баст,
Кæд сæ æдзухæй иу бæллиц рæвдауы,

Уæд ахæм уарзаг рухс зæрдæты разы
Æндæр хæрзтæн æрбайсæфы сæ хъазт
Æмæ ма сæ уæд чи бауæнды фауын!

Когда любовь взаимна и чиста,
Когда сердца живут одной судьбою,
Когда влекомы к буре иль покою,
Когда согласны верные уста,

Тогда веленьем высшего перста
Амур сразит возлюбленных стрелою,
Чтоб оба с окрыленною душою
Навек вошли в небесные врата.

Коль каждый любит до самозабвенья
И бескорыстен их любви союз,
Коль общей целью и мечтой согреты,

Все суетное блекнет от сравненья
С нерасторжимостью сердечных уз,
Хотя страшны бывают и наветы.

34

Tu sa' ch'i' so, signor mie, che tu sai
ch'i vengo per goderti piu da presso,
e sai ch'i' so che tu sa' ch'i' son desso:
a che piu indugio a salutarci omai?
Se vera e la speranza che mi dai,
se vero e 'l gran desio che m'e concesso,
rompasi il mur fra l'uno e l'altra messo,
che doppia forza hann'i celati guai.
S'i' amo sol di te, signor mie caro,
quel che di te piu ami, non ti sdegni,
che l'un dell'altro spirto s'innamora.
Quel che nel tuo bel volto bramo e 'mparo,
e mal compres' e dagli umani ingegni,
chi 'l vuol saper convien che prima mora.

34

Æппæт дæр зоныс ды, мæ паддзах. Зоныс,
Цавæр рæуцинæй у мæ зæрдæ дзаг,
Дæу фенгæйæ куыд хорз вæййы мæ уаг, —
Уæд мын дæхи æцæгæлон цы хоныс?

Дæттыс мæ удæн кæд æууæнчы хъомыс,
Хæстæг цинæй мæ кæд рæвдауыс фаг,
Уæд дæлдзæх уæд фыдæхдзинады таг!
Мæ уд ма мын æбæрæгæй цы ‘взоныс?!

Мæ хорз хæлар, гъе, стæй, мæ буц паддзах,
Дæуæй æз бирæ хорзæхтæ æнхъæлæй
Дæ зæрдæйы уынын Хуыцауы зынг.

Дæ уды рæсугъдæн фæкæнын аргъ,
Æндæрты ногæй райгуырын куы хъæуы,
Цæмæй æцæгæй бамбарой мæ зын.

Ты знаешь все, мой господин. Ты знаешь,
Какой отрадою душа полна
И как вблизи тебя она вольна.
Так отчего же встречи избегаешь?

Раз впрямь надеждой сердце одаряешь
И радость скорая мне суждена,
Пусть рухнет отчужденности стена!
Безвестностью вдвойне меня терзаешь.

Бесценный друг и повелитель мой,
Люблю в тебе готовность всем делиться
И в сердце искру Божию огня.

Духовной я пленяюсь красотой.
Толпе бы надо сызнова родиться,
Чтоб по достоинству понять меня.

35

S'i' avessi creduto al primo sguardo
di quest'alma fenice al caldo sole
rinnovarmi per foco, come suole
nell'ultima vecchiezza, ond'io tutt'ardo,
qual piu veloce cervio o lince o pardo
segue 'l suo bene e fugge quel che dole,
agli atti, al riso, all'oneste parole
sarie cors'anzi, ond'or son presto e tardo.
Ma perche piu dolermi, po' ch'i' veggio
negli occhi di quest'angel lieto e solo
mie pace, mie riposo e mie salute?
Forse che prima sarie stato il peggio
vederlo, udirlo, s'or di pari a volo
seco m'impenna a seguir suo virtute.

35

Мæн Феникс-маргъ куы уыдаид хæстæгæн,
Уæд хурырдæм ысходтаин мæ тахт,
Мæ уæнгтæ уæд æрцыдаиккой цагъд,
Æрзылдтаин уæд царды цалх фæстæмæ.

Мысан уæвынæй алкæд дæр тæрсгæ у:
Сæгуыт уа, тигыр — хъæдмæ лидзынц тагъд,
Куы айхъусынц егар-гаццайы загъд...
Мæ азты уæз мæнæн, уæууæй, хæсгæ у.

Фæлæ нæ тыхсын, стæй цы кæнон хъаст? —
Мæ цæрæнуат æнæнхъæлæй куы ныррухс,
Куы мын хæссы фæлмæн æрттывд мæ зæд.

Мыййаг мæм кæд фыддæр фыдбæллæх каст?
Ныр афтæмæй куы у мæ зæрдæ буц, —
Æнцой ыссардтон æмæ ‘рцард мæ фæнд.

О, если б с Фениксом мне породниться,
Я б к солнцу устремился в небеса
И сжег бы старческие телеса,
Заставив жизнь назад листать страницы.

Мишенью стать любая тварь боится —
И тигр, и рысь, и лань бегут в леса,
Охотников услышав голоса...
А мне, увы, от лет своих не скрыться.

Но я не сетую: зачем роптать,
Когда обитель озарилась светом
И мир приносит добрый ангел мой.

Куда бы хуже быть могло, как знать?
Согретый ныне ласковым приветом,
Обрел я вновь здоровье и покой.

36

Sol pur col foco il fabbro il ferro stende
al concetto suo caro e bel lavoro,
ne senza foco alcuno artista l'oro
al sommo grado suo raffina e rende;
ne l'unica fenice se riprende
se non prim'arsa; ond'io, s'ardendo moro,
spero piu chiar resurger tra coloro
che morte accresce e 'l tempo non offende.
Del foco, di ch'i' parlo, ho gran ventura
c'ancor per rinnovarmi abbi in me loco,
sendo gia quasi nel numer de' morti.
O ver, s'al cielo ascende per natura,
al suo elemento, e ch'io converso in foco
sie, come fie che seco non mi porti?

36

Зынджы руаджы æндоны тых ныссæтты
Æцæг дæсны, куы базоны йæ куыст.
Æндон куы уа зынг-цæхæры æхсыст, —
Æрмдæсны йæ йæ сæнттыл уæд ныббæтты.

Цæхæркал артæн Феникс-маргъ нæ сæтты.
Нæ кæрон та фæныкау у æгъуыз.
Куы нæ уа риуы зынг, уæд мард дæн æз,
Фæлæ мæ уæгъды судзын дæр нæ фæнды.

Дæн амондджын — мæ уд зынгимæ баст, —
Æхсиды мæн — æнцойад мын нæ дæтты,
Мæ кæрон кæд æрхæццæ ис, уæддæр.

Мæнгæн нæ баззад арфæйаг ныхас:
Тæвд балæууы æппæтæй дæр уæлæрвты.
Уæлæрвты онг фæцæудзынæн æз дæр?

Огнем железо укрощает властно,
Секреты ремесла познав, кузнец.
Знаком с горящим горном и творец —
Прочна в металле форма и прекрасна.

К огню стремится птица Феникс страстно,
А наш удел — стать пеплом под конец.
Без пламени в груди я не жилец,
Но и сгореть бы не хотел напрасно.

Я счастлив, душу породнив с огнем.
Он негасим во мне и жжет так сладко,
Хоть близится к закату жизнь моя.

Не зря живет поверие о том,
Что жар уходит в небо без остатка.
Ужели с ним не вознесусь и я?

37

Si amico al freddo sasso e 'l foco interno
che, di quel tratto, se lo circumscrive,
che l'arda e spezzi, in qualche modo vive,
legando con se gli altri in loco etterno.
E se 'n fornace dura, istate e verno
vince, e 'n piu pregio che prima s'ascrive,
come purgata infra l'altre alte e dive
alma nel ciel tornasse da l'inferno.
Cosi tratto di me, se mi dissolve
il foco, che m'e dentro occulto gioco,
arso e po' spento aver piu vita posso.
Dunche, s'i' vivo, fatto fummo e polve,
etterno ben saro, s'induro al foco;
da tale oro e non ferro son percosso.

37

Арт рафыцдзæни дуры дæр йæ сонтæй, —
Рæстæгмæ дзы æркæны уый бынат.
Куы бацæры æгомыг дуры арт —
Сæ иудзинад æркæсы уæд бæрзондæй.

Сæрддон æнтæф, гъе зымæджы хъызт бонтæ
Кæд уыдысты æдзæм дурмæ нымад?
Æгомыг дуры дæр æхсиды цард, —
Фыдæх фæсура, ферваза зындонæй.

Æндонау, царды гуылфæнты æхсыст,
Цыдтæн кæмфæнды — мемæ уыди ме ‘хсар,
Сыгъдтæн мæ монцты, — нæй, нæ фæдæн сыгъд.

Уæлæрвтæ сты æдзухæй дæр мæ тыхст, —
Æрвон цæхæртæ хъуамæ кала ме ‘хсон, —
Дæн аивадæн æз, гъе, ахæм гуырд.

Огню и чрево камня не преграда,
И он до времени таится в нем.
Коль в грубой глыбе жизнь забьет ключом,
Сей дружбе вечность будет как награда.

Зной летний, зимние порывы хлада —
А камню испытанье нипочем.
Вот и душа калит себя огнем,
Чтоб выжечь скверну и избегнуть ада.

Как сталь, в горниле жизни закален,
Повсюду шел я с поднятым забралом;
Страстями пламенел, но не сгорел.

Я помыслами в вечность устремлен.
Златые искры высекать кресалом —
Таким в искусстве вижу свой удел.

38

Forse perche d'altrui pieta mi vegna,
perche dell'altrui colpe piu non rida,
nel mie propio valor, senz'altra guida,
caduta e l'alma che fu gia si degna.
Ne so qual militar sott'altra insegna
non che da vincer, da campar piu fida,
sie che 'l tumulto dell'avverse strida
non pera, ove 'l poter tuo non sostegna.
O carne, o sangue, o legno, o doglia strema,
giusto per vo' si facci el mie peccato,
di ch'i' pur nacqui, e tal fu 'l padre mio.
Tu sol se' buon; la tuo pieta suprema
soccorra al mie preditto iniquo stato,
si presso a morte e si lontan da Dio.

38

Цæмæй мын искæй зындзинад æмбæрст уа,
Йæ рис ын зонон, банкъарон æй фаг, —
Хъæуы мæн раивын мæ конд, мæ уаг, —
Æттагонмæ кæсын фæлмæндæр цæстæй.

Куы тауынц арвыл сау мигътæ сæ хъæстæ,
Æссардзынæн уæлæрвтæм уæд фæндаг? —
Куы нæу нывыл мæхицæн дæр мæ равг,
Стæй м' алфамблай куы хъуысы тарст хъæлæстæ,

О, дзуарыл хъизæмар! О, рис! О, туг!
Æнусон фыдæх фесæфæд уæ аргъæй!
Фыдæй-фыртмæ йæ мауал хæсса цард.

Уæлæрвтæм у мæ сыгъдæг куывд æдзух.
Нæй, ницы ис зæххыл уæззаудæр уаргъæй:
Бæллыс мæлæтмæ — де 'вварс нæу Хуыцау.

Чтоб к людям относиться с состраданьем,
Терпимым быть и болью жить чужой,
Пора бы мне умерить норов свой
И большим одарять других вниманьем.

Найду ль я путь, подсказанный сознаньем,
Когда от туч черно над головой
И голоса окрест грозят бедой,
А сам живу недобрым ожиданьем?

О муки на кресте, о боль и кровь,
Да искупится вами грех извечный!
В нем рождены и я, и мой родитель.

С мольбою к небу обращаюсь вновь.
Нет горше доли в жизни быстротечной,
Когда ждешь смерти, но далек Спаситель.

39

I' l'ho, vostra merce, per ricevuto
e hollo letto delle volte venti.
Tal pro vi facci alla natura i denti,
co' 'l cibo al corpo quand'egli e pasciuto.
I' ho pur, poi ch'i' vi lasciai, saputo
che Cain fu de' vostri anticedenti,
ne voi da quel tralignate altrimenti;
che, s'altri ha ben, vel pare aver perduto.
Invidiosi, superbi, al ciel nimici,
la carita del prossimo v'e a noia,
e sol del vostro danno siete amici.
Se ben dice il Poeta di Pistoia,
istieti a mente, e basta; e se tu dici
ben di Fiorenza, tu mi dai la soia.
Qual preziosa gioia
e certo, ma per te gia non si intende,
perche poca virtu non la comprende.

39

Дæ æрвыстæг мæм уайтæккæ æрбафтыд,
Æссæдз хаттæй йæ бакастæн фылдæр:
Фыссын нæ базыдтай æмдзæвгæтæ ды дæр,
Гуыбындзæл комдарын куыд нæ базоны, афтæ.
Мæ зонд мын иунæг ахæм хъуыды уæфта:
Дæ рагфыдæл уыд Каины æмсæр,
Лæгау лæджы кæд рахоныс æвзæр,
Кæд цин фæкæныс ахæм лæджы сæфтыл.
Дæ туджы нæй æндæр искæйы уарзын, —
Нымбæхстысты дæ риуы маст, хæлæг,
Ды хорз лæгæн дæ йе сæфтмæ бæллæг.
Пистойæ цы загъта Данте карзæй,
Уый дар дæ зæрдыл ды. Ныхасы мæнг
Флоренци дæр, мæнмæ гæсгæ, нæ уарзы,
Йæ рухс цæхæрæй хъазы
Мæ цин-горæт. Гъе, уыцы рухс æрмæст
Хæлæгæймардæн не суындзæн йæ цæст!

Посланье получив без промедленья,
Я прочитал его раз двадцать пять,
Не по зубам стихи вам сочинять,
Как и обжорам долгое говенье.
Прослышал я без тени удивленья,
Что Каин мог бы вашим предком стать.
Раз к людям злобой пышете опять,
Вы — семени гнилого порожденье.
Предатели и низкие лжецы,
Ликуете, свободу попирая?
Себе же вред чините, подлецы.
Поэт был прав, Пистойю проклиная.
И я проклятье шлю вам всем, льстецы,
Христопродавцы и ублюдков стая.
Флоренция родная,
Хотя свиней вокруг огромна рать,
Но нам пред ними бисер не метать.

40

Se nel volto per gli occhi il cor si vede,
altro segno non ho piu manifesto
della mie fiamma; addunche basti or questo,
signor mie caro, a domandar mercede.
Forse lo spirto tuo, con maggior fede
ch'i' non credo, che sguarda il foco onesto
che m'arde, fie di me pietoso e presto,
come grazia c'abbonda a chi ben chiede.
O felice quel di, se questo e certo!
Fermisi in un momento il tempo e l'ore,
il giorno e 'l sol nella su' antica traccia;
accio ch'i' abbi, e non gia per mie merto,
il desiato mie dolce signore
per sempre nell'indegne e pronte braccia.

40

Мæ цæстытæм та айдæнау кæсын.
Уынын сæ æз: мæ монцты тых нæ батад,
Стæй бамбарын, кæй сæ дзыназы катай,
Æххуысмæ мæм, мæ удлæууæн, фæзын.

Дæ ныхæстыл ныр дæр ма æз хъæцын,
Ныр дæр ма мæ рæхойынц сусæг фатæй,
Ныр дæр мæ дызæрдыг æрцæуы дардæй
Æмæ хæссын мæ бонтимæ мæ зын.

Йæ балцвæндагыл хурты хур ныллæууæд,
Нындзыг уæнт дуне, рæстæг æмæ бон, —
Кæд райгас уаид удрæвдауæг риссаг,

Уæд афтæ ныр: мæ уды куывд æрцæуæд,
Цæмæй та æз мæ афтид риумæ ног
Нылвасон райгæ ме ‘нæзæгъгæ диссаг.

Мне очи служат зеркалом души.
Лишь в них узришь ты страсти отраженье
И осознаешь, сколь сильно мученье.
На помощь, господин мой, поспеши!

Твои слова так были хороши,
Что породили сладкое томленье.
А ныне гложет сызнова сомненье,
С которым коротаю дни в тиши.

Останови свой вечный ход, светило!
На миг замрите, время, день и час,
Коль сбудется заветное желанье.

Да будет так, о чем душа молила:
Чтоб к недостойной смог груди не раз
Прижать я совершенное созданье!

41

Non so se s'e la desiata luce
del suo primo fattor, che l'alma sente,
o se dalla memoria della gente
alcun'altra belta nel cor traluce;
o se fama o se sogno alcun produce
agli occhi manifesto, al cor presente,
di se lasciando un non so che cocente
ch'e forse or quel c'a pianger mi conduce.
Quel ch'i' sento e ch'i' cerco e chi mi guidi
meco non e; ne so ben veder dove
trovar mel possa, e par c'altri mel mostri.
Questo, signor, m'avvien, po' ch'i' vi vidi,
c'un dolce amaro, un si e no mi muove:
certo saranno stati gli occhi vostri.

41

Нæ йæ зонын, уæларвон хуры хъарм
Мæн батавта æдзæм тары йæ зынгæй,
Æви кæддæры рæсугъды фæзындæй
Æрбайсæфти мæ зæрдæйы хæрам?

Æви мын кæд мæ фын зæгъдзæни ам,
Куы фехъал дæн сæуæхсиды æрвыгæй,
Мæ баз куы уыди донластау цæссыгæй,
Куыд райхъуыст уæд фæстиаты салам?

Мæ рохст уд мын нымдгæнгæйæ цы ‘лвасы,
Уый не ‘мбарын — æппæт дæр мæ у дард.
Æрмæст мæ коммæ, нæй, нæ кæсы зæрдæ.

Зæгъдзынæн дын æнæ уæлдай ныхасæй:
Куы дæ суыдтон, гъеуæдæй дæн æнкъард,
Йæ аххосаг — дæ цæстыты кæлæнтæ.

Не знаю, право, первозданный свет
Вдруг озарил меня порой ночною
Иль уязвленное былой красою
Зарделось сердце после стольких лет?

А может быть, тот сон мне даст ответ,
Когда, очнувшись с раннею зарею
И изголовье оросив слезою,
Я услыхал донесшийся привет.

То, что мой дух смущает, как отрава,
Мне не понять — все это вдалеке.
А вот с влеченьем совладать нет мочи.

Скажу я так, не мудрствуя лукаво:
Увидев вас, с тех пор живу в тоске,
Чему виной, бесспорно, ваши очи.

42

Se 'l foco fusse alla bellezza equale
degli occhi vostri, che da que' si parte,
non avrie 'l mondo si gelata parte
che non ardessi com'acceso strale.
Ma 'l ciel, pietoso d'ogni nostro male,
a noi d'ogni belta, che 'n voi comparte,
la visiva virtu toglie e diparte
per tranquillar la vita aspr'e mortale.
Non e par dunche il foco alla beltate,
che sol di quel s'infiamma e s'innamora
altri del bel del ciel, ch'e da lui inteso.
Cosi n'avvien, signore, in questa etate:
se non vi par per voi ch'i' arda e mora,
poca capacita m'ha poco acceso.

42

Дæ цæстыты æнæкæрон æрттывдæй
Куы цæуид хъарм дæ рæсугъдау æххæст,
Уæд зæхх нæ зонид зымæгимæ хæст, —
Тæмæнтæ калид уарзæтты рæвдыдæй.

Зæххон лæджы æрдхæræны æвыдæн
Дæ рæсугъдæн йæ фылдæр у æмбæхст,
Цæмæй йæ ма уына æххæстæй цæст
Æмæ нын монцтæ ма хъазой нæ удæй.

Рæсугъд æмæ цæхæр æмдыхтæ не сты:
Кæй аив нын фæрæвдауы нæ цæст,
Æрмæстдæр уый раз судзæм уарзты арты,

Æз дæр дæн уыдонæй æмæ, о, де стæн! —
Кæй судзын, уый нæ феныс ды æрмæст,
Æргом судзын нæ базыдтон мæ рады.

Когда бы очи щедро одаряли
Теплом, сравнимым с вашей красотой,
Земля навряд ли зналась бы с зимой —
Влюбленные ее бы согревали.

Из сострадания к людской печали
Часть красоты сокрыта пеленой,
Чтоб не смущать ничем земной покой —
Иначе б страсти душу совращали.

Хоть сердце ныне вами пленено,
Но не вкусил я в полной мере благость.
Ведь чувства манит то, что видит взор.

А высшее узреть мне не дано.
Я вижу, что, оставшись цел, вам в тягость.
Для лет моих напрасен ваш укор.

43

Dal dolce pianto al doloroso riso,
da una etterna a una corta pace
caduto son: la dove 'l ver si tace,
soprasta 'l senso a quel da lui diviso.
Ne so se dal mie core o dal tuo viso
la colpa vien del mal, che men dispiace
quante piu cresce, o dall'ardente face
de gli occhi tuo rubati al paradiso.
La tuo belta non e cosa mortale,
ma fatta su dal ciel fra noi divina;
ond'io perdendo ardendo mi conforto,
c'appresso a te non esser posso tale.
Se l'arme il ciel del mie morir destina,
chi puo, s'i' muoio, dir c'abbiate il torto?

43

Ræуцин æмæ хæкъуырцкуыды дывæндæй
Сæрсæфæны ысмидæг дæн æд тыхст.
Уынгæджы бон мын нæу мæ зонд æххуыс, —
Æлгъаг мондæгты амæттаг куы фæдæн.

Æхцондзинад æз райстон карз æфхæрдæй.
Мæ зæрдæйæн нæ ныллæууыд йæ куыст, —
Æрвон рухсы кæлæн мыл кæд æртыхст, —
Æз уый хыгъд суыдтон диссаджы æрвгæлæн.

Хуыцæуттæй мын цы рæсугъд уыд нывгонд,
Куыд федтон уый мæ дыууæ цæстæй, афтæ
Æрхауд мæныл йæ хинты судзгæ хыз.

Æнæ уый нал у ныр цæрын мæ бон.
Куыд вæййы, цымæ, уарзты хъыгтæй рафтæн? —
Нæ зыдтон никæд ахæм амонд æз.

От слез восторга к смеху сквозь рыданья,
Отвергнутый, я в пропасть угодил.
Рассудок мне в беде не пособил,
И отдан я страстям на растерзанье.

Но мне отрадна тягость наказанья —
Она не остудила сердца пыл.
Хоть взгляд очей небесных ослепил,
Зато узрел я дивное сиянье.

Как только разглядел я красоту,
Ниспосланную небом мне в награду,
Сражен был ею тут же наповал.

Но без нее мне жить невмоготу.
Ужель любовь винит за муки надо?
Блаженства большего я не знавал.

44

Felice spirto, che con zelo ardente,
vecchio alla morte, in vita il mio cor tieni,
e fra mill'altri tuo diletti e beni
me sol saluti fra piu nobil gente;
come mi fusti agli occhi, or alla mente,
per l'altru' fiate a consolar mi vieni,
onde la speme il duol par che raffreni,
che non men che 'l disio l'anima sente.
Dunche, trovando in te chi per me parla
grazia di te per me fra tante cure,
tal grazia ne ringrazia chi ti scrive.
Che sconcia e grande usur saria a farla,
donandoti turpissime pitture
per riaver persone belle e vive.

44

Мæ буц хæлар, дæ хæрзтæй дæн æфсæст.
Æнтъыснæг бон мæ низы хатт æмбæрстай,
Йæ хосгæнæг ды разындтæ мæ рыстæн,
Æндæрты ‘хсæн мæн равзæрстай æрмæст.

Дæ цæстытæ куы вæййынц цинæфсæст,
Æцæг амонд уæд бамбарын æххæстæй
Æмæ, гъе, уыцы хорздзинады фæстæ
Дæуæн фæуарзы мин хорзы мæ цæст.

Хæрзæрæджы нæ хæларимæ буцæн
Уыд ацы стихтæ фыссæгыл уæ дзырд, —
Æз хæсджын дæн дæ саламы æрвыстæй.

Нæ фæхъæуы мæн — зоныс æй ды — ницы,
Фæлæ уæддæр, сæудæджерау, цъынды
Зæрдæтæ исын, фидын сын нывистæй.

Великодушный друг, о как я рад,
Что хворь мою врачуешь в дни ненастья!
Ты оценил к добру мое пристрастье —
Я средь достойных заслужил твой взгляд.

Когда сочувствием глаза горят,
Испытываю подлинное счастье
И за такое доброе участье
Готов судьбу благодарить стократ.

На днях один приятель очень лестно
С тобой вел речь об авторе сих строк.
Я за привет в долгу перед тобою.

Хоть бескорыстен я — тебе известно,
Но, словно ростовщик, беру в залог
Сердца, а отплатить могу мазнею.

45

I' mi credetti, il primo giorno ch'io
mira' tante bellezze uniche e sole,
fermar gli occhi com'aquila nel sole
nella minor di tante ch'i' desio.
Po' conosciut'ho il fallo e l'erro mio:
che chi senz'ale un angel seguir vole,
il seme a' sassi, al vento le parole
indarno isparge, e l'intelletto a Dio.
Dunche, s'appresso il cor non mi sopporta
l'infinita belta che gli occhi abbaglia,
ne di lontan par m'assicuri o fidi,
che fie di me? qual guida o qual scorta
fie che con teco ma' mi giovi o vaglia,
s'appresso m'ardi e nel partir m'uccidi?

45

Мæ цинтæ йыл куы ныббастон фыццаг хатт,
Куы йын суыдтон йæ цæстыты æрттывд,
Цæргæсау гъеуæд ме ‘нæзæгъгæ куывд
Йæ рухс базыртыл арвгæрæтты атахт.

Мæ ницæййаг фæндон мыл, уæвгæ, рахатт,
Уыдтæн раст ахæм, чи нал ф' ары дзырд,
Кæмæн вæййы цæндыл йæ хоры тыд
Æмæ Хуыцауау чи свæййы парахат.

О, диссаджы æнæзæгъгæ хæрзконд,
Дæ уындæй тайын, баруайын дæ цуры,
Куы нæ дæ уынон — зæрдæ афтид уæд.

Цы хуызы ссарон м' амонды бæрзонд,
Куыд бахизон ныр сау фыдтæй мæ хуры?
Куы нал мын уай — ыссардзынæн мæлæт.

Впервые к ней проникся обожаньем,
Увидев блеск загадочный в очах.
Орлу подобно взмыл я на крылах,
Сподвигнутый безудержным желаньем.

Я оплошал с нелепым притязаньем,
Как всякий, кто горазд лишь на словах,
Взрастить берется семя на камнях
И вровень стать с божественным созданьем.

О, чудо несказанной красоты,
Я слепну! Близ тебя мне не спокойно,
А расставаясь, стражду — сердце мрет.

Как мне достичь заветной высоты
И испытанье выдержать достойно?
Посулы жгут — отказ вконец убьет.

46

Non posso altra figura immaginarmi
o di nud'ombra o di terrestre spoglia,
col piu alto pensier, tal che mie voglia
contra la tuo belta di quella s'armi.
Che da te mosso, tanto scender parmi,
c'Amor d'ogni valor mi priva e spoglia,
ond'a pensar di minuir mie doglia,
duplicando, la morte viene a darmi.
Pero non val che piu sproni mie fuga,
doppiando 'l corso alla belta nemica,
che 'l men dal piu veloce non si scosta.
Amor con le sue man gli occhi m'asciuga,
promettendomi cara ogni fatica;
che vile esser non puo chi tanto costa.

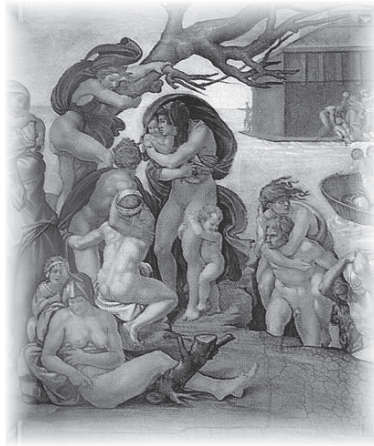

46

Æндæрг нæ дæ. О, уды фарн дæм баххæст,
Уæддæр дæ сурæт нæу мæ бон ныффыссын;
Кæд мыл æрвон уæлтæмæнад æртыхсы, —
Дæ рæсугъдæн нæ рахатын йæ аххос.

Ныууагътон дæ æмæ ыскарз мæ сагъæс.
О, уæгъды лыгъдтæн мондæгты æвзыстæй:
Æнцойдзинад куы агуырдтон фыртыхстæй, —
Амур мæ ссардта, ныр фæдæн йæ ахæст.

Сæгуытимæ дæ дугъ у уæгъды тухæн,
Куыд фæнды ма тæх — не ссардзынæ хорзæх, —
Йæ фæстæ дæ фæуадздзæни æдыхстæй.

Мæ цæссыгтæ мын асæрфта йæ къухæй,
Зæрдæ мын бавæрдта дзæнæты хорзæй,
Фæлæ та ногæй риссы уд йæ рыстæй.

Навряд ли я смогу создать картину,
Хоть ты живая плоть, а не виденье.
Пусть свыше осенило вдохновенье,
Сей красоты мне не понять причину.

Тебя покинув, угодил в пучину.
Напрасно я бежал от наважденья,
Надеясь обрести успокоенье:
Амур настиг, усугубив кручину.

Как ни тягайся с быстроногой ланью
И ни скачи, пути не разбирая,
Хитрец любого скакуна обгонит.

Глаза мне осушив своею дланью,
Он посулил взамен блаженство рая.
Но сызнова душа от боли стонет.

47

Veggio nel tuo bel viso, signor mio,
quel che narrar mal puossi in questa vita:
l'anima, della carne ancor vestita,
con esso e gia piu volte ascesa a Dio.
E se 'l vulgo malvagio, isciocco e rio,
di quel che sente, altrui segna e addita,
non e l'intensa voglia men gradita,
l'amor, la fede e l'onesto desio.
A quel pietoso fonte, onde sian tutti,
s'assembra ogni belta che qua si vede
piu c'altra cosa alle persone accorte;
ne altro saggio abbian ne altri frutti
del cielo in terra; e chi v'ama con fede
trascende a Dio e fa dolce la morte.

47

Дæ цæсгомыл ысуынын хаттæй-хатт
Æнæзæгъгæ æрвæрттывды фæдивæн,
Уæларвон рухсау агайы дæ хивæнд,
Фæлæ, мæ паддзах, ис зæххыл дæ цард.

Æнус-æнус хæлæг-хæлмагæй мард,
Æдзæллаг бардз кæндзæни, фосау, ривæд,
Фæлæ хæстæгмæ уарзт æмæ тæригъæд
Сæ развæдæй фæсурдзæни мæйдар.

Зæххон хорзæхты арæхстджын Фæлдисæг
Нæ цардимæ нын схай кодта рæсугъд
Æмæ йын мах ныллæг нæ сæрæй кувæм.

Нæ зоны дуне ахæм æндæр диссаг.
Сыгъдæг кæмæн у йе ‘ууæнк æмæ уд, —
Фæстаджы бон нæ кæндзæни уый тухæн.

Порой я вижу на твоем челе
Непостижимое умом сиянье,
Как свет души, лишенной одеянья,
Хотя, мой господин, ты на земле.

Погрязнув в зависти и вечном зле,
Толпа осуждена на прозябанье.
Но к ближнему любовь и состраданье
Ей высветят путь к истине во мгле.

Божественный Творец земных созданий,
Помимо жизни, дал нам красоту,
И ей мы поклоняемся, как диву.

Не знает мир иных благодеяний.
Кто веру сохранил и чистоту,
Оставит без боязни жизни ниву.

48

Si come nella penna e nell'inchiostro
e l'alto e 'l basso e 'l mediocre stile,
e ne' marmi l'immagin ricca e vile,
secondo che 'l sa trar l'ingegno nostro;
così, signor mie car, nel petto vostro,
quante l'orgoglio e forse ogni atto umile;
ma io sol quel c'a me propio e e simile
ne traggo, come fuor nel viso mostro.
Chi semina sospir, lacrime e doglie,
(l'umor dal ciel terreste, schietto e solo,
a vari semi vario si converte),
però pianto e dolor ne miete e coglie;
chi mira alta beltà con sì gran duolo,
ne ritra' doglie e pene acerbe e certe.

48

Куы райсæм мах фыссæнгæрзтæ, гъе, уæд
Ныллæг кæнæ бæрзонд дзырдтæ фæлдисæм.
Уæд дурвæлгонц дæр базоны æвдисын —
Сыгъдис йæ кæнæг, гъе йæ хордта мæт.

Мæ буц хæлар, куы вæййын демæ, уæд
Дæ цæсгомыл æз рахатын фырдисæн:
Хуыцауы æви зины хинтæ исыс.
Кæны дæ буц хуыз мæн æдзух тæлæт.

Йæ фæстæ чи уадзы цæстысыг, сагъæс,
Йæ монцты сæрыл чи æрцæуы хаст,
Рæудымгæйау дыууæрдæм чи фæцуды, —

Æркæрддзæн уый фыдамонды фыдахаст,
Рæсугъдимæ нæ уыдзæн никæд баст,
Æрмæстдæр маст ысуындзæни йæ уды.

Беря перо с чернилами, порой
Мы пишем низким иль высоким слогом.
И образ в камне говорит о многом:
Горел творец иль был объят тоской.

Когда, мой повелитель, я с тобой,
То на лице твоем читаю строгом:
Ведешь ты дружбу с дьяволом иль с Богом,
Но вдохновляюсь родственной чертой.

Кто сеет вздохи, стоны и рыданья,
Идя у прихоти на поводу,
Изменчивой, как ветер в непогоду,

Пожнет одни несчастья и страданья.
Не с красотою будет он в ладу,
А только боль узрит душе в угоду.

49

Vorrei voler, Signor, quel ch'io non voglio:
tra 'l foco e 'l cor di ghiaccia un vel s'asconde
che 'l foco ammorza, onde non corrisponde
la penna all'opre, e fa bugiardo 'l foglio.
I' t'amo con la lingua, e poi mi doglio
c'amor non giunge al cor; ne so ben onde
apra l'uscio alla grazia che s'infonde
nel cor, che scacci ogni spietato orgoglio.
Squarcia 'l vel tu, Signor, rompi quel muro
che con la suo durezza ne ritarda
il sol della tuo luce, al mondo spenta!
Manda 'l preditto lume a noi venturo,
alla tuo bella sposa, accio ch'io arda
il cor senz'alcun dubbio, e te sol senta.

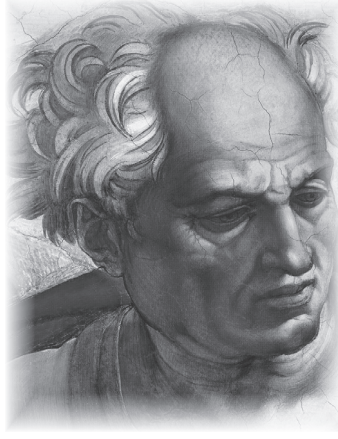

49

Хуыцау, хъæуы ыстыр хорздзинад мæн.
Мæ зæрдæйæ дæу æхсæн сыстад их-цæнд,
Мæхæдæг дæр æз цъитийы кæрдих дæн
Æмæ мæ фыст æппæтæй дæр у мæнг.

Бæрзонд уарзтæн хъуыддагæй ис зæгъæн,
Æнæ дæ хъармæй æз æгомыг сих дæн,
Æз ме ‘нæбонæй райдайын уæд джихтæ, —
Мæ сæрыстыр мæ сафæг у мæнæн.

Кæуыл нæ фæтых хур йæ тынты уагæй,
Дæ хъаруйæ ныккал ды уыцы сис.
Мæ цæстытæ мын мигъы фæлм æвзоны.

Тæригъæдджынты рохуаты бар ма кæн,
Æрцу мæ удмæ, уарзонæй æрхиз,
Цæмæй уа не ‘ууæнк фидардæр æхсонæй.

Хочу, Господь, о чем мечтать не мог.
Завеса льда меж сердцем и Тобою,
А я оброс коростой ледяною,
И нагло лжет исписанный листок.

В делах, а не в словах любви зарок.
Без Твоего тепла скорблю душою;
Никак не совладать с самим собою,
И чую, что гордыней занемог.

Так сокруши же ледяную стену,
Непроницаемую для лучей!
О Боже, очи пелена застлала.

Не отдавай нас, грешных, только тлену.
Приди к душе — избраннице своей,
Чтоб вера в нас была прочней кресала!

50

Sento d'un foco un freddo aspetto acceso
che lontan m'arde e se con seco agghiaccia;
pruovo una forza in due leggiadre braccia
che muove senza moto ogni altro peso.
Unico spirto e da me solo inteso,
che non ha morte e morte altrui procaccia,
veggio e truovo chi, sciolto, 'l cor m'allaccia,
e da chi giova sol mi sento offeso.
Com'esser puo, signor, che d'un bel volto
ne porti 'l mio cosi contrari effetti,
se mal puo chi non gli ha donar altrui?
Onde al mio viver lieto, che m'ha tolto,
fa forse come 'l sol, se nol permetti,
che scalda 'l mondo e non e caldo lui.

50

Йæ уазал уындæй сбуц кодта йæхи,
Уæддæр мæ тавы удфæлварæн тыхсты.
Йæ фæлмæн къухты узæлгæ æртыхстæй,
Фæсурид уый, бæргæ, цыфыддæр хин.

О, диссаджы бæллицты сусæг зин!
Æгъуыстуайæ кæны æппæт æгъуыстаг,
Æнæзынгæйæ хайджын стæм йæ рыстæй,
Æвæлмасæй кæны нæ мастыл цин.

Дыгъуырццæг мын цæмæн, цымæ, æрхæссы,
Æмбал кæмæн нæй, уыцы уазал уынд?
Йæ тызмæгæй мын уагæры цы дзуры?

Дæ рæсугъддзинад хуры дæр æмбæрзы,
Æрмæст хъæрзы фырадæргæй мæ уд:
Ды хурау судзыс, фæлæ дард дæ хурау.

Сияет лик холодной красоты.
Он жжет, хотя застыл в оцепененье.
От нежных рук такое притяженье,
Что, как пушинка, к ним влеком и ты.

О странный дух несбыточной мечты!
Нетленен — обрекает всех на тленье;
Свободен — но приносит угнетенье:
В нем равнодушье вместо доброты.

Так отчего смятенье порождает
Твой бесподобный и лилейный лик?
Зачем, мой господин, влечешь так властно?

Пусть красота светила затмевает,
Но я, ее увидев, сердцем сник —
Она, как солнце, вечна и бесстрастна.

51

Veggio co' be' vostr'occhi un dolce lume
che co' mie ciechi gia veder non posso;
porto co' vostri piedi un pondo addosso,
che de' mie zoppi non e gia costume.
Volo con le vostr'ale senza piume;
col vostro ingegno al ciel sempre son mosso;
dal vostro arbitrio son pallido e rosso,
freddo al sol, caldo alle piu fredde brume.
Nel voler vostro e sol la voglia mia,
i miei pensier nel vostro cor si fanno,
nel vostro fiato son le mie parole.
Come luna da se sol par ch'io sia,
che gli occhi nostri in ciel veder non sanno
se non quel tanto che n'accende il sole.

51

Æз дунемæ дæ цæстытæй фæлгæсын,
Æнæ дæу тайы цæстытæн сæ тых,
Фæндагыл дæр æз разынын къуылых,
Æмæ мæ цин дæ къахвæдтыл фæхæссын.

Уæлæрвтæм дæр дæ базыртæй æххæссын,
Дæ зондæй у мæ рухс бæллиц хъæддых,
Рæсугъды цур æхгæд вæйиы мæ дзых:
Мæ хид фæкæлы, кæнæ та ныргъæвсын.

Мæхи æз де ‘вджид бакодтон мæ рæстæй,
Дæумæ куы бæллын абонæй фæстæмæ.
Дæ улæфтæй мæ дзыхы дзырд фæтайы.

Дæуыл æфтауын ме ‘ууæнк æз æрмæстдæр
Куы нæ мæ тавис хурау ды хæстæгмæ,
Æнæ дæ рухс уæд мæйау уазал уаин.

Свет чудный вижу вашими очами —
Без вас бы одолела слепота.
В пути меня подводит хромота,
И к цели вашими иду стопами.

Бескрылый, вашими парю крылами,
И вашим разумом крепка мечта.
В озноб и жар вгоняет красота:
Дрожу иль исхожу семью потами.

Отдался вашей власти я всецело —
Отныне к вам тянусь с одним желаньем.
Дыханьем вашим речь моя согрета.

Лишь вам во всем я доверяюсь смело.
Не одари вы солнечным сияньем,
Я стал бы хладною луной без света.

52

I' mi son caro assai piu ch'i' non soglio;
poi ch'i' t'ebbi nel cor piu di me vaglio,
come pietra c'aggiuntovi l'intaglio
e di piu pregio che 'l suo primo scoglio.
O come scritta o pinta carta o foglio
piu si riguarda d'ogni straccio o taglio,
tal di me fo, da po' ch'i' fu' berzaglio
segnato dal tuo viso, e non mi doglio.
Sicur con tale stampa in ogni loco
vo, come quel c'ha incanti o arme seco,
c'ogni periglio gli fan venir meno.
I' vaglio contr'a l'acqua e contr'al foco,
col segno tuo rallumino ogni cieco,
e col mie sputo sano ogni veleno.

52

Мæ туг цæвы — кæрон мæ цинæн нæй,
Дæ фæрцы та мæ уды хæрв æз ивын.
Раст афтæ ма æгомыг дур æрттивы,
Æрмдæсны йыл куы андзæвы фæрнæй.

Зынаргъдæр та куыд нæу сыгъдæг сыфæй
Цыфæнды ныв æмдзæвгæйы рæнхъимæ.
Мысан кæй дæн — кæсын лæгдæр мæхимæ:
О, сарæзтон та фатæхсæг дæуæй.

Хъысмæтæй æз хæрзамондджын куы фæдæн:
Зынг мæ нæ судзы, мæн нæ ласы дон,
Æз ахизын цыфæнды фыдты сæрты.

Цæстырухс здахын куырмытæн мæ фæндæй,
Ды дæ мæнæн мæ мысайнаг-фæндон
Æмæ æз йемæ маргæн дæр нæ сæттын.

Воспрянул духом — радость велика,
Настолько я преображен тобою!
Так грубый камень блещет красотою,
Когда коснется мастера рука.

Куда ценнее чистого листка
Любой рисунок скромный со строкою.
Твоей мишенью став, горжусь судьбою,
Что возбудил в тебе азарт стрелка.

Мне выпало великое везенье —
Я не тону и не горю в огне,
Одолевая всякую преграду;

Слепцам несчастным возвращаю зренье.
Ты верным талисманом служишь мне,
И с ним я неподвластен даже яду.

53

D'altrui pietoso e sol di se spietato
nasce un vil bruto, che con pena e doglia
l'altrui man veste e la suo scorza spoglia
e sol per morte si puo dir ben nato.
Cosi volesse al mie signor mie fato
vestir suo viva di mie morta spoglia,
che, come serpe al sasso si discoglia,
pur per morte potria cangiar mie stato.
O fussi sol la mie l'irsuta pelle
che, del suo pel contesta, fa tal gonna
che con ventura stringe si bel seno,
ch'i' l'are' pure il giorno; o le pianelle
che fanno a quel di lor basa e colonna,
ch'i' pur ne porterei duo nevi almeno.

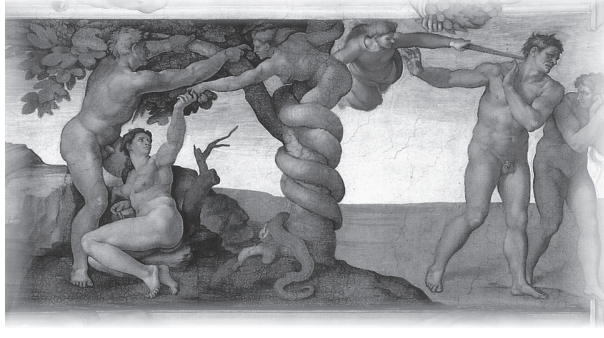

53

Йæхицæн нæ, æппæтæн хорз — йæ фæнд.
Цыллæйы калм йæ тын æгæрон уарзта,
Суанг й' амæлæтмæ тын — нывæндгæ — хаста,
Уыд иннæтыл мæгуырæгæн йæ мæт.

Мæнæн дæр ку' уаид уый хуызæн хъысмæт,
Куы аппарин — цы уарзтон бирæ азты, —
Нывондæн дын мæхи æрхæссин, растæн
Мæ уд дæр сласин — бахъæуид дæ кæд.

Мæ хъуыдыты цы ис мæнæн зынаргъæй —
Мæ царм уæлхъæдæй растигъон цæмæй
Æмæ дзы дарæс бахуыйон дæуæн,

Кæнæ та дын мæ бæзджын-хъуынджын цармæй
Дыууæ дзабыры барæхсон фæрнæй,
Цæмæй дын уа зæххыл æнцон цæуæн.

Ко всем, но не к себе добра полна,
Дурнушка гусеница ткет часами,
Пока не сгинет, одарив шелками, —
Бедняжка лишь для жертвы рождена.

Будь мне такая участь суждена,
Отринув все, что я ценил годами,
Себя принес бы в жертву с потрохами,
Исторгнув душу, коль тебе нужна.

И нет уж мысли для меня дороже,
Как шкуру с самого себя содрать,
Чтоб из нее пошить тебе наряд,

Иль из моей дубленой грубой кожи
Хоть пару крепких башмаков стачать —
Носи без сноса года два подряд!

54

Rendete agli occhi mei, o fonte o fiume,
l'onde della non vostra e salda vena,
che piu v'innalza e cresce, e con piu lena
che non e 'l vostro natural costume.
E tu, folt'air, che 'l celeste lume
tempri a' trist'occhi, de' sospir mie piena,
rendigli al cor mie lasso e rasserena
tua scura faccia al mie visivo acume.
Renda la terra i passi alle mie piante,
c'ancor l'erba germugli che gli e tolta,
e 'l suono eco, gia sorda a' mie lamenti;
gli sguardi agli occhi mie tuo luce sante,
ch'i' possa altra bellezza un'altra volta
amar, po' che di me non ti contenti.

54

Цæугæдæттæм цы цæссыгтæ фæкуыдтон,
Ныр уыдон раздах — цас уаиккой, цæй!
Цъæх уалдзæг та сæ сфæйлаудзæн фæрнæй.
Ныр та ыздахæм — чи цы дары, уыдон.

О ме ‘рхæндæг, дæу бонгай æз фæбыдтон
Мæ улæфтæй, мæ миднымæр куывдæй,
Мæ рухс мын ма ‘хгæн саумылаз фæлмæй, —
Æхсæв у, бон — кæдæй йæ æз нæ зыдтон.

О зæхх, мæ къахдзæфтæ мын ратт мæ къæхтæн,
Цъæх гауыз мын мæ къахвæндæгтыл аппар,
Фыццаджы хъæрзт, мæ зæрдæйы æрцæр.

Мæ цæстытæм фыццаджы рухс ыздæхæд,
Уыдзынæн ногæй æз рæсугъды уацар,
Кæд у нæ уарзт цыбыр фынау уæддæр.

Ручьи, я столько пролил слез над вами!
Верните их. Вы будете рекой,
Вас половодье одарит весной,
А ныне расквитаемся с долгами.

Печаль моя, тебя я ткал годами
И вздохами, и тихою мольбой.
Не засти свет густою пеленой —
Уж перепутались все дни с ночами.

Земля, верни шаги моим стопам
И скрой следы своим ковром зеленым.
Откликнись эхом сердца, прежний стон.

Да возвратится свет моим очам,
И быть мне новой красотой плененным,
Раз призрачна любовь, как краткий сон.

55

Al cor di zolfo, a la carne di stoppa,
a l'ossa che di secco legno sieno;
a l'alma senza guida e senza freno
al desir pronto, a la vaghezza troppa;
a la cieca ragion debile e zoppa
al vischio, a' lacci di che 'l mondo e pieno;
non e gran maraviglia, in un baleno
arder nel primo foco che s'intoppa.
A la bell'arte che, se dal ciel seco
ciascun la porta, vince la natura,
quantunche se ben prema in ogni loco;
s'i' nacqui a quella ne sordo ne cieco,
proporzionato a chi 'l cor m'arde e fura,
colpa e di chi m'ha destinato al foco.

55

Йæ зæрдæ — топхос, й' агъуд та — бæмбæг,
Уæнгтæй дæр чи у, хус хъандзалау, ардыд,
Сæнттæй уæлдай кæмæ нæу цард нымады,
Йæ мондæгтыл дæр чи нæ у хæцæг,

Хуыцауы зонд нæ райста ахæм лæг,
Цæмæй йæхи йæхæдæг схойа царды, —
Аслам цырагъау асудздзæн йæ рады,
Гъе, стæй йæ хъысмæт рахондзæни мæнг.

Хуыцауы дзинг кæуыл бамбæлд — йæ куыстыл
Фæлдисæг æрдз дæр ма ныккæны дис,
Кæд алцæуыл йæхи гакк ис, уæддæр.

Мæ райгуырдæй мæ цин æмæ мæ тыхсты
Мæ уды цырагъ айвадæн сыгъдис, —
У аххосджын — мæн чи скодта цæхæр.

В ком сердце — порох и из пакли — плоть,
А весь костяк подобен сухостою,
Кто не знаком ни с мерой, ни с уздою
И блажь свою не в силах побороть,

Того умом не одарил Господь,
Чтоб с толком управлять самим собою.
Тот вмиг сгорит копеечной свечою,
И незачем судьбе глаза колоть.

Кто свыше одарен, его творенья
Саму природу смогут поразить,
Хотя печать ее руки на всем.

К искусству я не слеп, не глух с рожденья
И в муках буду век ему служить —
Повинен тот, кто породнил с огнем.

56

A che piu debb'i' omai l'intensa voglia
sfogar con pianti o con parole meste,
se di tal sorte 'l ciel, che l'alma veste,
tard' o per tempo alcun mai non ne spoglia?
A che 'l cor lass' a piu languir m'invoglia,
s'altri pur dee morir? Dunche per queste
luci l'ore del fin fian men moleste;
c'ogni altro ben val men c'ogni mia doglia.
Pero se 'l colpo ch'io ne rub' e 'nvolo
schifar non posso, almen, s'e destinato,
chi entrera 'nfra la dolcezza e 'l duolo?
Se vint' e preso i' debb'esser beato,
maraviglia non e se nudo e solo
resto prigion d'un cavalier armato.

56

Цымæ ма ныр цæссыгкалын цы у?
Уæлæрвтæм æз куы нал кæсын æххуысмæ,
Мæ хъысмæт дæр куы ‘фтауы рыст мæ рыстыл, —
Ныр цалæм хатт æвзары уый мæ уд?!

Цæмæн ма хъæуы мондæгты рæвдыд,
Кæд нын ныввгонд у рагацау æгъуыстуай?
Дæ монцты арты удхæрæн æртыхстæй
Дæ сæнттимæ ды макуы кæн æмцыд.

Кæд сисон къух — цы мын уыди зынаргъæй,
Мæ зынты уаргъæн бафæразон кæд,
Хуыцауæнгæс ма ссардзынæн мæхицæн?

Æз ницæуыл уал бадис кæнын рагæй,
Ныххоста мæ фыддæрадæн хъысмæт,
Мæ риу та мын ныццавта фатæй рыцæр.

К чему я горьким предаюсь слезам,
Раз не видать от неба снисхожденья
И от судьбы жестокой нет спасенья,
В чем не однажды убедился сам?

Зачем же сердце отдавать страстям,
Когда над нами рок довлеет тленья?
Как ни смущают душу искушенья,
Не стоит слепо доверять мечтам.

Коль скоро от надежд я отрекаюсь,
Смирившись с грузом тягостных обид,
Найду ль кумира в горестных утехах?

Я ничему давно не удивляюсь,
Хотя жестоко бедами побит
И ранен в сердце рыцарем в доспехах.

Ben mi dove' con si felice sorte,
mentre che Febo il poggio tutto ardea,
levar da terra, allor quand'io potea,
con le suo penne, e far dolce la morte.
Or m'e sparito; e se 'l fuggir men forte
de' giorni lieti invan mi promettea,
ragione e ben c'all'alma ingrata e rea
pieta le mani e 'l ciel chiugga le porte.
Le penne mi furn'ale e 'l poggio scale,
Febo lucerna a' pie; ne m'era allora
men salute il morir che maraviglia.
Morendo or senza, al ciel l'alma non sale,
ne di lor la memoria il cor ristora:
che tardi e doppo il danno, chi co.

57

Уыд амонды цин мемæ дæр кæддæр.
Мæ риуы Хуры рухс тынтæ ныууарыд,
Æнæмæтæй зылдтæн бæрзонд уæларвы,
Фæлæ мæ рухсæй нал аззад фæд дæр.

Фæтахтысты мæ амонды сæнттæ,
Мæ бæллицтæ ныррыг ысты мæйдары,
Мæ хæлар бахызти дзæнæты дуарыл, —
Æз аззадтæн хæрзиунæгæй æддæ.

Æнæ Хурæй нæй базыр дæр, æнцой дæр.
Мæ цард-къуыбыр мæнæн дæр асин уыд,
Цæмæй уæлдæрмæ базонон ыссæуын.

Мæ уд уæлæрвты агуры æнцойад,
Мæ цардвæндаг куы фæуон искæд цыд,
Æрлæудзынæн Хуыцауы рухс къæсæрыл?

Счастливый случай был упущен мной.
Согретый Феба теплыми лучами,
Парил я беззаботно над холмами,
Но вскоре свет померкнул над землей.

Вновь счастье пролетело стороной,
И все мечты развеялись ветрами.
Исчез мой друг за райскими вратами —
Остался я один за их чертой.

Без Феба нет ни крыльев, ни опоры.
Холм жизни лестницей служить мне мог,
Чтоб совершить достойно восхожденье.

Душа лишь к небу обращает взоры.
Достанет сил переступить порог,
Когда и я закончу дней теченье?

58

Perche Febo non torce e non distende
d'intorn' a questo globo freddo e molle
le braccia sua lucenti, el vulgo volle
notte chiamar quel sol che non comprende.
E tant'e debol, che s'alcun accende
un picciol torchio, in quella parte tolle
la vita dalla notte, e tant'e folle
che l'esca col fucil la squarcia e fende.
E s'egli e pur che qualche cosa sia
cert'e figlia del sol e della terra;
che l'un tien l'ombra, e l'altro sol la cria.
Ma sia che vuol, che pur chi la loda erra,
vedova, scura, in tanta gelosia,
c'una lucciola sol gli puo far guerra.

58

Нæу Хурæн дæр уæлæрвты рухс бæрзондæй
Æппæт дунетыл байзæрын йæ хъарм.
У махæн дæр æдзæм æхсæвы тар
Цыдæр сусæг, кæй нæ хатæм нæ зондæй.

Ызгъоры æхсæв рухс цæхæры скондæй
Æмæ йæхицæн агуры мæйдар,
Къæцæлы къæрцц, мæнгвæдæджы тæпп-сайд
Ысты йæ уæнгæл — фесхъиуы æбонæй.

Йæ зонысгыл ын кувы зондцух лæг,
Идæдз усау, хæлæгæй у фыдамонд,
Æрттиваг зулкъыл дæр æруадзид цæф.

Уæвгæ тыхджын у абон дæр æууæнк.
Зынг хуры тынтæй райгуырдзæни ауон,
Зæрæхсидæн йæ кæрон — тар æхсæв.

И даже Феб объять не в силах разом
Своим лучом холодный шар земной.
А нам подавно страшен час ночной,
Как таинство, пред коим меркнет разум.

Бежит от света ночь, как от проказы,
И защищается кромешной тьмой.
Хруст ветки иль курка щелчок сухой
Не по нутру ей — так боится сглаза.

Глупцы пред нею падать ниц вольны.
Завистлива, как вдовая царица,
Она и светляков сгубить не прочь.

Хотя предубеждения сильны,
От солнечного света тень родится
И на закате переходит в ночь.

59

O notte, o dolce tempo, benche nero,
con pace ogn' opra sempr' al fin assalta;
ben vede e ben intende chi t'esalta,
e chi t'onor' ha l'intelletto intero.
Tu mozzi e tronchi ogni stanco pensiero;
che l'umid' ombra ogni quiet' appalta,
e dall'infima parte alla piu alta
in sogno spesso porti, ov'ire spero.
O ombra del morir, per cui si ferma
ogni miseria a l'alma, al cor nemica,
ultimo delli afflitti e buon rimedio;
tu rendi sana nostra carn' inferma,
rasciughi i pianti e posi ogni fatica,
e furi a chi ben vive ogn'ira e tedio.

59

Æхсæвы тар, кæд сауимæ æмвæнд дæ!
Куыд хорз фæцæуы де 'дзæмы мæ куыст, —
Фæрæвдауын мæ хъуыдыты æлвыст!
Ды зонды хорзæн Уæллагæй лæвæрд дæ.

Уадз сурой мæн мæ хъуыдытæ, мæ фæндтæ,
Дæ дæлбазыр куы ‘ррæвдауын мæ рыст,
Мæ мидвынты куы айсæфы мæ тыхст,
Уæд разынынц æцæгдзинады фæдтæ.

Мæлæты ауон, нæй дæуæн та аргъ,
Ды, иунæг ды, тæригъæдтæ ныббарыс, —
Мах бахизыс удты ныллæг рухсæй.

Нæ уæнгты уаргъы иугæндзон паддзах, —
Фæразондзинад раст зæрдæтæн раттыс,
Сæ цæссыгтæ сын асурыс æнустæм.

О, час ночной, хотя покров твой мрачен,
Как спорится работа в тишине
И любо с думой быть наедине!
Ты откровеньем мудрости означен.

Пусть я бываю вечно озадачен,
В тени бодрящей так отрадно мне
Полет мечты лелеять в полусне,
Чтоб с явью не был высший смысл утрачен.

О призрак хладной смерти, ты один
За все страданья служишь искупленьем
И от духовной нищеты спасаешь.

Над нашим бренным телом господин,
Ты одаряешь праведных терпеньем
И слезы их навечно осушаешь.

60

Ogni van chiuso, ogni coperto loco,
quantunche ogni materia circumscrive,
serba la notte, quando il giorno vive,
contro al solar suo luminoso gioco.
E s'ella e vinta pur da fiamma o foco,
da lei dal sol son discacciate e prive
con piu vil cosa ancor sue specie dive,
tal c'ogni verme assai ne rompe o poco.
Quel che resta scoperto al sol, che ferve
per mille vari semi e mille piante,
il fier bifolco con l'aratro assale;
ma l'ombra sol a piantar l'uomo serve.
Dunche, le notti piu ch'e' di son sante,
quanto l'uom piu d'ogni altro frutto vale.

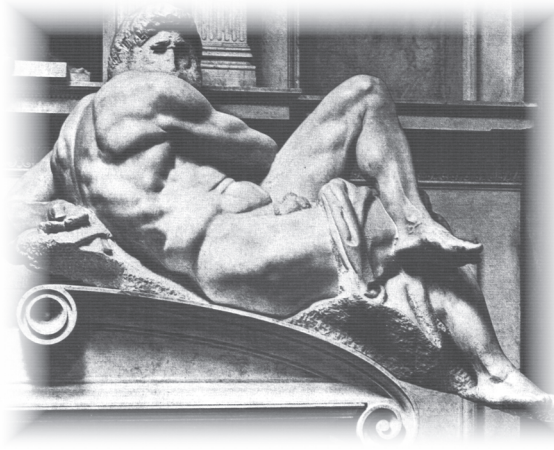

60

Хæссы йæ мидæг фарнбæрджытæ хъусæй
Цыфæнды дзаума, алкæцы гуырахст,
Йæ аивдзинад — æхсæвимæ баст,—
У рухс æмæ æттагон цæстæн сусæг.

Фæлæ фыдæх дæр æхсæвмæ лæбуры:
Цырагъæй, кæнæ артæй у йæ тас.
Хъæндилы рухсæй дæр æрцæуы саст,
Сæумæцъæхтыл та хур вæййы йæ сурæг.

Куы нæм фæзыны уалдзæджы кæлæн,
Уæд бафсады нæ хуымтæ сой-æртахæй,
Нæ тыд хор тары рауадзы æвзар.

Нæ царды рæзтæн хорз у тары мæнг,
Гъе, уый тыххæй лæвæрд у æхсæв махæн,
Цæмæй æнусон уа нæ зæххыл цард.

Таит в себе материю незримо
Любая вещь иль замкнутый объем.
И тайна в облике ее ночном
От света и сторонних глаз хранима.

Но и ночная темень уязвима
То факелом горящим, то костром;
Она дрожит пред хилым светлячком
И на заре светилом прочь гонима.

Когда приходит на поля весна,
Обильно почву орошает влага
И прорастают семена во мгле.

Для зарожденья жизни тень важна,
А потому и ночь дана во благо,
Чтоб люди жили вечно на земле.

61

Colui che fece, e non di cosa alcuna,
il tempo, che non era anzi a nessuno,
ne fe' d'un due e die 'l sol alto all'uno,
all'altro assai piu presso die la luna.
Onde 'l caso, la sorte e la fortuna
in un momento nacquer di ciascuno;
e a me consegnaro il tempo bruno,
come a simil nel parto e nella cuna.
E come quel che contrafa se stesso,
quando e ben notte, piu buio esser suole,
ond'io di far ben mal m'affliggo e lagno.
Pur mi consola assai l'esser concesso
far giorno chiar mia oscura notte al sole
che a voi fu dato al nascer per compagno.

61

Хуыцау куы фæци фарны хъуыддаг арæзт,
Уæд рæстæгæн дæр бахай кодта цард,
Фæкодта йæ дыууæ дихы йæ кард, —
Ысты ныр уыдон Хуры, Мæйы ахаст.

Мæйдар уа, рухс — лæгæн уый радта, марадз! —
Цæуы сæ хæрзтыл алкæмæн йæ бар.
Мæнæн дæр радта æхсæвы мæйдар,
Гъе, уымæн дæн мæ райгуырдæй æз саулагъз.

Мæнæн дæр ныр, мæ халдихы хуызæн,
Мæ уд цæры æдзæм мæйдары тары,
Вæййы æрхæндæг сагъæсты дæлбар,

Фæлæ куы кæна царды цыд хуыздæр,
Æнæнхъæлæй дæм рухс йæ тын куы ‘ппара,
Уæд бауурæндын: фæсурдзынæн æз тар.

В дни памятного первосотворенья
И время создал Бог из ничего.
Он, на две части поделив его,
Отдал луне и солнцу на храненье.

Дав людям свет и темень во владенье,
Не обделил сей долей никого.
Меня сдружил Он с ночью одного —
Вот почему чернявый я с рожденья.

Уподобляясь суженой своей,
Моя душа во мраке пребывает —
От грустных дум невесело уму.

Но жизнь становится куда светлей,
Коль невзначай луч света приласкает.
Тогда я верю, что рассею тьму.

62

Non vider gli occhi miei cosa mortale
allor che ne' bei vostri intera pace
trovai, ma dentro, ov'ogni mal dispiace,
chi d'amor l'alma a se simil m'assale;
e se creata a Dio non fusse equale,
altro che 'l bel di fuor, c'agli occhi piace,
piu non vorria; ma perch'e si fallace,
trascende nella forma universale.
Io dico c'a chi vive quel che muore
quetar non puo disir; ne par s'aspetti
l'eterno al tempo, ove altri cangia il pelo.
Voglia sfrenata el senso e, non amore,
che l'alma uccide; e 'l nostro fa perfetti
gli amici qui, ma piu per morte in cielo.

62

Мæ цæстытæн уыд дун-дуне зынаргъ,
Куы суыдтой, куы, æгъуыстаг арты ‘взæгтæ:
Йæ рухс цæсгом кæмæн уыдтон мæ сæнтты,
Мæ риуы ногæй ссыгъта уый цырагъ.

Куы нæ кæнид нæ уд Хуыцауæн аргъ,
Ныгъуыликкам уæд ницæййаг хъуыддæгты.
Мах дун-дуне йæ рæсугъдæй ныббæтты,
Æнусты сусæг зонын фæнды мах.

Сымахмæ дзурын, чи у цардфæдисон:
Хæрзцыбыр у зæххон фæндаджы таг,
Стæй уарзты цин дæр уайтæккæ æрхуыссы.

Уд æмæ зонд куы фæцæрынц цæдисæй,
Æссары лæг ирвæзæн хосы уаг, —
Уæлæрвты уа, зæххыл — сæ тых нæ сысы.

Очам моим открылась благодать,
Когда они узрели огнь нетленный
И лик божественный и вдохновенный
Того, с Кем горд в родстве я состоять.

Не будь мы Господу душой под стать,
Погрязли бы в никчемности презренной,
А нас пленяет красота Вселенной,
И тщимся тайну вечности познать.

Вам говорю, живущим лишь тщетою,
О как недолог бренной жизни век,
Да и любви порывы быстротечны.

В союзе дружном разума с душою
Спасение обрящет человек, —
Те узы на земле и в небе вечны.

62

Per ritornar la donde venne fora,
l'immortal forma al tuo carcer terreno
venne com'angel di pieta si pieno,
che sana ogn'intelletto e 'l mondo onora.
Questo sol m'arde e questo m'innamora,
non pur di fuora il tuo volto sereno:
c'amor non gia di cosa che vien meno
tien ferma speme, in cui virtu dimora.
Ne altro avvien di cose altere e nuove
in cui si preme la natura, e 'l cielo
e c' a' lor parti largo s'apparecchia;
ne Dio, suo grazia, mi si mostra altrove
piu che 'n alcun leggiadro e mortal velo;
e quel sol amo perch'in lui si specchia.

62

Дæ риуы арфмæ чи ‘рхызти кæддæр,
Гъе, уыцы уд дæу батавы йæ артæй,
Дæ рохст зæрдæйæн асуры йæ катай, —
Хæссы Уæлæрвтæм ног уарзты цæхæр.

Мæ уды цинæй барайын æз дæр:
Мæ уд фыццаджы сайды уæз нæ хаты,
Нæххæцыдтæн мæ мондæгтæн сæ бартыл, —
Мæ монцты рындзæй слæууыдтæн уæлдæр.

Уд адæймагæн Уæллагæй нывгонд у
Æмæ йын ивæн — ницыхуызы — нæй,
Нæдæр æй ис æндæр истæуыл барæн.

Æвæццæгæн Бæрзонд Хуыцæутты фæнды,
Зæххон рацарды фæстæ мах цæмæй
Æнæлазæй нæ фæд Уæлæрвтæм дарæм.

Покуда с плотью в мире и дружна,
Душа живет во мраке заточенья.
Как добрый ангел, к нам полна раденья,
Коль мы умом послушны ей сполна.

Такая добродетель ей дана,
А потому к душе мое стремленье.
В ней Господа я вижу отраженье,
И к ней моя мольба обращена.

Рожденьем душу небо одарило —
Она неповторима в естестве.
Ничто на свете с нею не сравнится.

Господня мудрость, красота и сила
Лишь в хрупком, невесомом существе,
И в нем надежда наша воплотится.

63

Non men gran grazia, donna, che gran doglia
ancide alcun, che 'l furto a morte mena,
privo di speme e ghiacciato ogni vena,
se vien subito scampo che 'l discioglia.
Simil se tuo merce, piu che ma' soglia,
nella miseria mie d'affanni piena,
con superchia pieta mi rasserena,
par, piu che 'l pianger, la vita mi toglia.
Cosi n'avvien di novell'aspra o dolce:
ne' lor contrari e morte in un momento,
onde s'allarga o troppo stringe 'l core.
Tal tuo belta, c'Amore e 'l ciel qui folce,
se mi vuol vivo affreni il gran contento,
c'al don superchio debil virtu muore.

63

Мæлæты тæрхон æмæ й' аивд, Доннæ,
Æмхуызон марынц адæймаджы, зон.
Йæ туг ныдздзæм ис, фестадис ын дон,
Фыртæссæй къæхтæ нал кæсынц йæ коммæ.

Ирвæзæн нæй дæ уацары зындонæй,
Ныр цалæм аз хъæрзы мæ уд æргом.
Былдауæн хуынтæ исын нæу мæ бон, —
Гадзрахатæй ныл рацæуынц æргомæй.

Гæпп-дугъæй лæг нæма ссардта æнцой.
Фыртыхстæй зæрдæ риу ныххойы тынгдæр, —
Уыдзæни йе сæфт амонд кæнæ мастæй.

Цы уарзт лæууы дæ рæсугъды æнцой,
Цæмæй нæ тава уый йæ фæлмæн тынтæй, —
Ды бахиз мæн дæ бирæдзураг кастæй.

И казнь, о донна, и ее отмена
Убьют взошедшего на эшафот.
В нем кровь остыла, обратившись в лед,
И страх согнул дрожащие колена.

И мне вовек не вырваться из плена:
Страстями исхожу который год.
Но я не жду поблажек и щедрот,
Губительных для чувства, как измена.

От резких смен страдает наш покой.
В испуге сердце бьется учащенно —
Его погубит горе или счастье.

Чтоб порожденная твоей красой
Любовь была к нам боле благосклонна,
Умерь порывы пылкого участья!

64

Non ha l'ottimo artista alcun concetto
c'un marmo solo in se non circonscriva
col suo superchio, e solo a quello arriva
la man che ubbidisce all'intelletto.
Il mal ch'io fuggo, e 'l ben ch'io mi prometto,
in te, donna leggiadra, altera e diva,
tal si nasconde; e perch'io piu non viva,
contraria ho l'arte al disiato effetto.
Amor dunque non ha, ne tua beltate
o durezza o fortuna o gran disdegno,
del mio mal colpa, o mio destino o sorte;
se dentro del tuo cor morte e pietate
porti in un tempo, e che 'l mio basso ingegno
non sappia, ardendo, trarne altro che morte.

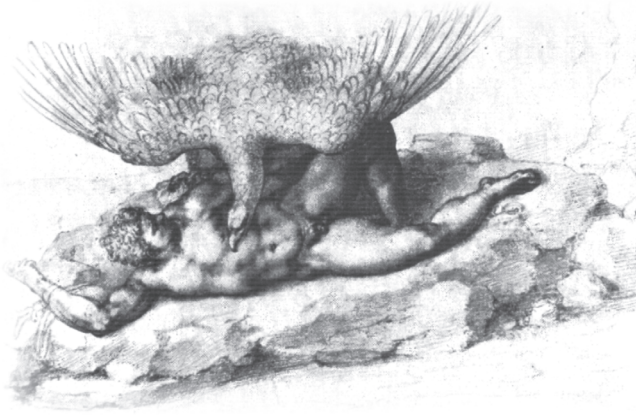

64

Нывгæнæджы фæнд уæд цыфæнды сонт,
Гуымиры дуры алцы дæр æмбæхст у
Æмæ дзы хъуыды разыны æххæстæй,
Куы фæаразы сарты фæндаг зонд.

Æрмæст зæрдæтæ не сты дурæй конд
Æмæ сæ, Доннæ, мары уазалхъæстæ.
Нæ мын ныууагътай мидбылхудт дæ фæстæ, —
Мæ куыст дæр уымæн не слæууыд бæрзонд.

Цы фыдтæ æмæ хъизæмæрттæ 'взарын, —
Нæ сæм дарыс дæ рæсугъдимæ бар,
Нæу аххосджын æнæхатыр хъысмæт дæр.

Фыдæхы бæсты хорз мæ зæрдыл дарын,
Фæлæ у дуне м' алфамбылай тар, —
Тæрхонгæнæг у зонды цæст æппæтæн.

Сколь смел бы ни был замысел творца,
Он в грубом камне заключен в избытке,
И мысль в нем отразится без ошибки,
Коль движет ум работою резца.

Но не из камня сделаны сердца,
И хлад для них, о донна, хуже пытки.
Тепла лишенный в жизни и улыбки,
В искусстве я далек от образца.

За беды, коими живу поныне,
Я не виню тебя иль красоту.
Жестокий жребий тоже не в ответе.

Хоть я не злу внимаю — благостыне,
Мой гений видит тлен и суету,
Воспринимая мир лишь в мрачном свете.

Per esser manco, alta signora, indegno
del don di vostra immensa cortesia,
prima, all'incontro a quella, usar la mia
con tutto il cor volse 'l mie basso ingegno.
Ma visto poi, c'ascendere a quel segno
propio valor non e c'apra la via,
perdon domanda la mie audacia ria,
e del fallir piu saggio ognor divegno.
E veggio ben com'erra s'alcun crede
la grazia, che da voi divina piove,
pareggi l'opra mia caduca e frale.
L'ingegno, l'arte, la memoria cede:
c'un don celeste non con mille pruove
pagar del suo puo gia chi e mortale.

65

Цæмæй ирвæзт уон ‘нусон хæсы уаргъæй,
Ысаргъ кæнон дæ узæлдæн æргомæй, —
Бæллын æрмæстдæр иунæг хорзмæ, Доннæ:
Дæ хæрзтæ дын куы бафидин хъуыддагæй.

Фæлæ нæй ирвæзæн мæ хæсы уагæй, —
Æнæбазыр тæхыны цин нæ зоны!
О, ма мæ ‘фхæр дæ хъуыдыты тæрхоны, —
Нæ хъаздзынæн бæрзонд ныхæсты равгæй.

У адæмæн сæ дзæнгæда æнахуыр:
Дæ диссаджы хуыз кæд æмæ фæбарынц
Мæ ницæййаджы нывы халæнгæсыл.

Цыфæнды курдиат дæр халдзæн й' ахуыр,
Æрдзыскондæй уæлдæр йæхи куы дара.
Зæххон хъуыддаг æнус-æнус нæ хæссы.

Чтоб вечным должником не быть пред вами
За доброе ко мне расположенье,
Я полон, донна, одного стремленья —
Платить сполна за доброту делами.

Но расквитаться не сумел с долгами.
Где мне, бескрылому, познать паренье!
Так не судите строго за крушенье —
Не буду громкими играть словами.

Молва людская ныне в крайность впала,
Считая ваше дивное обличье
Под стать моим невзрачным изваяньям.

Любой талант не избежит провала,
Берясь природы превзойти величье.
Нет, вечность не дана земным деяньям.

66

S'alcun legato e pur dal piacer molto,
come da morte altrui tornare in vita,
qual cosa e che po' paghi tanta aita,
che renda il debitor libero e sciolto?
E se pur fusse, ne sarebbe tolto
il soprastar d'una merce infinita
al ben servito, onde sarie 'mpedita
da l'incontro servire, a quella volto.
Dunche, per tener alta vostra grazia,
donna, sopra 'l mie stato, in me sol bramo
ingratitudin piu che cortesia:
che dove l'un dell'altro al par si sazia,
non mi sare' signor quel che tant'amo:
che 'n parita non cape signoria.

66

Кæмæн ракæнынц хорз йæ тыхст, йæ зыны,
Уый ногæй цыма райдайы йæ цард.
Куыд фиддзæн хæс, куы ралæууа йæ рад?
Хæсдарæджы йæ хæсы мæт æхсыны.

Уæззау куысты, æнæуи уа — фæуынын:
Æнцойы хос — хæлардзинады рард.
Сæ рард хæрзтæй-иу кодтой мæн æгад
Æмæ мæ ‘рдхорды ‘ххуысы хорз нæ уырны.

Æбузныг дæр-иу макуы уæд мæнæй
(Уæвгæ мæхи æгæр таучел дæр хонын),
Цæмæй мæ миты ма зыной æфсæнттæ.

Æцæг уарзты æмбарад уæвæн нæй.
Дæ цуры, Доннæ, æз куы кæнын зоныг,
Уæларвон цинæй абухы мæ зæрдæ.

Кому в беде оказана услуга,
Тот будто к новой жизни возрожден.
Но чем и как свой долг оплатит он?
А должнику порой бывает туго.

В работе тяжкой и в часы досуга
Подспорьем дружба, в чем я убежден.
Но если я добром был оскорблен,
То недостоин бескорыстья друга.

Уж лучше мне неблагодарным слыть
(Хоть щедростью души я восхищаюсь),
Чтоб быть естественным в своем влеченье.

В любви же равенства не может быть.
Пред вами, донна, рабски преклоняюсь
И преисполнен я благоговенья.

67

Ben posson gli occhi mie presso e lontano
veder dov'apparisce il tuo bel volto;
ma dove loro, ai pie', donna, e ben tolto
portar le braccia e l'una e l'altra mano.
L'anima, l'intelletto intero e sano
per gli occhi ascende piu libero e sciolto
a l'alta tuo belta; ma l'ardor molto
non da tal previlegio al corp'umano
grave e mortal, si che mal segue poi,
senz'ali ancor, d'un'angioletta il volo,
e 'l veder sol pur se ne gloria e loda.
Deh, se tu puo' nel ciel quante tra noi,
fa' del mie corpo tutto un occhio solo;
ne fie poi parte in me che non ti goda.

67

Хæстæг æм уон æви йæм уон хæрздард,
Уæларвон рухс йæ буц хуызыл ныббæттын,
Фæлæ йыл андзæв — уыцы бар нæ дæтты.
Дæумæ дæр, Доннæ, у мæ фæндаг даргъ.

Мæ бæллицтæн æнæнцой у сæ тахт,
Мæ рог базыртæ сисынц мæн бæрзæндтæм,
Æз уарийау æрзилын арвгæрæтты.
Куыд мæгуыр у зæххон дунейы цард!

У зæрдæ куырм, æбон æмæ æбазыр,
Бæрзонд бæрзæндтæм никуы уыд йæ каст.
Аив фенын æрмæст у уды бон.

Дæ фæрцы мæм æгас дунетæ разынд,
Æппæтæй дæр мæ фестын кæн ды цæст, —
Мæ цармы алы чырæй дæр куыд уынон.

Вблизи и даже издали б я смог
Узреть небесный лик с его чертами,
Но не коснуться божества перстами.
И до тебя, о донна, путь далек.

Дум сокровенных так полет высок,
Что легкими владею я крылами
И соколом парю над облаками.
Как беден радостей земных мирок!

Ведь плоть слепа, убога и бескрыла,
И ей до горних помыслов далеко.
Прекрасное узреть — души удел.

Ты предо мной Вселенную открыла.
Так преврати всего меня ты в око,
Чтоб каждой порой кожи я глядел!

68

La nuova alta belta che 'n ciel terrei
unica, non c'al mondo iniquo e fello
(suo nome dal sinistro braccio tiello
il vulgo, cieco a non adorar lei),
per voi sol nacque; e far non la saprei
con ferri in pietra, in carte col pennello;
ma 'l vivo suo bel viso esser puo quello
nel qual vostro sperar fermar dovrei.
E se, come dal sole ogni altra stella
e vinta, vince l'intelletto nostro,
per voi non di men pregio esser dovea.
Dunche, a quetarvi, e suo belta novella
da Dio formata all'alto desir vostro;
e quel solo, e non io, far lo potea.

68

Йæ рæсугъдыл ын кодта арв æрвгæлæн,
Тæссонд уыди — раст уалдзыгон сыфтæр.
Æлгъаг дамтæ йын ахордтой йæ сæр
Æмæ йæ схуыдтой галиуæг — фыдæнæн.

Хъысмæтæй нын лæвæрд уыди йæ тæмæн,
Йæ цуры сæфынц хуыз æмæ дзырд дæр,
Æдзæм дур дæр нæ зæгъдзæни фылдæр, —
Æдых у кæд ам аивады кæлæн.

Нывгонд вæййы ыстъалытæн дæр цард,
Æнæкæрон у Уæлладжы æрхъуыды.
Йæ сус-куыдæн куы нал уыди кæрон,

Æвзонг чызгмæ æркасти уæд Хуыцау, —
Уæларвон хуыз ын бауагъта йæ уды.
Æрмæстдæр афтæ Уымæн у йæ бон.

Гордилось небо редкой красотою,
Ранимой, словно вешняя листва.
Ей стала мстить глумливая молва
И нарекла презрительно левшою.

Она была вам послана судьбою.
Пред нею блекнут краски и слова,
И не добиться в камне естества:
Здесь не искусство надобно — иное.

И звездам уготован свой удел,
Который правит целым мирозданьем.
Услышав страстную мольбу и стон,

Всевышний деву юную призрел,
Небесным одарив ее сияньем, —
На чудеса способен только Он.

69

A pena prima aperti gli vidd'io
i suo begli occhi in questa fragil vita,
che, chiusi el di dell'ultima partita,
gli aperse in cielo a contemplare Dio.
Conosco e piango, e non fu l'error mio,
col cor si tardi a lor belta gradita,
ma di morte anzi tempo, ond'e sparita
a voi non gia, m'al mie 'rdente desio.
Dunche, Luigi, a far l'unica forma
di Cecchin, di ch'i' parlo, in pietra viva
etterna, or ch'e gia terra qui tra noi,
se l'un nell'altro amante si trasforma,
po' che sanz'essa l'arte non v'arriva,
convien che per far lui ritragga voi.

69

Куыддæр фæзынд йæ рæсугъды тæмæн,
Раст афтæ ‘рцыд хæрзбон зæгъыны рæстæг.
Æнахуыр цæхæр амбæхст мигъты фæстæ,
Фæтахт уæлæрвтæм рухс уды кæлæн.

Уæззау хъыгæй зæрдæцæф æз фæдæн
Æмæ кæнын мæссæлæйы ныхæстæ.
Мæ зæрдæйы æнæкæрон ныхъхъæрзтæй
Мæ уды рыст нæ ацæудзæн мæнæн.

Мæхи Луиджи, у нæ хъыг æгæрон,
Чеккинойы цæсгомæн суынæн нæй, —
Мæрдтыбæстæй нæма раздæхти иу дæр.

Фæлæууынц уарзаг зæрдæтæ æмгæрон:
Йæ дур-сурæт кæндзынæн æз дæуæй, —
Йæ халæнгæс куы бахъæуа мæн иугæр.

Едва во всей красе раскрылся он,
Как пробил час последнего прощанья.
За тучи скрылось дивное сиянье,
И дар бесценный небу возвращен.

Утратой тяжкой я ошеломлен
И выражаю чувство состраданья.
Как ни безудержны мои рыданья,
Но боль унять бессилен сердца стон.

О мой Луиджи, горе безысходно,
И лик Чеккино нам уж не видать
Ничем не воскресить из праха тело.

Но души любящие очень сходны:
Его портрет придется с вас ваять,
Раз мне натура надобна для дела.

70

Perche tuo gran bellezze al mondo sieno
in donna piu cortese e manco dura,
prego se ne ripigli la natura
tutte quelle c'ognor ti vengon meno,
e serbi a riformar del tuo sereno
e divin volto una gentil figura
del ciel, e sia d'amor perpetua cura
rifarne un cor di grazia e pieta pieno.
E serbi poi i mie sospiri ancora,
e le lacrime sparte insieme accoglia
e doni a chi quella ami un'altra volta.
Forse a pieta chi nascera in quell'ora
la movera co' la mie propia doglia,
ne fie persa la grazia c'or m'e tolta.

70

Фæлмæндæрæй дæ халдихы æнгæсæн
Хæссæд дæуæн дæ зæрдæскъæфы зыд.
Кæй сафыс ныр, гъе, уыцы аив уынд,
Уадз, фидæн бонтæн бахъахъхъæна рæстæг.

Дæ халдих чи уа, уый цæрдзæн æдæрсгæ,
Уыдзæн дæуау æнæзæгъгæ рæсугъд.
Амур, ды та йын барæвдау йæ уд,
Куыд уа йæ цин дыууæ хатты æххæстдæр.

О Стыр Хуыцау, мæ уды хъыгтæ сис,
Мæ цæссыгты къус бахъахъхъæн, цæмæй
Æвдисæндарæн баззайа мæ фæстæ.

Ног чи уарза, уый хатдзæни мæ рис
Æмæ кæддæр цы уарзт азылд мæнæй,
Зæрдæзæгъгæ уый ахæсдзæн мæ бæсты.

Чтоб повторилось вновь очарованье
В не столь жестоком существе, как ты,
Пусть память свято сохранит черты,
Что ты теряешь в пору увяданья.

Да не оставит грешный мир желанье
Умом постигнуть вечность красоты,
А ты, Амур, добавь ей доброты,
Да не скупись — удвой свои старанья.

О небо, муки сердца сохрани
И чашу горьких слез не расплескай,
Чтоб боль моя тому порукой стала,

Чьей жизни будут безмятежны дни.
Возможно, он в любви познает рай,
Которого мне так недоставало.

71

Se da' prim'anni aperto un lento e poco
ardor distrugge in breve un verde core,
che fara, chiuso po' da l'ultim'ore,
d'un piu volte arso un insaziabil foco?
Se 'l corso di piu tempo da men loco
a la vita, a le forze e al valore,
che fara a quel che per natura muore
l'incendio arroto d'amoroso gioco?
Fara quel che di me s'aspetta farsi:
cenere al vento si pietoso e fero,
c'a' fastidiosi vermi il corpo furi.
Se, verde, in picciol foco i' piansi e arsi,
che, piu secco ora in un si grande, spero
che l'alma al corpo lungo tempo duri?

71

Чысыл монцæн дæр ахæм у йæ уаг:
Æрыгæттæн сæ базыртæ æрцæгъды.
Уæдæ зæронд лæг, чи нæ рацард уæгъды,
Цымæ ыссардзæн ирвæзæн фæндаг?

Куы ‘рцæуы ингæнмæ нæ царды таг,
Цы стыхсæм уæд æнæфсис монцтæй уæгъды?
Уæвгæ ма нæ цы ‘рхъæуы уæд, цы ‘рфæнды?
Зынгимæ хъазын у æдзух тæссаг.

Цы ‘рцæуинаг у, уый æрцæудзæн, зон æй,
Ныддымдзæн дымгæ дунетыл мæ рыг,
Нæ уыдзынæн æлгъаг кæлмыты хойраг.

Æрра митæм æмхиц уыдтæн æвзонгæй,
Ныр разынын уæлмонц цинтæм æндзыг,
Цымæ мæ уд кæд ныууадздзæн йæ хомаг?

И страсть, чьи чуть приметны огоньки,
Способна опалить юнцов зеленых.
Так можно ль старцев, жизнью умудренных,
Спасти, коль в сердце тлеют угольки?

Когда без сил к закату мы близки,
Зачем страдать от чувств неутоленных
Иль корчиться в потугах изощренных?
Грешно играть с огнем, и не с руки.

Чему не миновать, то и случится:
Развеет ветер прах по сторонам,
Не дав меня сожрать червям презренным.

По молодости лет я мог беситься,
А ныне глух к снедающим страстям.
Когда же вырвусь я из плоти бренной?

72

Se ben concetto ha la divina parte
il volto e gli atti d'alcun, po' di quello
doppio valor con breve e vil modello
da vita a' sassi, e non e forza d'arte.
Ne altrimenti in piu rustiche carte,
anz'una pronta man prenda 'l pennello,
fra ' dotti ingegni il piu accorto e bello
pruova e rivede, e suo storie comparte.
Simil di me model di poca istima
mie parto fu, per cosa alta e perfetta
da voi rinascer po', donna alta e degna.
Se 'l poco accresce, e 'l mie superchio lima
vostra merce, qual penitenzia aspetta
mie fiero ardor, se mi gastiga e 'nsegna?

72

Æрмдæснымæ куы уа уæлæрвты зонд,
Уæд дуры суыны хъуыдыйы æндидзæн, —
Йæ уæлмонцæн йæ куыст вæййы æвдисæн,
Йæ зæрдæ йын куы фæкæны нывонд.

Нывгæнæгæн дæр бавæййы йæ бон
Хуызты фæрцы рæсугъд нывтæ фæлдисын:
Куы базоны йæ уд кæронмæ риссын,
Уæд ассоны зæххон цинтæ бынтон.

Мæ райгуырдæй фæстæмæ рæз нæ хастон,
Фыдцъаммар миты арвыстон мæ цард,
Ныр мæнæ, Доннæ, уд фæрогдæр маргъæй.

Егъаудæр хъуыддæгты фæндаг æз райстон.
Мæн бадомдзæн зындон цæхæры арт,
'Ви зондзынæн æнцой мæ куысты аргъæй?

Когда ваятель свыше озарен,
Он видит в камне мысли отраженье,
И скромный слепок полон вдохновенья,
Коль светлою душою сотворен.

И живописец, кто бы ни был он,
Добьется в цвете чуда воплощенья,
Будь делу предан до самозабвенья
И от мирских соблазнов отрешен.

С рожденья самого я был невзрачен,
Грешил неистово и жил в чаду.
А ныне, донна, дух вознесся птицей

И путь к деяньям славным мне означен.
Так ждать ли кару страшную в аду,
Иль за труды все прошлое простится?

73

Com'esser, donna, puo quel c'alcun vede
per lunga sperienza, che piu dura
l'immagin viva in pietra alpestra e dura
che 'l suo fattor, che gli anni in cener riede?
La causa a l'effetto inclina e cede,
onde dall'arte e vinta la natura.
I' 'l so, che 'l pruovo in la bella scultura,
c'all'opra il tempo e morte non tien fede.
Dunche, posso ambo noi dar lunga vita
in qual sie modo, o di colore o sasso,
di noi sembrando l'uno e l'altro volto;
si che mill'anni dopo la partita,
quante voi bella fusti e quant'io lasso
si veggia, e com'amarvi i' non fu' stolto.

73

Хъысмæтæй не стæм иухуызон рæвдыд
Æмæ дын мæнæ иу дæнцæг хъæддыхæй:
Æнусон цард куыдфæнды дæр ныррыхæд,
Нæ фесафдзæни мар-мæр цырт йæ уынд.

Йæ аххосаг у, бонрухсау, бæлвырд:
У аивад ирвæзт фыддуджы ныхтæй,
Æз дур-фæлгонцыл хъардзынæн мæ тыхтæ,
Мæ куыст кæндзæн æнустимæ æмцыд.

Дæ хуызфысты, кæнæ дæ дур-фæлгонцы
Фæдаргъ кæнин мæ цард æмæ дæ цард,
Куы раттин бар мæ удуæлдай уæлмонцæн.

Дæ аив уындæн аргъ кæныны охыл
Фæстагæттæм æрцæуин æз нымад, —
Нæ дыууæ дæр хызт уаиккам мæрдрохæй.

Судьба, о донна, не для всех равна.
И вот один пример вам в подтвержденье:
Стоят веками в мраморе творенья,
Хоть жизнь ваятелю на миг дана.

Причина мне, как Божий день, ясна:
Искусство неподвластно силе тленья.
Скульптуре отдаю я предпочтенье —
Ведь с вечностью она обручена.

В портрете нашем или в изваянье
Я мог бы жизнь обоим нам продлить,
Орудуя то кистью, то резцом,

Чтоб, ваше оценив очарованье,
Потомки обо мне могли судить
И об удачном выборе моем.

74

Ognor che l'idol mio si rappresenta
agli occhi del mie cor debile e forte,
fra l'uno e l'altro obbietto entra la morte,
e piu 'l discaccia, se piu mi spaventa.
L'alma di tale oltraggio esser contenta
piu spera che gioir d'ogni altra sorte;
l'invitto Amor, con suo piu chiare scorte,
a suo difesa s'arma e s'argomenta:
Morir, dice, si puo sol una volta,
ne piu si nasce; e chi col mie 'mor muore,
che fie po', s'anzi morte in quel soggiorna?
L'acceso amor, donde vien l'alma sciolta,
s'e calamita al suo simile ardore,
com'or purgata in foco, a Dio si torna.

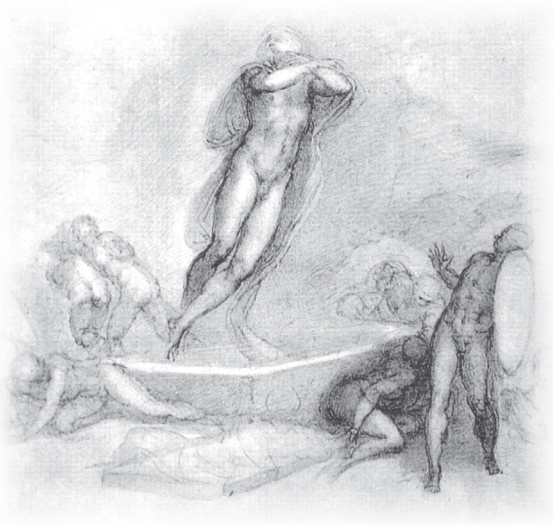

74

Æнæхуыссæг æхсæвты буц æгъдауæн
Куы суынын æз æхцон æндæрджы фæд,
Уæд, сисау, не ‘хсæн февзæры мæлæт
Æмæ æртайы æндæргæн йæ ауон.

Нырма фæразы уд æмæ нæ фауы
Æнæхатыр хъысмæты сау дывæнд.
Амурæн та йæ æнæбафсис мæт
Æнæсцухæй мæн узæлгæ рæвдауы:

«Дыууæ мæлæты иу лæгæн куыд нæй,
Нæй райгуырæн дыууæ хатты раст афтæ,
Гъе, уый тыххæй мæ ахон абон цардмæ.

Æцæг уарзты цæрдзынæ ды фæрнæй, —
Сыгъдæг зæрдæтæ ф' агурынц йæ арфæ,
Цæмæй фæстаг бон уой хæстæг Хуыцаумæ».

Когда в награду за ночные бденья
Является мне призрак дорогой,
Меж нами тотчас смерть встает стеной,
И растворяется во тьме виденье.

Пока не ропщет и хранит терпенье
Моя душа с неласковой судьбой.
Амур же в ненасытности слепой
Меня увещевает, полный рвенья:

«Как двум смертям на свете не бывать,
Так человек не может вновь родиться.
А потому бери меня в дорогу.

В любви и ты обрящешь благодать.
А к ней, магниту, сердцем всяк стремится,
Чтоб быть перед кончиной ближе к Богу».

75

Caro m'e 'l sonno, e piu l'esser di sasso,
mentre che 'l danno e la vergogna dura;
non veder, non sentir m'e gran ventura;
pero non mi destar, deh, parla basso.

75

Куыд хорз у фын! Хуыздæр та — дур уæвын
Фыддуг æмæ фырфидиссаг рæстæджы,
Нынныгъуылд цин æлгъыстаг царды мæнджы.
Сабырдæр дзур — о, ма мын сур мæ фын.

Мне дорог сон. Но лучше б камнем стать
В годину тяжких бедствий и позора,
Чтоб отрешится и не знать укора.
О, говори потише — дай мне спать.

76

Dal ciel discese, e col mortal suo, poi
che visto ebbe l'inferno giusto e 'l pio
ritorno vivo a contemplare Dio,
per dar di tutto il vero lume a noi.
Lucente stella, che co' raggi suoi
fe' chiaro a torto el nido ove nacq'io,
ne sare' 'l premio tutto 'l mondo rio;
tu sol, che la creasti, esser quel puoi.
Di Dante dico, che mal conosciute
fur l'opre suo da quel popolo ingrato
che solo a' iusti manca di salute.
Fuss'io pur lui! c'a tal fortuna nato,
per l'aspro esilio suo, co' la virtute,
dare' del mondo il piu felice stato.

76

Куы базыдта зæххон фыдты зынад,
Æрхызти уæд уæларвбæстæй Уый ардæм,
Йæ уды рухсæй схайджын ысты адæм,
Пахуымпарау йæ цæст ысуыдта дард.

Уæларвон рухс æрвгæлæнау æркалд,
Ныррухс нæ сахар — не 'рдхæрæны авдæн,
Хуыцау уæлæрвты зарыди йæ кадæн,
Уыд иннæтæн сæ зонд, сæ хъуыды мард.

Æз Дантæй зæгъын, абонмæ йæ раст уд
Æбузн зæрдæты никуы схаста тау,
Æфтауынц уый хыгъд гениты дæр мастыл.

Æнæнтыст гуырд куы уыдаин дæуау,
Дæ сагъæстимæ цардаин æз хасты
Дæуау сырдтаин дун-дунейы тар!

Пройдя тропой людских страданий ад,
Спустился он с небес в юдоль земную
И пролил свет на суетность мирскую —
Пророческим тот оказался взгляд.

И озарил средь ночи звездопад
Мой славный город — колыбель родную.
Господь лишь оценил ту весть благую,
А лень и косность беспробудно спят.

О Данте говорю я, чьи деянья
Забыл неблагодарный род людской,
Сулящий гениям одни страданья.

О если бы родиться мне тобой
И жить твоими думами в изгнанье,
Счастливой одаряя мир судьбой!

77

Quante dirne si de' non si puo dire,
che troppo agli orbi il suo splendor s'accese;
biasmar si puo piu 'l popol che l'offese,
c'al suo men pregio ogni maggior salire.
Questo discese a' merti del fallire
per l'util nostro, e poi a Dio ascese;
e le porte, che 'l ciel non gli contese,
la patria chiuse al suo giusto desire.
Ingrata, dico, e della suo fortuna
a suo danno nutrice; ond'e ben segno
c'a' piu perfetti abonda di piu guai.
Fra mille altre ragion sol ha quest'una:
se par non ebbe il suo exilio indegno,
simil uom ne maggior non nacque mai.

77

Нæй, генийæн йæ хæрзтæ ничи сбарста.
Йæ хорзæхтæ йын хаты ныр мæ уд,
Поэтыл кæд хуымæтæг дзыллæ худт,
Уæддæр йæ дзырд фæстагæттыл ныббаста.

Хæстæджы хъыгтæ хи хъыгау Уый райста,
Хуыцауы арфæ уыд æдзух йæ куывд,
Фыдызæххыл ын иу бынат нæ уыд, —
Рæстылдзурæджы дард ранмæ фæхастой.

Æрра горæт, кæм райдыдта йæ цард, —
Ысси йæ зын, йæ хъизæмæртты авдæн.
Йæ цæргæйæ, нæй, никæд уыди райгонд.

Йæ фыдтухитæй сæнусон йæ кад.
Ныр Райгуырæн фæсмон кæны йæ рады, —
Зæххыл нырма дæр ахæм лæг нæ райгуырд.

Незримы гения деянья —
Их высший смысл не сразу я познал.
Хоть черствый люд поэта осмеял,
Его слова — потомкам в назиданье.

Он к ближнему был полон состраданья
И на Господню милость уповал.
Но край родной в приюте отказал,
Сослав поборника добра в изгнанье.

Безумный город, где он был рожден,
Страданий и несметных бед причина.
Жестоко жизнь скитальца потрепала.

За муки он с бессмертьем породнен.
И страждет родина, отвергнув сына,
Какого более земля не знала.

78

Nel dolce d'una immensa cortesia,
dell'onor, della vita alcuna offesa
s'asconde e cela spesso, e tanto pesa
che fa men cara la salute mia.
Chi gli omer' altru' 'mpenna e po' tra via
a lungo andar la rete occulta ha tesa,
l'ardente carita d'amore accesa
la piu l'ammorza ov'arder piu desia.
Pero, Luigi mio, tenete chiara
la prima grazia, ond'io la vita porto,
che non si turbi per tempesta o vento.
L'isdegno ogni merce vincere impara,
e s'i' son ben del vero amico accorto,
mille piacer non vaglion un tormento.

78

Æнæрхъуыды зæрдæлхæнæн фæзылдæй
Æнæнхъæлæджы бафхæрæн дæр ис,
Мæ хосгæнæг кæд сау хъуыддаг уыдис,
Уæд ныр хъæрзын мæхи уды хъæрзынæй.

Дæ хионмæ дæм кæд æууæнк фæзынди,
Гъеуæд æй уарз, дæхи дзы мауал хиз,
Стæй ма агай ды зæрдæйæн йæ рис, —
Нæ йын æмбæлы хъал кæнын йæ зынтæ.

Мæ рухс бæллицтыл бафтыдтон æз арт.
Луиджи, цард дæр ахæмы æфхæры,
Йæ хорздзинæдтæй чи нæ зоны 'фсис.

Зындгонд дын у: хæлардзинад — мæ уарт,
Фæлæ ныртæккæ уды тыхст æндæр у, —
Æмæ цæгъды йæ фырмæстæй фæдис!

Назойливым и льстивым обхожденьем
Легко обиду нанести порой.
И вот я тягощусь самим собой,
Раз низости обязан исцеленьем.

Коль к ближнему проникся уваженьем,
Не лги ему и не криви душой;
Тем паче старца не смущай покой —
Ему-то жить негоже заблужденьем.

Святые чувства преданы огню,
А жизнь, Луиджи, всякого карает,
Кто подло выгоду извлечь посмел.

Сам знаешь, дружбу высоко ценю,
Но ныне гневом вся душа пылает —
Терпенью моему настал предел!

79

Perche si tardi e perche non piu spesso
con ferma fede quell'interno ardore
che mi lieva di terra e porta 'l core
dove per suo virtu non gli e concesso?
Forse c'ogn' intervallo n'e promesso
da l'uno a l'altro tuo messo d'amore,
perc'ogni raro ha piu forz'e valore
quant'e piu desiato e meno appresso.
La notte e l'intervallo, e 'l di la luce:
l'una m'agghiaccia 'l cor, l'altro l'infiamma
d'amor, di fede e d'un celeste foco.

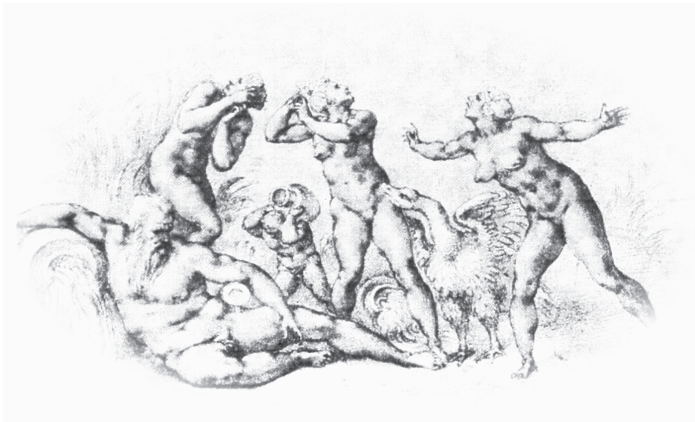

79

Цæмæн вæййы хæрзæрæгмæ нæ бон
Нæ уды арфы суынын рухс æндзарæн
Æмæ йæ фæрцы балæууын уæларвы.
Куыд никуы йæ æрцахсы раздæр зонд?

Хуымæтæджы нæу афтæ æрдзы сконд
Æмæ нын Ды цы уысм дæттыс лæварæн,
Вæййы уый махæн а зæххыл зындарæн.
Сты афтæмæй æндæр хæрзтæ æргом.

Æгъуыссæг æхсæвты мæ уд дзыназы,
Мæ зæрдæйыл æртæфсы боны рухс
Æмæ та ног сыгъдæг æууæнкæй дзаг дæн.
.....

Но почему так поздно суждено
Узреть сиянье изнутри душою
И воспарить над грешною землею,
Чего умом постигнуть не дано?

Не зря природою заведено,
Что достается дорогой ценою
Редчайший миг, даруемый Тобою,
Когда все откровения полно.

Ночные бденья леденят мне душу,
А сердце согревает свет дневной,
И сызнова я полон чистой веры.
.....

80

Ben puo talor col mie 'rdente desio
salir la speme e non esser fallace,
che s'ogni nostro affetto al ciel dispiace,
a che fin fatto arebbe il mondo Iddio?
Qual piu giusta cagion dell'amart'io
e, che dar gloria a quella eterna pace
onde pende il divin che di te piace,
e c'ogni cor gentil fa casto e pio?
Fallace speme ha sol l'amor che muore
con la belta, c'ogni momento scema,
ond'e suggetta al variar d'un bel viso.
Dolce e ben quella in un pudico core,
che per cangiar di scorza o d'ora strema
non manca, e qui caparra il paradiso.

80

Мæ бæллицтæ куы сæххæст уой, гъе, уæд
Мæ куысты аргъ æз райсдзынæн мæ рады!
Зæххон цард нæу кæд Уæллæгмæ нымады,
Цæмæн нывæзта дун-дунетæ уæд?

Куы мæ бадомдта аивады мæт,
Куы архайын æнусон хорзы кадыл,
Æппæт хæрзты хуыздæр — рæсугъды рардыл, —
Уæд, ауу, мæ куыст æрцæудзæни ныгæд?

Кæсын, æмбарын: уæгъды у мæ тухæн,
Рæсугъдимæ æрмынæг вæййы уарзт,
Фæкæны хъыг нæ зæрдæ цины бæсты,

Нæ бæллиц дæр мæнг разыны æдзухæй.
Фæлæ та ‘ууæнк куы фæзыны æваст,
Уæд банкъарæм зæххон дзæнæты хæрзтæ.

Да буду за труды вознагражден,
Увидев воплощенными желанья!
Коль небу чуждо к смертным состраданье,
Тогда зачем мир Богом сотворен?

Прекрасным в жизни будучи пленен,
Я прославляю вечные деянья
И красоту как высшее созданье.
Ужель мой труд на гибель обречен?

Увы, я вижу, что надежды тщетны,
Раз увядает с красотой любовь,
А сердце страждет, радости не зная,

И все его порывы безответны.
Но если вера озарит нас вновь,
Мы на земле вкусим блаженство рая.

81

Non e sempre di colpa aspra e mortale
d'una immensa bellezza un fero ardore,
se poi si lascia liquefatto il core,
che 'n breve il penetri un divino strale.
Amore isveglia e desta e 'mpenna l'ale,
ne l'alto vol preschive al van furore;
qual primo grado c'al suo creatore,
di quel non sazia, l'alma ascende e sale.
L'amor di quel ch'i' parlo in alto aspira;
donna e dissimil troppo; e mal conviensi
arder di quella al cor saggio e verile.
L'un tira al cielo, e l'altro in terra tira;
nell'alma l'un, l'altr'abita ne' sensi,
e l'arco tira a cose basse e vile.

81

Уæларвон рухс мын Уæллагæй куы рард,
Æрвон цинтæн куы бахаудтæн сæ уацар,
Мæ зæрдæйы æууæнчы куывд куы бацард,
Тæссаг ын нал у уæд Амуры фат.

Рæубазыртыл мæ уд бæрзонд фæтахт,
Зæххон хъуыддæгтыл иуварсырдæм анцад,
Цæмæй Уæлæрвты базона æнцой цард,
Зæххон къæсæртæй уымæн ахызт дард.

Ныраæй фæстæмæ базыдтон æндæр уарзт,
Сылгоймагмæ уарзт ницы у йæ цуры, —
Æппæт зæрдæтæн не ‘рцæуы лæвæрд.

Уæлмонц циныл æрцыд мæ зæрдæ баст, —
Мæ удрæбынæй уый æнæнцой суры
Зæххон ныллæг хъуыдыты фæд.

Пора прозренья высшего пришла.
Плененное небесной красотою
Прониклось сердце верой и мольбою
И не страшна Амурова стрела.

Душа, воспрянув, крылья обрела;
Отринув суету, живет мечтою
Вернуться в небо к вечному покою —
Она порог земного превзошла.

Отныне правит мной любовь иная.
С ней несравнимо к женщине влеченье
Познать ее дано не всем сердцам.

Меня питает нега неземная
И гасит все порывы вожделенья,
Склоняющие к низменным страстям.

82

Se 'l troppo indugio ha piu grazia e ventura
che per tempo al desir pieta non suole,
la mie, negli anni assai, m'affligge e duole,
che 'l gioir vecchio picciol tempo dura.
Contrario ha 'l ciel, se di no' sente o cura,
arder nel tempo che ghiacciar si vuole,
com'io per donna; onde mie triste e sole
lacrime peso con l'eta matura.
Ma forse, ancor c'al fin del giorno sia,
col sol gia quasi oltr'a l'occaso spento,
fra le tenebre folte e 'l freddo rezzo,
s'amor c'infiamma solo a mezza via,
ne altrimenti e, s'io vecchio ardo drento,
donna e che del mie fin fara 'l mie mezzo.

82

Кæд мæ æнæвгъау бафхæрдта хъысмæт,
Уæддæр та мæм ног раздæхта уый йе ‘ргом,
Уæлæрвты дуар та ‘нæнхъæлæджы фегом,
Фæлæ уысмы бæрц у зæронды фæнд.

Хъуынтъыз арвмæ нæй хорзмæ кæсæн кæд? —
Мæсты кæны: сылгоймаг та кæй федтон
Æмæ мæ цæстæн уайтæккæ кæй фенцон.
Ныр афтæмæй та удыл хъæуы мæт.

У рæстæджы цыд карз æмæ æгъатыр,
Ныгуылæнмæ ныттылди хур сындæггай,
Æдзæм тарыл æрхауд йæ фæстаг тын.

Хъысмæты фæндæй чи ацыд йæ рады
Йæ фæндаджы æмбис — фæцард æцæгæй.
О, чи зоны ма базонон цæрын.

Отныне и ко мне судьба щедра,
Хоть был я ею обделен жестоко.
Нежданно я опять взлетел высоко,
Но радость длится миг, раз плоть стара.

От неба хмурого не жду добра —
Гневится: женщиной пленен глубоко
И к ней одной я устремляю око,
А мне подумать о душе пора.

Ход времени суров и непреклонен.
За горизонтом солнце догорает
И гаснет в сумерках густых теней.

Коль верно, что к тому рок благосклонен,
Кто жизни полпути одолевает,
Быть может, я продлю остаток дней.

83

Qual meraviglia e, se prossim'al foco
mi strussi e arsi, se or ch'egli e spento
di fuor, m'affligge e mi consuma drento,
e 'n cener mi riduce a poco a poco?
Vedea ardendo si lucente il loco
onde pendea il mio greve tormento,
che sol la vista mi facea contento,
e morte e strazi m'eran festa e gioco.
Ma po' che del gran foco lo splendore
che m'ardeva e nutriva, il ciel m'invola,
un carbon resto acceso e ricoperto.
E s'altre legne non mi porge amore
che lievin fiamma, una favilla sola
non fie di me, si 'n cener mi converto.

83

Æртхутæг баззайдзæн мæ дæргъ, мæ уæрхæй.
Мæ зынг æрхуыссыд, уыимæ мæ ныфс.
Æнхъæл уыдтæн: фыдмæлæт мыл æртыхст,
Цыдæр хуызы ма ферваэстæн бæллæхæй.

Ныр мысдзынæн, кæдмæ цæрон нæ зæххыл:
Æрвон цæсгом куы фæлывта йæ хуыз,
Уæд уæгъды куырдтон Уæллагæй æххуыс, —
Нæй иу ран дæр æрæмбæхсæн фыдæхæй.

Хæссын дзæнæты къæсæрмæ мæ хъыг.
Æрвон рухсæй цы бон аззадтæн сидзæр,
Уæдæй ардæм мæ рухс кæсæн ныммур.

Кæмдæр та ризы удырæбын зынг.
Æртхутæг фестдзæн, кæд йæ артæй иугæр
Мæнæн нæ ратта удхосæн Амур.

И сам я вскоре кучкой пепла буду.
Угасло пламя — с ним и мой накал.
Я думал, что мой смертный час настал,
Видать, спасеньем я обязан чуду.

Покуда жив, вовек я не забуду,
Как кроткий лик печально угасал.
Напрасно я к Всевышнему взывал —
Неотвратим предел всегда и всюду.

Пора и мне переступить порог.
Осиротев без дивного сиянья,
Я одиноко чахну день за днем,

И еле тлеет слабый уголек.
Все станет прахом, если на прощанье
Амур не одарит меня огнем.

84

Di te con teco, Amor, molt'anni sono
nutrito ho l'alma e, se non tutto, in parte
il corpo ancora; e con mirabil arte
con la speme il desir m'ha fatto buono.
Or, lasso, alzo il pensier con l'alie e sprono
me stesso in piu sicura e nobil parte.
Le tuo promesse indarno delle carte
e del tuo onor, di che piango e ragiono,
.....

84

Мæ сыгъдæг уарзт, мæ уд æмæ мæ цæст,
Рæвдыдтай мæн ныр уал азы дæ цинæй.
Дæ фæдыл сайдтай афтæ мæн дæ хинæй, –
Афтид дæ ныфсæй æз уыдтæн æфсæст.

Кæй ныффæлладтæн, уый мын ныр – æмбæрст.
Мæ базыртæ мæ сисынц кæд мæ цины,
Уæддæр сыгъдæг у, афтид у мæ чиныг,
Мæ цæссыгтæй мæхи æхсын æрмæст.
.....

Тобой, Любовь, немало лет питал
Не только душу и себя всецело.
Ты так искусно завлекать умела,
Что от одних надежд добрей я стал.

А ныне чувствую, вконец устал.
Хотя на крыльях я взмываю смело,
Но пуст и чист листок бумаги белой,
И лишь в слезах топлю мечты провал.
.....

85

Tornami al tempo, allor che lenta e sciolta
al cieco ardor m'era la briglia e 'l freno;
rendimi il volto angelico e sereno
onde fu seco ogni virtu sepolta,
e ' passi spessi e con fatica molta,
che son si lenti a chi e d'anni pieno;
tornami l'acqua e 'l foco in mezzo 'l seno,
se vuo' di me saziarti un'altra volta.
E s'egli e pur, Amor, che tu sol viva
de' dolci amari pianti de' mortali,
d'un vecchio stanco oma' puo' goder poco;
che l'alma, quasi giunta a l'altra riva,
fa scudo a' tuo di piu pietosi strali:
e d'un legn'arso fa vil pruova il foco.

85

Уысмы бæрц ма мæ ивгъуыд амонд уæд, —
Фырамондæй куы сыгъдтæн æз цырагъау,
Йæ фенгæйæ мæм цард куы касти аргъау!
Мæ зæдæнгæсы ахаста мæлæт.

Æркъæдз мæ кодта царды уæзы мæт.
Æбонæй ма куы кæнын рахау-бахау,
Тæхуды, балхæн ныр цæссыджы аргъæй
Кæддæры цин æмæ мæ сусæг фæнд!

Дæуæн, Амур, фыстон æнæвгъау хъалон,
Мæ ивгъуыдæн дæ ницы дарын мур.
Æмæ мæ уадз: мæ ивгъуыд ма суæд койаг.

Мæ уд æндæр былгæроны ис абон.
Дæ фæндмæ дæр ыссардта уарт-цæлхдур.
Хуыскъ бæласы, нæй, нал фæхъæуы сойаг.

Верни мне пору счастья хоть на миг,
Когда, безумец, я горел страстями
И восхищался дивными чертами!
Но скрыла смерть богоподобный лик.

От жизненных невзгод я духом сник;
Разбитый, еле двигаю ногами.
О, если бы я смог вернуть слезами
Ту радость тихую, что с ней постиг!

Тебе, Амур, так щедро дань платилась,
Что за былое я с тобою квит.
Дай мне побыть в молчанье одиноком.

Душа к другому берегу прибилась
И обрела от стрел надежный щит.
Сухому древу не налиться соком.

86

Se sempre e solo e un quel che sol muove
il tutto per altezza e per traverso,
non sempre a no' si mostra per un verso,
ma piu e men quante suo grazia piove.
A me d'un modo e d'altri in ogni altrove:
piu e men chiaro o piu lucente e terso,
secondo l'egritudin, che disperso
ha l'intelletto a le divine pruove.
Nel cor ch'e piu capace piu s'appiglia,
se dir si puo, 'l suo volto e 'l suo valore;
e di quel fassi sol guida e lucerna.
.....
.....
truova conforme a la suo parte interna.

86

Чысыл æмæ егъау хъуыддæгтыл хæст —
Сты дун-дунетæ Уый дæлбар, йæ армы.
Кæд нæм йæ хъус бынтон арæх нæ дары,
Уæддæр æрвон тых Уымæ ис æрмæст.

Куы айрох кæнæм царды сусæг хæст,
Нæ хъуыдытæ куы балæууынц уæларвы,
Æрвгæлæн рухс æмбарынмæ куы ‘рхъавæм, —
Йæ хъуыддæгтыл æрхæцы уæд нæ цæст.

Кæд у дæ уд сыгъдæг æмæ æнæлаз, —
Хуыцауы цæсгом суындзынæ æнæмæнг,
Фæндагамон дын басгуыхдзæн — бæлвырд.

.....
.....
Йæ цинтимæ тæхдзæн уæлæрвты уд.

Себе Он верен в малом и большом
И управляет целым мирозданьем.
Хоть редко одаряет нас вниманьем,
Но благодать заключена лишь в Нем.

Его деянья видим мы во всем,
Когда наш разум занят созерцаньем
И к высшему проникся обожаньем,
Забыв на миг о суетном, мирском.

Коль в сердце трепет и благоговенье,
Оно способно лик увидеть Божий
И обрести поводыря навек.

.....
.....
Тогда воспрянет духом человек.

87

Deh fammiti vedere in ogni loco!
Se da mortal bellezza arder mi sento,
appresso al tuo mi sara foco ispento,
e io nel tuo saro, com'ero, in foco.
Signor mie caro, i' te sol chiamo e 'nvoco
contr'a l'inutil mie cieco tormento:
tu sol puo' rinnovarmi fuora e drento
le voglie e 'l senno e 'l valor lento e poco.
Tu desti al tempo, Amor, quest'alma diva
e 'n questa spoglia ancor fragil e stanca
l'incarcerasti, e con fiero destino.
Che poss'io altro che cosi non viva?
Ogni ben senza te, Signor, mi manca;
il cangiar sorte e sol poter divino.

87

Мæ разы у, мæнимæ у æдзух!
Цыфæнды цин кæнон рæсугъды кондыл,
Уæддæр дæ ныфсæй ракæсын бæрзондæй,
Дæ рухс цæхæр æррæвдауы мæ туг.

Æххуысæнхъæл Дæумæ дарын мæ къух.
Мæ монцты тарфы ц' агурын æз сонтау,
Кæд æмæ хайджын дæн æрмæст дæ зондæй,
Æнæ уымæй дæн царды хæрзтæй цух?

Мæ удыл никуы стых уыдзæни рæстæг,
Фæлæ йæ агъуд у тæссонд-хæрог,
Нæуæг цæфтæй тæрсын, мыййаг, куы рафта.

Мæ удхар дын, Бæрзонд Хуыцау, æмбæрст у.
Кæд нæй мæ фидар æууæнкæн кæрон,
Уæддæр дæм кувын: раст фæдыл мæ бафтау.

О будь всегда и всюду предо мной!
Как бренной красотой ни восхищаюсь,
Но только близ тебя я возвышаюсь,
И согревает грудь мне огнь святой.

К Тебе тянусь, Господь мой дорогой.
Почто страстями исхожу и маюсь,
Коль милостью Твоей обогощаюсь,
А без нее плутаю, как слепой?

Хоть время над душой моей не властно,
Но оболочка у нее хрупка —
Не выдержать ей нового удара.

Печалюсь, Господи, я не напрасно.
И как бы вера ни была крепка,
Молю, чтоб миновала злая кара!

88

Passa per gli occhi al core in un momento
qualunche obbietto di belta lor sia,
e per si larga e si capace via
c'a mille non si chiude, non c'a cento,
d'ogni eta, d'ogni sesso; ond'io pavento,
carco d'affanni, e piu di gelosia;
ne fra si vari volti so qual sia
c'anzi morte mi die 'ntero contento.
S'un ardente desir mortal bellezza
ferma del tutto, non discese insieme
dal ciel con l'alma; e dunche umana voglia.
Ma se pass'oltre, Amor, tuo nome sprezza,
c'altro die cerca; e di quel piu non teme
c'a lato vien contr'a si bassa spoglia.

88

Нæ мын дæттынц мæ цæстытæ æнцой:
Цæхæртæ калынц, хъазынц мын мæ удæй,
Фæфæнды сæ кæцыфæнды рæсугъдæн
Йæ фæдылкæсæг мин хатты куыд уой.

Зæронды низтæй кæд кæнын сæргой,
Хæрзконд чызджытæм цæст уæддæр ныкъулын,
Мæ мондæгтæм дæр бакæнын тæхуды, —
Нæ сæм хъары хæстæг мæлæты кой.

Куы 'хсайа зæрдæ 'рмæст рæсугъды равгмæ,
Йæ цæхæры куы агура йæ цард, —
Æртхутæг фестдзæн иу афон æгасæй.

Кæд уд цæра бæрзонд бæллицты уагыл,
Фæсура кæд Амуры дæр уый дард,
Уæд й' агъудæй фæтæхдзæни æдасæй.

Покоя не дождаться мне от глаз:
В них вечно жадный блеск от вожделенья.
Любую красоту в своем влеченье
Они бы лицезрели тыщу раз.

Хоть я в недугах старческих погряз,
Соблазны мира совращают зренье,
А чувства жаждут только наслажденья,
Не ведая, что близок смертный час.

Коль сердце пленено красою бренной,
Живя во власти одного огня,
Его удел — добычею стать праха.

Когда душа мечтой благословенной
Живет, Амура от себя гоня,
Она из плоти вырвется без страха.

89

Se con lo stile o coi colori avete
alla natura pareggiato l'arte,
anzi a quella scemato il pregio in parte,
che 'l bel di lei piu bello a noi rendete,
poi che con dotta man posto vi sete
a piu degno lavoro, a vergar carte,
quel che vi manca, a lei di pregio in parte,
nel dar vita ad altrui, tutta togliete.
Che se secolo alcuno omai contese
in far bell'opre, almen cedale, poi
che convien c'al prescritto fine arrive.
Or le memorie altrui, gia spente, accese
tornando, fate or che fien quelle e voi
malgrado d'esse, etternalmente vive.

89

Ды ахорæнты иугæндзон рæвдыдæй
Рæсугъды уагæн равдыстай йæ зыд.
Æрдзон хуызтимæ акодтой æмцыд, —
Сæрыстыр чызг уый банкъардта йæ удæй.

Кæд абон дæр æнцон нæу ацы хъуыддаг,
Уæддæр хæссы æхцондзинад дæ дзырд,
Дæ уацмыстæн уыдзæн æнустæм цыт,
Фæлдисæг æрдз сæм бабæллид йæхуыддæг.

Æрдзон рæсугъдыл никуы фæтых лæг,
Фæсыкк вæййынц йæ фæлтæрæнтæ алкæд, —
Цæрæг уд у æрмæст фæнычы хай.

Фæлæ ды хъуыды раздæхтай нæуæг,
Кæддæрты чи цард, уыдоныл æрдзырдтай,
Цæмæй сæ махæн сæнусон кæнай.

Вы красками доказывали смело
Искусства власть в прекраснейших вещах,
С природой уравняв его в правах
И уязвив гордячку столь умело.

Хотя и ныне многотрудно дело,
Вы поразили мудростью в словах,
И вашим сочиненьям жить в веках,
Чтоб прародительницу зависть ела.

Ее красу никто не смог затмить,
Терпя провал в попытках неизменно:
Ведь тлен — удел всех жителей земли.

Но вы сумели память воскресить,
Поведав о былом столь вдохновенно,
Что для себя бессмертье обрели.

90

S'a tuo nome ho concetto alcuno immago,
non e senza del par seco la morte,
onde l'arte e l'ingegno si dilegua.
Ma se, quel c'alcun crede, i' pur m'appago
che si ritorni a viver, a tal sorte
ti serviro, s'avvien che l'arte segua.

90

Фæстаг боныл æдзухæй у мæ хъуыды.
Кæд дуры бауадзын æз цард, уæддæр
Нæй иу барæн фæлдыст æмæ мæлæтæн.

Æз аивадæн арт цæгъдин мæ удæй
Дыккаг хатт ма куы райгуырин уæд дæр...
Хуыцауы фæндæй арæзы æппæт дæр.

О дне последнем мыслю непрестанно,
Хоть в камне силюсь вечное раскрыть,
Но смерть и творчество несовместимы.

Служил бы я искусству постоянно,
Когда б дано мне было снова жить...
Пути Господни неисповедимы.

91

Giunto e gia 'l corso della vita mia,
con tempestoso mar, per fragil barca,
al comun porto, ov'a render si varca
conto e ragion d'ogni opra trista e pia.
Onde l'affettuosa fantasia
che l'arte mi fece idol e monarca
conosco or ben com'era d'error carca
e quel c'a mal suo grado ogn'uom desia.
Gli amorosi pensier, gia vani e lieti,
che fien or, s'a duo morte m'avvicino?
D'una so 'l certo, e l'altra mi minaccia.
Ne pinger ne scolpir fie piu che quieti
l'anima, volta a quell'amor divino
c'aperse, a prender noi, 'n croce le braccia.

91

Йæ кæронмæ æрхæццæ ис мæ цард.
Æз бавзæрстон æппæт фыдты фыдбæллæх,
Фæстаг лæууæнмæ бахæццæ мæ бæлæгъ, —
Ныр мастисыны рæстæг нал у дард.

У аивад мæ удлæууæн, мæ уарт.
Йæ фæрцы федтон дунетæн сæ уæрæх,
Фæлæ-иу мæ мæ цард дæр сайдта арæх, —
Йæ ныллæг цинтæй зæрдæ сонтау рад.

Фæсмон уа, катай — уадз сæ ныр дæхицæн.
Куы ‘рбахæццæ дывæр мæлæт æнцадæй,
Уæд хъуамæ мæн æппæтæй дæр ныббырса?

Хуызæрфыст дæр, стæй дурфæлгонц дæр — ницы,
Дæ уд куы тырна иудадзыг Хуыцаумæ,
Æмæ ма ноджы дзуарылтыгъд хъæбысмæ.

Земного бытия окончен срок.
Проплыв по морю бури и печали,
Мой челн к последней пристани причалил
Час грозного возмездья недалек.

Искусство — мой кумир и мой пророк —
Открыло мне неизреченность дали,
Но и соблазны жизни увлекали —
Их вовремя я отвратить не смог.

К чему теперь укоры и признанья,
Коль смерть двойная подошла к порогу,
И ей принадлежу я без изъятья?

Бессильна живопись, да и ваянье,
Когда душа устремлена лишь к Богу
И на кресте распятому объятью.

92

Le favole del mondo m'hanno tolto
il tempo dato a contemplare Iddio,
ne sol le grazie suo poste in oblio,
ma con lor, piu che senza, a peccar volto.
Quel c'altri saggio, me fa cieco e stolto
e tardi a riconoscer l'error mio;
manca la speme, e pur cresce il desio
che da te sia dal propio amor disciolto.
Ammezzami la strada c'al ciel sale,
Signor mie caro, e a quel mezzo solo
salir m'e di bisogno la tuo 'ita.
Mettimi in odio quante 'l mondo vale
e quante suo bellezze onoro e colo,
c'anzi morte caparri eterna vita.

92

Зæххон æмбисæндтыл мæ рæстæг атад
Æмæ Хуыцаумæ нал хастон мæ куывд.
Мæ уд дывæр тæригъæдты фæсыгъд,
Рæсугъд сæнттæй мæ цыбыр зонд æрбатар.

Æндæртæй уæлдай басыгъдтæн цъæх арты.
Фæсмоны уысм æрæджиау фæзынд,
Фæлæ æнæсайд ныр уыдзæн мæ дзырд:
Кæдмæ цæрон — уыдзынæ Ды мæ катай.

Уæдæ, Хуыцау, æххуысгæнæг фæуы,
Ныллыг мын кæн мæ цардвæндаг æмбисыл,
Æндæр хуыздæрмæ нал кæсын æз абон.

Зæххон царды мын адджындæр цы уыд —
Ныррох кæндзынæн, къух сыл рогæн исын
Æрæджиауы ирвæзты сæраппонд.

Мирские басни времени лишили,
Чтоб с Господом побыть наедине.
И я, забыв о Нем, грешил вдвойне
Настолько небылицы дух смутили,

Да не в пример другим и ослепили.
Уж поздно ныне каяться в вине,
Но велико желание во мне
Одним Тобою жить, пока я в силе.

Так пособи, Господь мой дорогой,
И сократи мне путь наполовину —
Иного нет желанья и стремленья.

Все, что ценил я в суете земной,
Перечеркну, забуду и отрину
Во имя долгожданного спасенья.

93

Non e piu bassa o vil cosa terrena
che quel che, senza te, mi sento e sono,
onde a l'alto desir chiede perdono
la debile mie propia e stanca lena.
Deh, porgi, Signor mio, quella catena
che seco annoda ogni celeste dono:
la fede, dico, a che mi stringo e sprono;
ne, mie colpa, n'ho grazia intiera e piena.
Tanto mi fie maggior, quante piu raro
il don de' doni, e maggior fia se, senza,
pace e contento il mondo in se non have.
Po' che non fusti del tuo sangue avaro,
che sara di tal don la tuo clemenza,
se 'l ciel non s'apre a noi con altra chiave?

93

Мæнæй æлгъагдæр нæй зæххыл цæрæг.
Дæу ферох кодтон, аныгъуылдтæн марджы,
Мæ удæн уаид иунæг хъуыддаг адджын:
Куы атонин мæ рæхыстæн сæ цæг.

Сæрибар мын Ды ма бакæ хæлæг,
Цæмæй бæрзонд цин ахъаза мæ уæнджы, —
Æууæнкмæ здæхын никæд у æрæджы,
Мæнæй-иу айрох хаттæй-хатт æцæг.

Æппæт хæрзтæй æууæнк куы у нымаддæр,
Æнæ ‘ууæнкæй нæу иуæн дæр цæргæ,
Нæй удæнцой æнæ ‘ууæнкæй ыссарæн.

Ды дунейы сæрвæлтау туг ныккалдтай,
Уый зоны алчи, фæлæ нæй лæгмæ
Дæгъæлтæ арвæй. Удæнцой кæм ара?

Нет твари, чтоб была меня подлей.
Забыв Тебя, грешу без покаянья,
Но живо сокровенное желанье
Порвать оковы собственных цепей.

Господь, из плена вызволи скорей,
Чтоб высшее познать благодеянье.
О вере говорю не в оправданье —
Грешил я часто небреженьем к ней.

Она средь всех даров — наш клад бесценный,
И без нее всяк смертный обречен:
Его душе не будет утешенья.

Ты пролил кровь за беды всей Вселенной.
О жертве знает мир, но он лишен
Ключей от неба. Как обресть спасенье?

94

Scarco d'un'importuna e greve salma,
Signor mie caro, e dal mondo disciolto,
qual fragil legno a te stanco rivolto
da l'orribil procella in dolce calma.
Le spine e ' chiodi e l'una e l'altra palma
col tuo benigno umil pietoso volto
prometton grazia di pentirsi molto,
e speme di salute a la trist'alma.
Non mirin co' iustizia i tuo sant'occhi
il mie passato, e 'l gastigato orecchio;
non tenda a quello il tuo braccio severo.
Tuo sangue sol mie colpe lavi e tocchi,
e piu abondi, quant'i' son piu vecchio,
di pronta aita e di perdono intero.

94

Зæххон царды фыдтухитæй ирвæзт,
Хуыцау, æрмæст Дæумæ тырнын мæ сæнтты,
Мæ чысыл бæлæгъ уылæнты æхсæнты
Фæстаг лæууæны баурæдтон æз.

Ды — дзуарылтыгъд дæ — махæй дæ иртæст
Фыдгулы къухæй, о, дæ ныфс нæ сæтты,
Дæ цæстæнгас нын удыхос куы дæтты,
Æгас дуне Дæ ныфсæй у æххæст.

Мæ карз тæрхон — Дæ цæстыты нывгонд.
О, курын дæ, фæкæн мæ ивгъуыд рох,
Ныууром, цæй, дæ тæрхонхæссæг къух.

Мæ уды ссыгъдæгæн — мæ туг нывонд,
Зæрондимæ куыд уыдзæни дæ тох? —
Куы дын уыдтæн æз хъалондар æдзух.

От гнета суетного отрешен,
К Тебе, Господь, я полон устремленья,
А утлый челн, преодолев теченье,
К последней гавани мной приведен.

К кресту Ты палачами пригвожден
В венце терновом. Но не осужденье
Лик скорбный шлет нам, грешным, а прощенье.
К Тебе весь мир в надежде обращен.

И я, свой приговор в очах читая,
Молю, чтоб Ты не слышал о былом.
Останови карающую длань!

Да будет в искупленье кровь святая,
И сжалься над несчастным стариком —
За жизнь платил немалую я дань.

95

Carico d'anni e di peccati pieno
e col trist'uso radicato e forte,
vicin mi veggio a l'una e l'altra morte,
e parte 'l cor nutrisco di veleno.
Ne propie forze ho, c'al bisogno sieno
per cangiar vita, amor, costume o sorte,
senza le tuo divine e chiare scorte,
d'ogni fallace corso guida e freno.
Signor mie car, non basta che m'invogli
c'aspiri al ciel sol perche l'alma sia,
non come prima, di nulla, creata.
Anzi che del mortal la privi e spogli,
prego m'ammezzi l'alta e erta via,
e fie piu chiara e certa la tornata.

95

Кæд ме рагъыл ис азты уæз æвæрд,
Дывæр мæлæт мæ фæсхъус кæд ныууасы,
Уæддæр ма зæрдæ марджы хъæстæ уарзы:
Ныллæг монцтæм цагъары у лæвæрд.

Лæвæрттæ — мæнг, æгæр карз у хъысмæт,
Æз дун-дунетыл бафтауин мæ азым,
Фæлæ нæй тых, куы нæ уай Ды мæ разы.
Æндæр хорзæхтæ — иууыл дæлдзæх уæнт.

Дæумæ цæуын мæ арфæйаг куывдимæ
Æмæ Дæ курын, Стыр Хуыцау, æххуыс:
Æруæззау уд, куы райгуырди гъеуæдæй

Æмæ йæ Ды куы агурай дæхимæ,
Фæкъаддæр кæн, о, курын дæ, йæ тыхст,
Цæмæй Уæлæрвты балæууа Дæ фæндæй.

Согбенный ношей прожитых годов,
Когда уж смерть двойная пышет хладом,
Я все еще питаю сердце ядом,
Живя в плену пороков и грехов.

Посулы лживы, и мой рок суров.
Тщусь бросить миру вызов гневным взглядом,
Да мало сил, когда Тебя нет рядом.
Привычки, жизнь — все изменить готов.

К Тебе стремлюсь с молитвою усердной
И пособить прошу, Господь родной:
Душа не столь легка, как при рожденье.

И, вызволяя дух из плоти смертной,
Укороти — молю — подъем крутой,
Чтоб состоялось к небу восхожденье.

96

Mentre m'attrista e duol, parte m'e caro
ciascun pensier c'a memoria mi riede
il tempo andato, e che ragion mi chiede
de' giorni persi, onde non e riparo.
Caro m'e sol, perc'anzi morte imparo
quant'ogni uman diletto ha corta fede;
tristo m'e, c'a trovar grazi' e mercede
negli ultim'anni a molte colpe e raro.
Che ben c'alle promesse tua s'attenda,
sperar forse, Signore, e troppo ardire
c'ogni superchio indugio amor perdoni.
Ma pur par nel tuo sangue si comprenda,
se per noi par non ebbe il tuo martire,
senza misura sien tuo cari doni.

96

Æдзæм æрхæндæг, тыхст æмæ рыстимæ
Фæагурын мæ ивгъуыд бонты рад—
Парахатæй куы сыгъд мæ риуы арт—
Нæ сæ фæхæсдзæн карз рохуат йæхимæ.

Куыд æрæгмæ йæ бамбары нæ хивæнд,
Кæй у хæрзцыбыр а зæххыл нæ цард.
Æз ивгъуыдæн йæ риуы садзын кард,
Мæ зæрондæн дæр нал кæнын тæригъæд.

Дæумæ куы у, Бæрзонд Хуыцау, мæ куывд,
Æрæгфæсмон куы кæнын æз мæ митыл,
Дæ карз тæрхон ма, ауу, æрцæудзæн хаст?

Фæстаг уысм хъуамæ базонон рæвдыд:
Кæй фæхастон æргом мæ хъыг, мæ цинтæ,
Гъе, уый тыххæй мæ айс мæлæты тас.

С тоской щемящей, болью и волненьем
Я мыслями тянусь к прошедшим дням
И всем столь бурно прожитым годам,
Которые не вычеркнуть забвеньем.

Как поздно понимаем с сожаленьем,
Сколь кратка жизнь, отпущенная нам!
Вот и казнюсь я за былое сам,
И вряд ли старость служит искупленьем.

Ужель, Господь, я буду осужден,
Хоть обращаюсь лишь к Тебе в молитвах,
За позднее раскаянье в грехах?

И я пред смертью должен быть прощен
За взлеты и паденья в тяжких битвах,
Чтоб душу не терзал предсмертный страх.

97

Di morte certo, ma non gia dell'ora,
la vita e breve e poco me n'avanza;
diletta al senso, e non pero la stanza
a l'alma, che mi prega pur ch'i' mora.
Il mondo e cieco e 'l tristo esempro ancora
vince e sommerge ogni prefetta usanza;
spent'e la luce e seco ogni baldanza,
trionfa il falso e 'l ver non surge fora.
Deh, quando fie, Signor, quel che s'aspetta
per chi ti crede? c'ogni troppo indugio
tronca la speme e l'alma fa mortale.
Che val che tanto lume altrui prometta,
s'anzi vien morte, e senza alcun refugio
ferma per sempre in che stato altri assale?

97

Нæ зонын æз, кæд æрхуысдзæн мæ арт,
Мæ цард æрбатар иу уысмы æрттывдау.
Фæлмæцы уд зæххон цинты рæвдыдæй
Æмæ кæсы, кæд æрцæудзæн йæ рад.

Æлгъаг миты бæрзондмæ схызт нæ цард
Æмæ цæры нæ Дуне масты ‘вдылдæй.
Рæстдзинад — рох, ысхицау мæнг æвыдæй,
Нæ рухс аргъуан йæ бындзарæй ныккалд.

Мæ уд уæззау дызæрдыгæй куы рафтыд,
Цы уыдзæн уæд, Бæрзонд Хуыцау, дæ фæнд?
Рæстаг æууæнк æрмынæг ис йæхицæн.

Мæлæт йæ рады алкæй дæр æййафы.
Дæ фæндæй нын цы рухс уыдзæн лæвæрд,
Нæ маст нын уый хæрзауыдæнæй ивдзæн?

Не знаю я, когда мой час пробьет,
А жизнь прошла, как краткое мгновенье.
Душа, презрев мирские искушенья,
Томится, ожидая свой черед.

Достигнув в подлости больших высот,
Наш мир живет в греховном ослепленье.
Им правит ложь, а истина — в забвенье,
И рухнул светлых чаяний оплот.

Мой дух в сомненьях тяжких пребывает.
Каков же будет, Господи, ответ?
Ведь угасает вера в справедливость.

Раз смерть врасплох любого настигает,
Ужель обещанный Тобой свет
Ее заставит гнев сменить на милость?

98

S'avvien che spesso il gran desir prometta
a' mie tant'anni di molt'anni ancora,
non fa che morte non s'appressi ognora,
e la dove men duol manco s'affretta.
A che piu vita per gioir s'aspetta,
se sol nella miseria Iddio s'adora?
Lieta fortuna, e con lunga dimora,
tanto piu nuoce quante piu diletta.
E se talor, tuo grazia, il cor m'assale,
Signor mie caro, quell'ardente zelo
che l'anima conforta e rassicura,
da che 'l propio valor nulla mi vale,
subito allor sarie da girne al cielo:
che con piu tempo il buon voler men dura.

98

Куыд цæуынц азтæ — тынгдæр уарзæм цард,
Кæны тыхджындæр азтимæ нæ фæндон.
Мæ цардвæндагæй амондджын нæ фæдæн,
Фæлæ мæлæт дæр, нæй, нæ кæны тагъд.

Мæ удмæ ма цы хорз кæсы, цы кад,
Цæстырухс нын кæд хъизæмар нывæнды,
Стæй удхайраг фæсмон æмæ дызæрдыг
Кæд царды кæрон тынгдæр сты нымад?

Мæ хорз Хуыцау, мæ тухиты ухеры
Кæд бамбарай, кæд бакæнай мæ мæт,
Уæд банкъардзынæн аивады цинад,

Фæлæ ныззауыат, базæронд мæ гени,
Æз рагæй курын а зæххыл æнцой —
Æгæр кастæй мынæг кæны тырнынад.

С годами тяга к жизни все сильней.
Чем больше прожил — пуще и желанье.
Невесело мое существованье,
Но медлит смерть прервать теченье дней.

На что же уповать душе моей,
Коль путь к прозренью дан нам чрез страданья,
А страхи или разочарованья
На склоне лет становятся острей?

Когда за муки бесконечных бдений
И я вознагражден, Господь родной,
То обретаю веру на спасенье.

Но постарел и выдохся мой гений,
И мне давно пора бы на покой —
От долгих ожиданий глохнет рвенье.

99

Non fur men lieti che turbati e tristi
che tu patissi, e non gia lor, la morte,
gli spirti eletti, onde le chiuse porte
del ciel, di terra a l'uom col sangue apristi.
Lieti, poiche, creato, il redemisti
dal primo error di suo misera sorte;
tristi, a sentir c'a la pena aspra e forte,
servo de' servi in croce divenisti.
Onde e chi fusti, il ciel ne die tal segno
che scuro gli occhi suoi, la terra aperse,
tremorno i monti e torbide fur l'acque.
Tolse i gran Padri al tenebroso regno,
gli angeli brutti in piu doglia sommerse;
gode sol l'uom, c'al battesmo rinacque.

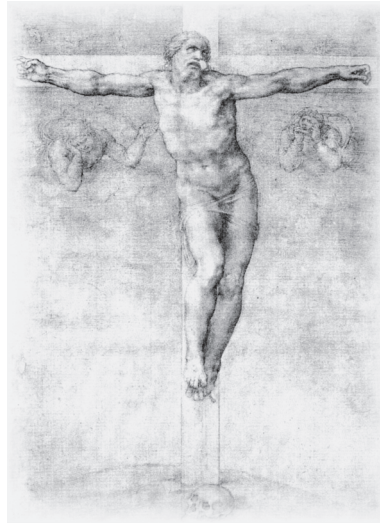

99

Ræстаг зæрдæтæ сты бынтон къæмдзæстыг
Æмæ æмбары алкæцы зæххон:
Йæ рыст суынын кæмæн баци æргом,
Кæй туг ныккалд йæ сæрибары бæсты.

Зæххон лæгæн нæма зыдта йæ хъæстæ
Йæ хъыг хæссын кæмæн уыди йæ бон,
Æнусон рисæй чи срухс кодта бон,
Йæ хъизæмар ын чи хæссы æдæрсгæ.

Куыддæр уæлæрвтæм сыхъуыст ацы цин, —
Æлгъаг дуне йæ бындзараей ныррызти,
Зæхх аскъуыдтæ, фæстæмæ згъордтой дæттæ.

Фыдбон æмæ фыдæхы дуг фæци,
Дæлимонтыл æфхæрды ехс æртыхсти.
Лæг дзуаримæ хæссы йæ сыгъдæг фæндтæ.

Все честные сердца полны смущенья,
И каждый смертный осознал нутром,
Кто путь к спасенью указал перстом,
Добыв своею кровью искупленье.

Наш мир не знал с момента сотворенья,
Чтоб кто-то, болью за людей ведом
И вечным опечаленный грехом,
Пошел, как Ты, на крест и на мученья.

Едва до неба эта весть дошла,
Как тварный мир сотрясся от удара —
Разверзлась твердь и потекли вспять реки.

И пало царство зависти и зла,
А черных демонов постигла кара.
Зажглась с крещеньем вера в человеке.

100

Al zucchero, a la mula, a le candele,
aggiuntovi un fiascon di malvagia,
resta si vinta ogni fortuna mia,
ch'i' rendo le bilance a san Michele.
Troppa bonaccia sgonfia si le vele,
che senza vento in mar perde la via
la debil mie barca, e par che sia
una festuca in mar rozz'e crudele.
A rispetto a la grazia e al gran dono,
al cib', al poto e a l'andar sovente
c'a ogni mi' bisogno e caro e buono,
Signor mie car, ben vi sare' niente
per merto a darvi tutto quel ch'i' sono:
che 'l debito pagar non e presente.

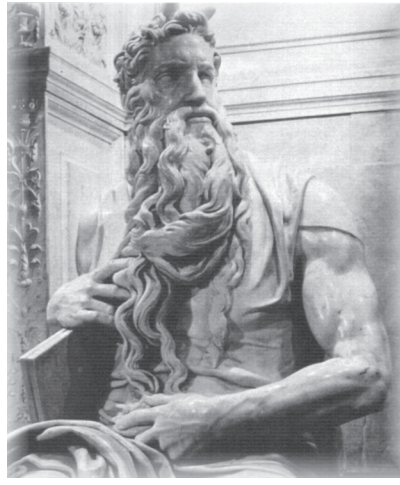

100

Хæргæвс, сæкæр, æхцон хæрздæфы мæрт,
Стæй ноджыдæр ма диссаджы мыддæттæ, —
Лæвæртты тæраз фыруæзæй æрсæтты —
Мыкалгабыræн табу, табу уæд!

Мæнæн æрцыд уæлдай тыхтæ лæвæрд,
Зынтæн æз иуæй н' ахизин сæ сæрты,
Æнæ пæлæзæй денджызы уылæнты
Æрбайсæфид мæ бæлæгъæн йæ фæд.

Æз аивадæн, цæхх-кæрдзыны аргъæн,
Гъе, стæй дæ фарнæн, о, Бæрзонд Хуыцау,
Лæггад фæкодтон — басыгъдтæн цырагъау.

Кæны рæсугъддæр хæс фидгæйæ цард.
Дæ рард курдиат — хорзæхты зынаргъдæр, —
Нырма дæр дæн дæ хæсджыныл нымад.

Ослица, сахар, чад паникадил,
Мальвазии бочонок в дополненье —
Перетянули чашу подношенья.
Хвала тебе, архангел Михаил!

Хоть чувствую прилив немалых сил,
Не одолеть мне одному теченье.
Ладью поглотят волны в исступленье,
Рискни я выйти в море без ветрил.

За милость высшую, родной мой Боже,
Насущный хлеб и радость быть творцом
Я не щадил себя и лез из кожи.

Но всякий долг будь красен платежом.
Твой редкий дар всех благ земных дороже,
И я живу покамест должником.

101

Per croce e grazia e per diverse pene
son certo, monsignor, trovarci in cielo;
ma prima c'a l'estremo ultimo anelo,
goderci in terra mi parria pur bene.
Se l'aspra via coi monti e co 'l mar tiene
l'un da l'altro lontan, lo spirto e 'l zelo
non cura intoppi o di neve o di gelo,
ne l'alia del pensier lacci o catene.
Ond'io con esso son sempre con voi,
e piango e parlo del mio morto Urbino,
che vivo or forse saria costa meco,
com'ebbi gia in pensier. Sua morte poi
m'affretta e tira per altro cammino,
dove m'aspetta ad albergar con seco.

101

Æмбæлдзыстæм Уæлæрвты, монсиньор,
Нæй дзуарæвæрдæн, тухитæн фæливæн,
Фæлæ мæ цæст кæдмæ æрттива,
Уæдмæ дæ хъуамæ а зæххыл уынон.

Æгæрон дæрддзæг, хæхтæ æмæ дон
Нæ ахицæныл атардтой сæхи фæнд, —
Зæрдæйы кондæн никæд вæййы ивæн
Æмæ фыццагау мах цæрæм æнгом.

Урбинойы мæлæт зын у уромын, —
Цæстысыгæй йæ раздахæн куы нæй,
Ныраæй фæстæмæ демæ дæн æрмæстдæр.

Уæвгæ мæ хъысмæт мæн йæ карзæй домы,
Мæ балцвæндаг æз цыд фæуон цæмæй,
Æмæ æрдхæрдтæн ацæуон сæ фæстæ.

Мы встретимся на небе, монсиньор,
Раз крест и муки были не напрасны.
Но я хочу и здесь вас видеть страстно,
Покамест не угаснет с жизнью взор!

Пусть расстоянья, цепи снежных гор
И реки нас разъединяют властно,
А мы близки сердцами ежечасно,
Не изменяя дружбе до сих пор.

Осиротев без верногоУрбино,
Которого слезами не вернуть,
Отныне мыслями я только с вами,

Хоть слышу, как настойчиво судьбина
Повелевает мне закончить путь,
Чтоб встретиться с ушедшими друзьями.

EPITAFFI

* * *

In noi vive e qui giace la divina
belta da morte anz'il suo tempo offesa.
Se con la dritta man face' difesa,
campava. Onde nol fe'? Ch'era mancina.

* * *

Se qui son chiusi i begli occhi e sepolti
anzi tempo, sol questo ne conforta:
che pieta di lor vivi era qua morta;
or che son morti, di lor vive in molti.

102

ЭПИТАФИТÆ

* * *

Æнустæм бафынæй йæ рæсугъд уд.
Нæ ацыдаид цардæй афтæ раджы,
Куы архайдтаид рахиз къухы руаджы,
Фæлæ, мæгуырæг, галиуæг чызг уыд.

* * *

Йæ цæстытæ æрцъынд ысты, уæууæй.
Кæд бабадтыстæм сидзæры уæрдоны,
Уæддæр нын ныфс дæтты æрхæндæг боны,
Æмæ нæ риуты марджы хъæстæ нæй.

* * *

Почила сном прекрасная душа.
Она бы с жизнью рано не рассталась,
Когда б рукою правой защищалась.
Но дева, на беду, была левша.

* * *

Увы, сомкнулись очи навсегда.
Но служит утешеньем в дни печали,
Что, хоть мы сиротами ныне стали,
Сердца добрее сделала беда.

103

* * *

Deh serbi, s'e di me pietate alcuna
che qui son chiuso e dal mondo disciolto,
le lacrime a bagnarsi il petto e 'l volto
per chi resta suggetto alla fortuna.

* * *

- Perche ne' volti offesi non entrasti
dagli anni, Morte, e c'anzi tempo i' mora?
- Perche nel ciel non sale e non dimora
cosa che 'nvecchi e parte il mondo guasti.

103

* * *

Æвзонг удыл ныффæлдæхт уазал дур,
Нæ базыдта фыдæхдзинад йæ царды.
О, ма йыл ку, дæ цæссыгтæ сæ рады
Хъæудзысты уый, кæй ма рæвдауы хур.

* * *

— Æвзонг уды цæмæн айстай, æгъатыр,
Хæрзæрæдтæ дæ рох фесты, мыййаг?
— О уыдоны сæ тæригъæдты уаг
Æркæндзæн с' алкæй ингæнмæ йæ рады.

* * *

Юнец под хладным камнем мирно спит.
Он в жизни не успел познать страданья.
Не плачь по нем и сохрани рыданья
Для тех, кого судьба пока щадит.

* * *

— Жестокая, зачем юнца сгубила,
Забыв вконец о дряхлых стариках?
— Они погрязли в тягостных грехах,
И ждет их всех один исход — могила.

* * *

Non volse Morte non ancider senza
l'arme degli anni e de' superchi giorni
la belta che qui giace, accio c'or torni
al ciel con la non persa sua presenza.

* * *

La belta che qui giace al mondo vinse
di tanto ogni piu bella creatura,
che morte, ch'era in odio alla natura,
per farsi amica a lei, l'ancise e stinse.

104

* * *

Цы рæсугъддзинад ам æрцыд ныгæд,
Уый бахызта мæлæт уæззау фыдазтæй,
Фыдтухитæ æмæ фыднизты карзæй,
Цæмæй сыгъдæг уа уалдзæгау йæ фæд.

* * *

Цы рæсугъд хуыссы ам — йæ бон уыдис
Æппæт диссæгты бакæна йæ ауон,
Фæлæ фæдары æрдз мæлæтæй хъалон
Æмæ æрцыдис уайтæккæ дæр ист.

* * *

Ту красоту, что здесь погребена,
Не стала смерть испытыват годами,
Недугами и тяжкими грехами,
Чтоб девственной осталась, как весна.

* * *

Лежащая здесь красота могла
Затмить любое на земле творенье.
Но, будучи с природою в боренье,
Смерть чудо совершенства прибрала.

105

* * *

Qui son de' Bracci, deboli a l'impresa
contr'a la morte mia per non morire;
meglio era esser de' piedi per fuggire
che de' Bracci e non far da lei difesa.

* * *

Qui son sepulto, e poco innanzi nato
ero: e son quello al qual fu presta e cruda
la morte si, che l'alma di me nuda
s'accorge a pena aver cangiato stato.

105

* * *

Уый Браччиты мыггагæй хаста фæд.
Æвæццæгæн, ам къухтæй рацыд мыггаг,
Куы рацыдаид къæхтæй ацы хъуыддаг, —
Нæ йæ айстаид афтæ тагъд мæлæт.

* * *

Æвзонджы бонтæ атахтысты дард.
Куы рахызт гуырдзæй,— уд æнусмæ ацыд,
Нæ бамбæрста æндæр хуызы куыд бацыд,
Куыд æссардта æндæр хуыздæр бынат.

* * *

Из рода Браччи он происходил.
Видать, от рук исходит их прозванье.
Имей он также и к ногам призванье,
То смерти б избежал в расцвете сил.

* * *

Промчалось мигом время молодое.
Покинув плоть, душа навек ушла
И не заметила, как обрела
Пристанище себе совсем иное.

* * *

Non puo per morte gia chi qui mi serra
la belta, c'al mortal mie largir volse,
renderla agli altri tutti a chi la tolse,
s'alfin com'ero de' rifarmi in terra.

* * *

L'alma di dentro di fuor non vedea,
come noi, il volto, chiuso in questo avello:
che se nel ciel non e albergo si bello,
trarnela morte gia ma' non potea.

106

* * *

Фын æмæ тарыл чи бафтыдта мæн,
Уый хъуамæ дуне рухс кæнид йæ фæндæй,
Æсраст кæнид æппынфæстаг йæ рæдыд, —
Рæсугъддзинадæн нæу йæ бынат мæр.

* * *

Уд йемæ царди, фæлæ никуы скодта кой,
Цы рухс цæсгом æдзæм мæр айста.
Уæлæрвты нæм куы нæ кæсид æнцой,
Рæсугъддзинад мæлæт уæд никуы байсид.

Тот, кто обрек меня на сон и тьму,
Не должен мир лишать очарованья
И пусть исправит злобное деянье —
Ведь красота в земле мне ни к чему.

* * *

Живя внутри, душа не оценила
Лик, что сокрыт под хладною плитой.
Когда б не ждал на небесах покой,
Смерть никогда красу бы не сгубила.

107

* * *

Se dalla morte e vinta la natura
qui nel bel volto, ancor vendetta in cielo
ne fie pel mondo, a trar divo il suo velo
piu che mai bel di questa sepoltura.

* * *

Qui son chiusi i begli occhi, che aperti
facen men chiari i piu lucenti e santi;
or perche, morti, rendon luce a tanti,
qual sie piu 'l danno o l'util non sian certi.

107

* * *

Кæд цин кæны мæлæт ныræй фæстæмæ,
Уæддæр æрцæудзæн ист рæсугъды маст:
Рæсугъд æнæмæнгæй æрцæудзæн хаст
Уæларвбæстæмæ саумæры хъæстæйæ.

* * *

Йæ цæстытыл ын тарф фынæй æртыхст.
Сæ цæргæйæ уыдысты дзаг тæмæнæй,
Ныр нæ уынгæг бон батавынц сæ фæндæй,
Фæрог кæнынц уæззау цæссыджы рыст.

* * *

Хоть смерть полна отныне ликованья,
Но будет красота отомщена
И из сырой земли вознесена
К высотам недоступным мирозданья.

* * *

Покорены навеки очи сном.
Они при жизни свет нам излучали
И ныне озаряют в дни печали,
А потому не так тяжел слез ком.

108

* * *

Qui son morto creduto; e per conforto
del mondo vissi, e con mille alme in seno
di veri amanti; adunche a venir meno,
per tormen' una sola non son morto.

* * *

Se l'alma vive del suo corpo fora,
la mie, che par che qui di se mi privi,
il mostra col timor ch'i' rendo a' vivi:
che nol po far chi tutto avvien che mora.

108

* * *

Куыд дзурынц, афтæ ам ныгæд æрцыдтæн.
Фæцардтæн адæмæн, сæ зæрдæты — мæ ном.
Ныр дæр ма бирæтæ мæ кой кæнынц æргом.
Кæд афтæ у, уæд дзæгъæлы нæ цардтæн.

* * *

Мæ уд цæры, йæ къодахæй фæхауд,
Фæлæ мæ кой зæххыл нæ сысы,
Уæздан ныхасæй алчи мæн фæмысы,
Мæлæт йæхæдæг къæхты бынмæ ‘рхауд.

* * *

Здесь погребен я, как молва считает.
Жил для людей и ныне в их сердцах.
Раз имя не забылось на устах,
Людская память жизнь мне продлевает.

* * *

Жива моя душа, оставив плоть.
Но память обо мне не угасает,
И всяк лишь добрым словом поминает.
Так, значит, смерть сумел я побороть.

109

* * *

La carne terra, e qui l'ossa mie, prive
de' lor begli occhi e del leggiadro aspetto,
fan fede a quel ch'i' fu' grazia e diletto
in che carcer quaggiu l'anima vive.

* * *

Se fussin, perch'i' viva un'altra volta,
gli altru' pianti a quest'ossa carne e sangue,
sarie spietato per pieta chi langue
per rilegar lor l'alma in ciel disciolta.

109

* * *

Ædзæм тары ныххаудтæн æз дæлдæр,
Æрæнцадысты ме уæнгтæ сæ рыстæй.
Кæд рагбонтæ цыфæнды рухс уыдысты,
Зæххон цард удæн — ахæстон уæддæр.

* * *

Нæ мæ фæнды мæрдтыбæстæй ыздæхын,
Хæкъуырцкуыдæй дæлдон нæ кæны маст,
Цæмæй фыдæхмæ ма рахиза уарзт, —
Уæларвбæстæм æдæрсгæ уд фæтæхы.

* * *

Останки обрели покой в тиши,
И сожаленья о былом напрасны.
Как ни были дни юности прекрасны,
Земная жизнь — темница для души.

* * *

Не надо воскрешать меня из праха
И обращать рыданья в плоть и кровь,
Чтоб злом не обернулась бы любовь.
Душа на небесах не знает страха.

110

* * *

S'i' fu' gia vivo, tu sol, pietra, il sai,
che qui mi serri, e s'alcun mi ricorda,
gli par sognar: si morte e presta e 'ngorda,
che quel ch'e stato non par fusse mai.

* * *

I' temo piu, fuor degli anni e dell'ore
che m'han qui chiuso, il ritornare in vita,
s'esser puo qua, ch'i' non fe' la partita;
po' c'allor nacqui ove la morte muore.

110

* * *

Кæй цардтæн æз, уый дур зоны æрмæстдæр.
Æппæт иннæтæн у мæ цард фынау.
Мæ ивгъуыдыл ысхæцыд тау,
Мæ уды арт ныххуыссыди мæ фæстæ.

* * *

Кæд бонты цыдæй дæн æз дæр ирвæзт,
Уæд нал бафæндид раздæхын мæн цардмæ.
Фæлæ мæ цард куы цæуа иугæр дарддæр,
Уæд абон сидын сау мæлæтæн хæст.

* * *

Что жил я, знаем мы с тобою, камень,
А остальным кажусь далеким сном.
Все ныне в прошлом — поросло быльем,
И навсегда угаснул сердца пламень.

* * *

Став неподвластным годам и часам,
Я не хотел бы к жизни возродиться,
Но коль такому суждено случиться,
Отныне вечность смерти не отдам!

111

* * *

De' Bracci nacqui, e dopo 'l primo pianto,
picciol tempo il sol vider gli occhi mei.
Qui son per sempre; ne per men vorrei,
s'i' resto vivo in quel che m'amo tanto.

* * *

Piu che vivo non ero, morto sono
vivo e caro a chi morte oggi m'ha tolto;
se piu c'averne copia or m'ama molto,
chi cresce per mancar, gli e 'l morir buono.

111

* * *

Мæ кад хæссын æз Браччиты мыггагæй.
Æвзонджы бонтæ атахтысты тагъд,
Мæ кой ма у кæд искæмæн зынаргъ,
Хуыздæр амонд нæ агуырдтон уæд цардæй.

* * *

Кæд амардтæн, уæддæр ма дæн æгас.
Кæй уарзтон, уыдон абон дæр мæн уарзынц,
Тæхудиаг, мæлæтæй чи фæхъазы,
Гъе, стæй йæ фæстæ чи ныууадзы уарзт.

* * *

Происхожу из рода славных Браччи.
Промчались мигом юности года.
Раз память обо мне жива всегда,
Иной я не желал себе удачи.

* * *

Я ожил сызнова, хоть и мертвец,
И дорог всем, с кем смерть нас разлучила.
Блажен, чьим чувствам не страшна могила,
Кто смертью не кладет любви конец!

112

* * *

Per sempre a morte, e prima a voi fu' dato
sol per un'ora; e con diletto tanto
porta' bellezza, e po' lasciai tal pianto
che 'l me' sarebbe non esser ma' nato.

* * *

Qui sol per tempo convien posi e dorma
per render bello el mie terrestre velo;
che piu grazia o belta non have 'l cielo,
c'alla natura fussi esempro e norma.

112

* * *

Ægъатыр мæлæт акодта мæн йемæ.
Хæрзцыбыр уыд сымахимæ мæ цард,
Æнæ мæн ныр кæут, кæнут æнкъард,
Фæлтау куынæ фæзындаин дунемæ.

* * *

Æрæнцадтæн... Ныффынæй дæн мæ рисы.
Кæд дурфæлгонцы бацæра мæ хуыз,
Бæрзонд-бæрзонд фæцæудзынæн уæд æз,
Мæ цырт уыдзæн мæ рæсугъды æвдисæн.

* * *

Жестокой смерти отдан я отныне.
Недолго довелось мне с вами жить,
И вашу боль и горечь не избыть —
Уж лучше б не было меня в помине.

* * *

Покоюсь тут, забывшись сном навечно.
Когда бессмертье в камне обрету,
Я вознесусь, оставив красоту
Как образец природы безупречной.

113

* * *

Perc'all'altru' ferir non ave' pari
col suo bel volto il Braccio che qui serro,
morte vel tolse e fecel, s'io non erro,
perc'a lei ancider toccava i men chiari.

* * *

S'avvien come fenice mai rinnuovi
qui 'l bel volto de' Bracci di piu stima,
fie ben che 'l ben chi nol conosce prima
per alcun tempo il perda e po' 'l ritruovi.

113

* * *

Чеккинойы æстæгдар ардæм — хаст,
Йæ рæсугъдæй нæ дуне дисы ‘фтыдта,
Фæлæ йæ сау мæлæт æваст æрсырдта
Æрцыди дидинæг бындзарæй карст.

* * *

Йæ дурфæлгонцы райгас уыдзæн Браччи.
Йæ уæнгты рыг æрцæгъддзæн Феникс-маргъау,
Кæй нæ уырны дзæнæты рæсугъд аргъау,
Уый бакæсæд æмæ æмбардзæн алцы.

* * *

Чеккино, чьи останки здесь храню,
Пленял весь мир невиданной красою.
И смерть ревнивая своей косою
Цветок сразить решила на корню.

* * *

И в изваянье Браччи оживет,
Как птица Феникс, прах с себя стряхая.
Кто не знавал еще блаженства рая,
Пусть сам на чудо глянет и поймет.

114

* * *

Se, vivo al mondo, d'alcun vita fui
che gli e qui terra or la bellezza mia,
mort'e non sol, ma crudel gelosia
c'alcun per me non mora innanzi a lui.

* * *

Col sol de' Bracci il sol della natura,
per sempre estinto, qui lo chiudo e serro:
morte l'ancise senza spada o ferro,
c'un fior di verno picciol vento il fura.

114

* * *

Мæ рæсугъдæй æрдхæрдтæн хастон цинтæ,
Мæ рæсугъдæй ма аззади фæнык,
Уæлæуыл чи баззад, тæрсынц ныр тынг, —
Фыццагдæр сæ мæныл æмбæлдзæн чидæр.

* * *

Фæзынд æм удхæссæг бынтон æваст, —
Æссардтам Браччийы йæ хуыссæнуаты мардæй,
Фыдтохты, мыййаг, не ‘рхауди уый кардæй, —
Дымгæйы уæзæй дидинæг фæсаст.

* * *

При жизни я пленял друзей красою,
А ныне от нее остался прах.
Живущих обуял смертельный страх,
Что кто-то раньше встретится со мною.

* * *

Подстерегла костлявая рука,
И Браччи мертвым мы нашли в постели
Он был сражен не шпагой на дуэли —
Сквозняк зимой смертелен для цветка.

115

* * *

I' fui de' Bracci, e qui mie vita e morte.
Sendo oggi 'l ciel dalla terra diviso,
toccando i' sol del mondo al paradiso,
anzi per sempre serri le suo porte.

* * *

Deposto ha qui Cecchin si nobil salma
per morte, che 'l sol ma' simil non vide.
Roma ne piange, e 'l ciel si gloria e ride,
che scarca del mortal si gode l'alma.

115

* * *

Уыдтæн æз Браччи, ныр мæ царды мæт
Нынныхъуырдта æдзæмдзинады афтид.
Куыддæр фæзындтæн æз уæлæрвтæм, афтæ
Дзæнæты дуæрттæ ‘рцыдысты æхгæд.

* * *

Чеккино ацыд, ахицæн йæ цардæй,
Æнусбонтæм æрхуыссыди йæ рухс.
Рим бамæгуыр, Уæлæрвтæ та сты буц, —
Йæ уд ын айстой кадæй æмæ радæй.

* * *

Я Браччи был, а ныне пустота
Разверзлась будто бы в немом укоре.
Едва вознесся к небу я, и вскоре
За мной закрылись райские врата.

* * *

Лежит Чеккино прах в земле покойно.
Навек угасла дивная краса.
Рим страждет, но ликуют небеса,
Встречая душу с почестью, достойно.

116

* * *

Qui giace il Braccio, e men non si desia
sepulcro al corpo, a l'alma il sacro ufizio.
Se piu che vivo, morto ha degno ospizio
in terra e 'n ciel, morte gli e dolce e pia.

* * *

Qui stese il Braccio e colse acerbo il frutto
morte, anz'il fior, c'a quindici anni cede.
Sol questo sasso il gode che 'l possiede,
e 'l resto po' del mondo il piange tutto.

116

* * *

Нывыл æрæнцад Браччийæн йæ мард:
Йæ фæнык — ам, йæ уд та ис дзæнæты.
Уыдаид райгонд хъуамæ уый хъысмæтæй:
Уæлæрвты дæр, зæххыл дæр ын ис кад.

* * *

Дыргъ не срæгъæд. Ныффынæй Браччи тынг.
Фынддæсаздзыд — фæхицæн боны рухсæй,
Æдзæм дур ыл ныффæлдæхтис æнустæм,
Идæдз дуне йыл ныр фæкæны хъыг.

* * *

Покоится достойно Браччи прах:
Душа в раю — останки в сей гробнице.
Он может участью такой гордиться —
Ему почет и здесь, и в небесах.

* * *

Пал плод незрелый. Браччи крепко спит.
В пятнадцать лет цветок благоуханный
Сокрыл навеки камень бездыханный,
А сирый мир по юноше скорбит.

117

* * *

I' fu' Cecchin mortale e or son divo;
poco ebbi 'l mondo e per sempre il ciel godo.
Di si bel cambio e di morte mi lodo,
che molti morti, e me partori vivo.

* * *

Chiusi ha qui gli occhi e 'l corpo, e l'alma sciolta
di Cecchin Bracci morte, e la partita
fu 'nanz' al tempo per cangiar suo vita
a quella c'a molt'anni spesso e tolta.

117

* * *

Мæ цæргæйæ хуыдтой Чеккино мæн.
Уæлæрвтæм ссыдтæн, ссардтон ‘нцой мæ удæн.
Æз ахæм фæзылдмæ цæттæ нæ уыдтæн,
Ныр амæлынæй нал у тас мæнæн.

* * *

Чеккино Браччийæн фæцис йæ цард.
Йæ уд фæтахт бæрзонд уæлæрвты тарфмæ.
Цæмæн ныууагъта ‘рхæндæгæй мах афтæ,
Цæмæн æй айста афтæ тагъд Хуыцау?

* * *

Чеккино прозывался я в миру.
Взошел на небо, избежавши тленья.
Но я не ждал такого превращенья
И никогда уж боле не умру.

* * *

Сокрыта здесь Чеккино Браччи плоть.
Вознесся дух в заоблачные дали.
Зачем оставил он нас всех в печали
И не призвал его поздней Господь?

118

* * *

I' fu' de' Bracci, e qui dell'alma privo
per esser da belta fatt'ossa e terra:
prego il sasso non s'apra, che mi serra,
per restar bello in chi m'amo gia vivo.

* * *

Che l'alma viva, i' che qui morto sono
or ne son certo e che, vivo, ero morto.
I' fu' de' Bracci, e se 'l tempo ebbi corto,
chi manco vive piu speri perdono.

118

* * *

Йæ цæргæйæ рæвдыдта Браччи н' алкæй,
Ныр фестади æппæтæй дæр фæнык,
Æдзæм дур ма йын хъахъхъæны йæ рыг,
Йæ рæсугъдыл цæст нал æрхæцы рагæй.

* * *

Йæ уд фæтахт, йæхæдæг у ныгæд.
Хуыцауы сконд, æнæлаз уыди Браччи.
Фæлæ фæхауди царды цалхæй раджы,
Æвзонгæй чи ацыд, — хатыр сын уæд.

* * *

При жизни Браччи всем дарил блаженство,
А ныне от него лишь прах земной,
И хладный камень стережет покой,
Сокрыв от жадных взоров совершенство.

* * *

Душа ушла — навек он погребен.
Был праведником Браччи без изъяна,
Но с жизнью он расстался слишком рано.
Будь всяк умерший в юности прощен!

Сæргæндтæ

Тæлмацгæнæгæй 5

«Molti anni fassi qual felice, in una...» 8
«Æнæмæт азты иугæндзон фæлхат...» 9
«На смену бегу безмятежных лет...» 9

«Sol io ardendo all'ombra mi rimango...» 10
«Хур арвгæрон йæ фæстаг тын фæрсудзы...» 11
«Погас за горизонтом луч заката...» 11

«Grato e felice, a' tuo feroci mali...» 12
«Уыдтæн зæрдæрай, – хин-кæлæнтæй – дард...» 13
«Был счастлив, избежав коварство чар...» 13

«Quanto si gode, lieta e ben contesta...» 14
«Йæ сызгъæрин дзыккутыл ын æнцадгай...» 15
«Чело прелестное слегка лаская...» 15

«Signor, se vero e alcun proverbio antico...» 16
«Синьор, дæ митыл æз фæкæнын дис...» 17
«Пословица, мой государь, известна...» 17

«Chi e quel che per forza a te mi mena...» 18
«Æнахуыр цинæй базмæлыд мæ зæрдæ...» 19
«В волнении душа затрепетала...» 19

«Qua si fa elmi di calici e spade...» 20
«Зæрин дзуæрттæй ам рацæгъдынц æрцытæ...» 21
«Куют мечи из водосвятных чаш...» 21

«Quanto sare' men doglia il morir presto...» 22
«Мæ удхæрттæн нæ уынын æз сæ кæрон...» 23
«Терзаниям моим конца не видно...» 23

«La fama tiene gli epitaffi a giacere...» 24
«Нæу эпитафи мур æххуыс дæр кадæн...» 25
«Напрасны эпитафии для славы...» 25

«El Di e la Notte parlano, e dicono...» 26
«Фæкæны Æхсæв Бонимæ ныхас...» 27
«Ведут в тиши беседу Ночь со Днем...» 27

«Crudele, acerbo e dispietato core...» 28
«Мæ зæрдæ, о, уынгæджы дæ фæдæн...» 29
«О сердце, как истерзан я тобой!..» 29

«Mille rimedi invan l'anima tenta...» 30
«Нæй, нал ис хосгæнæг мæ уды низæн...» 31
«Душе моей не будет исцеленья...» 31

«I' fu', gia son molt'anni, mille volte...» 32
«Мæ ивгъуыд цард адджын фыныл нæ барын...» 33
«Былую жизнь я не назвал бы сладкой...» 33

«I' fe' degli occhi porta al mie veneno...» 34
«Мæ цæстытæй æз марджы хъæстæ нуазын...» 35
«Через глаза я наполняюсь ядом...» 35

«Quand'il servo il signor d'aspra catena...» 36
«Цагъайрагæн нæ ныббарстай йæ азым...» 37
«Утратил раб надежду на прощенье...» 37

«Quand'avvien c'alcun legno non difenda...» 38
«Бæлас æд уидæгтæ куы стонай зæххы арфæй...» 39
«Коль вырвать древо из земли с корнями...» 39

«Fuggite, amanti, Amor, fuggite 'l foco...» 40
«Æвзонг ма чи у, сурут уарзт уæхицæй!..» 41
«Бегите прочь, юнцы, от искушенья!..» 41

«Ogn'ira, ogni miseria e ogni forza...» 42
«Цыфæнды маст, фыдæх æмæ фыддзинад...» 43
«Напасть любую, гнев и злую силу...» 43

«Vivo al peccato, a me morendo vivo...» 44
«Тæригъæдты цæрын, цæуын мæлæтмæ...» 45
«Грешно живу, погибель приближая...» 45

«La vita del mie amor non e 'l cor mio...» 46
«Мæ уарзт мæ зæрдæйы æвджид нæ уыд...» 47
«Любовь живет вне сердца, но со мной...» 47

«Oltre qui fu, dove 'l mie amor mi tolse...» 48
«Мæ удылхæцæг — карз æмæ хæдбар...» 49
«Мной правит рок — жестокий властелин...» 49

«In me la morte, in te la vita mia...» 50
«Мæлæт хæссын — ды дæ мæ уды рухс...» 51
«Во мне хлад смерти — жизни свет в тебе...» 51

«Quanta dolcezza al cor per gli occhi porta...» 52
«Æнæнтау рæстæг риуы ссудзы арт...» 53
«О, дивная пора для всех сердец!..» 53

«Del fiero colpo e del pungente strale...» 54
«Ирвæзæн мадзал агуырдтон зынг фæттæй...» 55
«От острых стрел искал я исцеленье...» 55

«Quand'Amor lieto al ciel levarmi e volto...» 56
«Мæнмæ дæр уарзт рæдау куы вæййы хатт...» 57
«Когда порой любовь ко мне щедра...» 57

«Spirto ben nato, in cu' si specchia e vede...» 58
«Нæ кæны никæд уды цæхæр кайгæ!..» 59
«Благословенно духа отраженье!..» 59

«Dimmi di grazia, Amor, se gli occhi mei..» 60
«— Зæгъ-ма, Амур, мæ сæнтты буц рæсугъды...» 61
«— Скажи, Амур, в чем сущность красоты?..» 61

«La ragion meco si lamenta e dole...» 62
«Кæуы, дзыназы адæргæй мæ зонд...» 63
«Покамест я витаю в облаках...» 63

«Mentre c'alla belta ch'i' vidi in prima...» 64
«Мæ курдиат — æрвон рæсугъдыл баст...» 65
«Мой гений дружен с высшей красотой...» 65

«Se 'l mie rozzo martello i duri sassi...» 66
«Куы мæ 'рфæнды мæ хъуыдыты фæдисы...» 67
«Когда во власти смелых устремлений...» 67

«Quand'el ministro de' sospir mie tanti...» 68
«Мæ бæллицтæ цыренгæнæг чи разынд...» 69
«Ушел властитель всех моих желаний...» 69

«Se l'immortal desio, c'alza e corregge...» 70
«Рæсугъддзинады фарнæн искæд бон...» 71
«О, если бы бессмертье красоты...» 71

«S'un casto amor, s'una pieta superna...» 72
«Куы вæййы уарзт æрвон æмæ сыгъдæг...» 73
«Когда любовь взаимна и чиста...» 73

«Tu sa' ch'i' so, signor mie, che tu sai...» 74
«Æппæт дæр зоныс ды, мæ паддзах. Зоныс...» 75
«Ты знаешь все, мой господин. Ты знаешь...» 75

«S'i' avessi creduto al primo sguardo...» 76
«Мæн Феникс-маргъ куы уыдаид хæстæгæн...» 77
«О, если б с Фениксом мне породниться...» 77

«Sol pur col foco il fabbro il ferro stende...» 78
«Зынджы руаджы æндоны тых ныссæтты...» 79
«Огнем железо укрощает властно...» 79

«Si amico al freddo sasso e 'l foco interno...» 80
«Арт рафыцдзæни дуры дæр йæ сонтæй...» 81
«Огню и чрево камня не преграда...» 81

«Forse perche d'altrui pieta mi vegna...» 82
«Цæмæй мын искæй зындзинад æмбæрст уа...» 83
«Чтоб к людям относиться с состраданьем...» 83

«I' l'ho, vostra merce, per ricevuto...» 84
«Дæ æрвыстæг мæм уайтæккæ æрбафтыд...» 85
«Посланье получив без промедленья...» 85

«Se nel volto per gli occhi il cor si vede...» 86
«Мæ цæстытæм та айдæнау кæсын...» 87
«Мне очи служат зеркалом души...» 87

«Non so se s'e la desiata luce...» 88
«Нæ йæ зонын, уæларвон хуры хъарм...» 89
«Не знаю, право, первозданный свет...» 89

«Se ‘l foco fusse alla bellezza equale...» 90
«Дæ цæстыты æнæкæрон æрттывдæй...» 91
«Когда бы очи щедро одаряли...» 91

«Dal dolce pianto al doloroso riso...» 92
«Рæуцин æмæ хæкъуырцкуыды дывæндæй...» 93
«От слез восторга к смеху сквозь рыданья...» 93

«Felice spirto, che con zelo ardente...» 94
«Мæ буц хæлар, дæ хæрзтæй дæн æфсæст...» 95
«Великодушный друг, о как я рад...» 95

«I' mi credetti, il primo giorno ch'io...» 96
«Мæ цинтæ йыл куы ныббастон фыццаг хатт...» 97
«Впервые к ней проникся обожаньем...» 97

«Non posso altra figura immaginarmi...» 98
«Æндæрг нæ дæ. О, уды фарн дæм баххæст...» 99
«Навряд ли я смогу создать картину...» 99

«Veggio nel tuo bel viso, signor mio...» 100
«Дæ цæсгомыл ысуынын хаттæй-хатт...» 101
«Порой я вижу на твоем челе...» 101

«Si come nella penna e nell'inchiostro...» 102
«Куы райсæм мах фыссæнгæрзтæ, гъеуæд...» 103
«Беря перо с чернилами, порой...» 103

«Vorrei voler, Signor, quel ch'io non voglio...» 104
«Хуыцау, хъæуы ыстыр хорздзинад мæн...» 105
«Хочу, Господь, о чем мечтать не мог...» 105

«Sento d'un foco un freddo aspetto acceso...» 106
«Йæ уазал уындæй сбуц кодта йæхи...» 107
«Сияет лик холодной красоты...» 107

«Veggio co' be' vostr'occhi un dolce lume...» 108
«Æз дунемæ дæ цæстытæй фæлгæсын...» 109
«Свет чудный вижу вашими очами...» 109

«I' mi son caro assai piu ch'i' non soglio...» 110
«Мæ туг цæвы — кæрон мæ цинæн нæй...» 111
«Воспрянул духом — радость велика...» 111

«D'altrui pietoso e sol di se spietato...» 112
«Йæхицæн нæ, æппæтæн хорз — йæ фæнд...» 113
«Ко всем, но не к себе добра полна...» 113

«Rendete agli occhi mei, o fonte o fiume...» 114
«Цæугæдæттæм цы цæссыгтæ фæкуыдтон...» 115
«Ручьи, я столько пролил слез над вами!..» 115

«Al cor di zolfo, a la carne di stoppa...» 116
«Йæ зæрдæ — топхос, й' агъуд та — бæмбæг...» 117
«В ком сердце — порох и из пакли — плоть...» 117

«A che piu debb'i' omai l'intensa voglia...» 118
«Цымæ ма ныр цæссыгкалын цы у?..» 119
«К чему я горьким предаюсь слезам...» 119

«Ben mi dove' con si felice sorte...» 120
«Уыд амонды цин мемæ дæр кæддæр...» 121
«Счастливый случай был упущен мной...» 121

«Perche Febo non torce e non distende...» 122
«Нæу Хурæн дæр уæлæрвты рухс бæрзондæй...» 123
«И даже Феб объять не в силах разом...» 123

«O notte, o dolce tempo, benche nero...» 124
«Æхсæвы тар, кæд сауимæ æмвæнд дæ!..» 125
«О, час ночной, хотя покров твой мрачен...» 125

«Ogni van chiuso, ogni coperto loco...» 126
«Хæссы йæ мидæг фарнбæрджытæ хъусæй...» 127
«Таит в себе материю незримо...» 127

«Colui che fece, e non di cosa alcuna...» 128
«Хуыцау куы фæци фарны хъуыддаг арæзт...» 129
«В дни памятного первосотворенья...» 129

«Non vider gli occhi miei cosa mortale...» 130
«Мæ цæстытæн уыд дун-дуне зынаргъ...» 131
«Очам моим открылась благодать...» 131

«Per ritornar la donde venne fora...» 132
«Дæ риуы арфмæ чи 'рхызти кæддæр...» 133
«Покуда с плотью в мире и дружна...» 133

«Non men gran grazia, donna, che gran doglia...» .. 134
«Мæлæты тæрхон æмæ й' аивд, Доннæ...» 135
«И казнь, о донна, и ее отмена...» 135

«Non ha l'ottimo artista alcun concetto...» 136
«Нывгæнæджы фæнд уæд цыфæнды сонт...» 137
«Сколь смел бы ни был замысел творца...» 137

«Per esser manco, alta signora, indegno...» 138
«Цæмæй ирвæзт уон 'нусон хæсы уаргъæй...» .. 139
«Чтоб вечным должником не быть пред вами...» ... 139

«S'alcun legato e pur dal piacer molto...» 140
«Кæмæн ракæнынц хорз йæ тыхст, йæ зыны...» 141
«Кому в беде оказана услуга...» 141

«Ben posson gli occhi mie presso e lontano...» 142
«Хæстæг æм уон æви йæм уон хæрздард...» 143
«Вблизи и даже издали б я смог...» 143

«La nuova alta belta che 'n ciel terrei...» 144
«Йæ рæсугъдыл ын кодта арв æрвгæлæн...» 145
«Гордилось небо редкой красотою...» 145

«A pena prima aperti gli vidd'io...» 146
«Куыддæр фæзынд йæ рæсугъды тæмæн...» 147
«Едва во всей красе раскрылся он...» 147

«Perche tuo gran bellezze al mondo sieno...» 148
«Фæлмæндæрæй дæ халдихы æнгæсæн...» 149
«Чтоб повторилось вновь очарованье...» 149

«Se da' prim'anni aperto un lento e poco...» 150
«Чысыл монцæн дæр ахæм у йæ уаг...» 151
«И страсть, чьи чуть приметны огоньки...» 151

«Se ben concetto ha la divina parte...» 152
«Æрмдæснымæ куы уа уæлæрвты зонд...» 153
«Когда ваятель свыше озарен...» 153

«Com'esser, donna, puo quel c'alcun vede...» 154
«Хъысмæтæй не стæм иухуызон рæвдыд...» 155
«Судьба, о донна, не для всех равна...» 155

«Ognor che l'idol mio si rappresenta...» 156
«Æнæхуыссæг æхсæвты буц æгъдауæн...» 157
«Когда в награду за ночные бденья...» 157

«Caro m'e 'l sonno, e piu l'esser di sasso...» 158
«Куыд хорз у фын! Хуыздæр та — дур уæвын...» 159
«Мне дорог сон. Но лучше б камнем стать..» 159

«Dal ciel discese, e col mortal suo, poi...» 160
«Куы базыдта зæххон фыдты зынад...» 161
«Пройдя тропой людских страданий ад...» 161

«Quante dirne si de' non si puo dire...» 162
«Нæй, генийæн йæ хæрзтæ ничи сбарста...» 163
«Незримы гения деянья...» 163

«Nel dolce d'una immensa cortesia...» 164
«Æнæрхъуыды зæрдæлхæнæн фæзылдæй...» 165
«Назойливым и льстивым обхожденьем...» 165

«Perche si tardi e perche non piu spesso...» 166
«Цæмæн вæййы хæрзæрæгмæ нæ бон...» 167
«Но почему так поздно суждено...» 167

«Ben puo talor col mie 'rdente desio...» 168
«Мæ бæллицтæ куы сæххæст уой, гъеуæд...» 169
«Да буду за труды вознагражден...» 169

«Non e sempre di colpa aspra e mortale...» 170
«Уæларвон рухс мын Уæллагæй куы рард...» 171
«Пора прозренья высшего пришла...» 171

«Se 'l troppo indugio ha piu grazia e ventura...» ... 172
«Кæд мæ æнæвгъау бафхæрдта хъысмæт...» 173
«Отныне и ко мне судьба щедра...» 173

«Qual meraviglia e, se prossim'al foco...» 174
«Æртхутæг баззайдзæн мæ дæргъ, мæ уæрхæй...» .. 175
«И сам я вскоре кучкой пепла буду...» 175

«Di te con teco, Amor, molt'anni sono...» 176
«Мæ сыгъдæг уарзт, мæ уд æмæ мæ цæст...» 177
«Тобой, Любовь, немало лет питал...» 177

«Tornami al tempo, allor che lenta e sciolta...» 178
«Уысмы бæрц ма мæ ивгъуыд амонд уæд...» 179
«Верни мне пору счастья хоть на миг...» 179

«Se sempre e solo e un quel che sol muove...» 180
«Чысыл æмæ егъау хъуыддæгтыл хæст...» 181
«Себе Он верен в малом и большом...» 181

«Deh fammiti vedere in ogni loco!..» 182
«Мæ разы у, мæнимæ у æдзух!..» 183
«О будь всегда и всюду предо мной!..» 183

«Passa per gli occhi al core in un momento...» 184
«Нæ мын дæттынц дæ цæстытæ æнцой...» 185
«Покоя не дождаться мне от глаз...» 185

«Se con lo stile o coi colori avete...» 186
«Ды ахорæнты иугæндзон рæвдыдæй...» 187
«Вы красками доказывали смело...» 187

«S'a tuo nome ho concetto alcuno immago...» 188
«Фæстаг боныл æдзухæй у мæ хъуыды...» 189
«О дне последнем мыслю непрестанно» 189

«Giunto e gia 'l corso della vita mia...» 190
«Йæ кæронмæ æрхæццæ ис мæ цард...» 191
«Земного бытия окончен срок...» 191

«Le favole del mondo m'hanno tolto...» 192
«Зæххон æмбисæндтыл мæ рæстæг атад...» 193
«Мирские басни времени лишили...» 193

«Non e piu bassa o vil cosa terrena...» 194
«Мæнæй æлгъагдæр нæй зæххыл цæрæг...» 195
«Нет твари, чтоб была меня подлей...» 195

«Scarco d'un'importuna e greve salma...» 196
«Зæххон царды фыдтухитæй ирвæзт...»..... 197
«От гнета суетного отрешен...» 197

«Carico d'anni e di peccati pieno...» 198
«Кæд ме рагъыл ис азты уæз æвæрд...» 199
«Согбенный ношей прожитых годов...» 199

«Mentre m'attrista e duol, parte m'e caro...» 200
«Ædзæм æрхæндæг, тыхст æмæ рыстимæ...» 201
«С тоской щемящей, болью и волненьем...» 201

«Di morte certo, ma non gia dell'ora...» 202
«Нæ зонын æз, кæд æрхуысдзæн мæ арт...» 203
«Не знаю я, когда мой час пробьет...» 203

«S'avvien che spesso il gran desir prometta...» 204
«Куыд цæуынц азтæ — тынгдæр уарзæм цард...» 205
«С годами к жизни все сильней...» 205

«Non fur men lieti che turbati e tristi...» 206
«Рæстаг зæрдæтæ сты бынтон къæмдзæстыг...» ... 207
«Все честные сердца полны смущенья...» 207

«Al zucchero, a la mula, a le candele...» 208
«Хæргæвс, сæкæр, æхцон хæрздæфы мæрт...» .. 209
«Ослица, сахар, чад паникадил...» 209

«Per croce e grazia e per diverse pene...» 210
«Æмбæлдзыстæм Уæлæрвты, монсиньор...» 211
«Мы встретимся на небе, монсиньор...» 211

Epitaffi 212
Эпитафитæ 213
Эпитафии 213

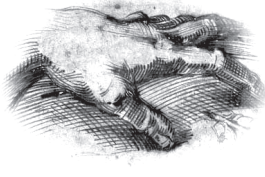

Литературно-художественное издание

МИКЕЛАНДЖЕЛО БУОНАРРОТИ

СОНЕТЫ

На итал. языке с параллельными
осетинским и русским переводами

Составитель
Кокайты Тотраз Аврамович

Редактор *Т.А. Кокайты*
Художник-дизайнер *В.С. Григорян*
Технический редактор *А.В. Ядыкина*
Корректоры *Т.А. Казбекова, Т.Я. Харебова*
Компьютерная верстка *З.С. Мисиковой*

Сдано в набор 27.01.10. Подписано к печати 12.06.10.
Формат бумаги 75x90 1/32. Бумага офс.№1.
Гарн. шрифта «Балтика». Печать офсетная.
Усл.п.л. 10. Учетно-изд.л. 8,53.
Тираж 1000 экз. Заказ № . С 36.
Комитет РСО—Алания
по печати и делам издательств.
Издательство «Ир», 362040, Владикавказ, проспект Мира, 25.
Отпечатано в типографии «Медиа-Полис»
344038, г. Ростов-на-Дону, пр. М. Нагибина, 14а.